

Sąd Najwyższy
Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych

**INFORMACJA O DZIAŁALNOŚCI IZBY PRACY,
UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH I SPRAW PUBLICZNYCH
SĄDU NAJWYŻSZEGO W 2015 ROKU**

2016 – wydanie specjalne

BIULETYN
SĄDU NAJWYŻSZEGO
Izba Pracy Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych

AUTORZY OPRACOWANIA

**Teresa Flemming-Kulesza – Prezes Sądu Najwyższego – Izba Pracy,
Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych**
**Katarzyna Gonera – sędzia Sądu Najwyższego – Izba Pracy,
Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych**
**Józef Iwulski – sędzia Sądu Najwyższego – Izba Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych**
**Jerzy Kuźniar – sędzia Sądu Najwyższego – Izba Pracy,
Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych**
**dr Tomasz Bakalarz – asystent w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych SN**
**Dominik Wajda – asystent w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych SN**
**Marcin Wilczyński – asystent w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych
i Spraw Publicznych SN**

SEKRETARZ REDAKCJI

**Hanna Elba
tel. 22 530 83 28**

WYDAWCA:

**Sąd Najwyższy
00-951 Warszawa, Plac Krasińskich 2/4/6
www.sn.pl**

Spis treści:

I. Ogólna charakterystyka działalności Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w 2015 roku	5
II. Uchwały składów powiększonych podjęte w celu udzielenia odpowiedzi na pytania prawne	10
1. Sprawy z zakresu prawa pracy.....	10
2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	12
III. Uchwały podjęte w składach zwykłych w celu udzielenia odpowiedzi na pytania prawne	20
1. Sprawy z zakresu prawa pracy.....	20
2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	24
3. Sprawy z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów, regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego.....	30
4. Rozstrzygnięcia w kwestiach proceduralnych	31
IV. Wyroki i postanowienia w sprawach z zakresu prawa pracy i w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych	33
1. Sprawy z zakresu prawa pracy.....	33
1.1. Źródła prawa pracy.....	33
1.2. Równe traktowanie w stosunkach pracy i zakaz dyskryminacji	35
1.3. Mobbing i ochrona dóbr osobistych pracownika	36
1.4. Rozwiązanie umowy o pracę.....	38
1.5. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy.....	40
1.6. Roszczenia przysługujące pracownikowi	42
1.7. Wynagrodzenie za pracę i inne świadczenia związane z pracą	44
1.8. Obowiązki pracodawcy.....	45
1.9. Zakaz konkurencji.....	45
1.10. Czas pracy i podróże służbowe.....	45
1.11. Urlopy	47
1.12. Przedawnienie roszczeń.....	48
1.13. Zatrudnienie w spółkach prawa handlowego	48
1.14. Stosunek pracy nauczycieli i nauczycieli akademickich.....	49
1.15. Służba cywilna i pracownicy urzędów państwowych	53
1.16. Pracownicy samorządowi	55
1.17. Zatrudnienie w wymiarze sprawiedliwości i prokuraturze	57
1.18. Zwolnienia grupowe (oraz indywidualne z przyczyn dotyczących pracodawcy)	58
1.19. Wypadek przy pracy a roszczenia uzupełniające	59
1.20. Instytucje prawa cywilnego w stosunkach pracy	60
1.21. Zagadnienia procesowe	60
1.21.1. Dopuszczalność drogi sądowej	60
1.21.2. Właściwość rzeczowa sądu.....	61
1.21.3. Skład sądu	62
1.21.4. Wyłączenie sędziego	62
1.21.5. Reprezentacja masy upadłości w postępowaniu rozpoznawczym	62
1.21.6. Powództwo o ustalenie	62
1.21.7. Zmiany przedmiotowe powództwa	63
1.21.8. Wezwanie do udziału w sprawie w charakterze pozwanego	63
1.21.9. Dopuszczenie przez sąd dowodu z urzędu.....	63
1.21.10. Powaga rzeczy osądzonej.....	64
1.21.11. Podstawy skargi kasacyjnej (zarzut naruszenia dyrektywy Unii Europejskiej)	65
1.21.12. Gravamen	65
1.21.13. Odrzucenie skargi kasacyjnej.....	65
1.21.14. Zażalenie na wyrok.....	66
2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych	67

2.1. Sprawy o emeryturę	67
2.2. Sprawy o rentę rodzinną.....	71
2.3. Sprawy o świadczenie rehabilitacyjne oraz świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego	72
2.4. Sprawy o objęcie ubezpieczeniem społecznym	72
2.5. Składki na ubezpieczenie społeczne oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych	75
2.6. Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych (osób trzecich) za zobowiązania składkowe	78
2.7. Świadczenia nienależne	78
2.8. Kwestie proceduralne	79
V. Orzeczenia w pozostałych sprawach	85
1. Sprawy wyborcze i dotyczące sprawozdań finansowych.....	85
1.1. Sprawy dotyczące ważności wyborów i referendum	85
1.2. Skargi na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdania finansowego.....	88
1.3. Problematyka procesowa w sprawach wyborczych	89
2. Sprawy z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów, regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego.....	91
3. Sprawy ze skargi na przewlekłość postępowania	94
4. Sprawy z odwołań sędziów i prokuratorów	95
5. Sprawy ze skarg na uchwały organów samorządów zawodowych.....	99
6. Sprawy przed Kolegium Arbitrażu Społecznego	102
VI. Wnioski końcowe	102

I. Ogólna charakterystyka działalności Izby Pracy, Ubezpieczeń i Spraw Publicznych w 2015 roku.

1. Rok 2015 można nazwać rokiem wyborów: odbyły się wybory prezydenckie i parlamentarne, referendum ogólnokrajowe a także wybory uzupełniające do Senatu. Spowodowało to większe niż zazwyczaj zaangażowanie Izby w działalność w zakresie orzekania w sprawach publicznych. To zaangażowanie miało rzecz jasna wpływ na efektywność działania w pozostałych sprawach poddanych kognicji Izby. Kodeks wyborczy i ustawa o referendum zakreślają dla Sądu Najwyższego terminy do podjęcia uchwał w przedmiocie ważności wyborów (i referendum), co sprawia, że rozpoznawanie protestów wyborczych odbywa się poza kolejnością wynikającą z wpływu spraw do Sądu Najwyższego.

Te uwarunkowania wpłynęły w znacznym stopniu na pracę Izby w 2015 r. i na wyniki tej pracy.

2. Wpływ spraw w 2015 r. był znacznie wyższy niż w poprzednim roku. Zwiększenie wpływu miało miejsce we wszystkich rodzajach spraw i nie było związane wyłącznie z wpływem spraw wyborczych. Ogółem wpływ był większy o 321 spraw. Wpłynęło bowiem 3179 spraw, podczas gdy w 2014 r. – 2858 a w 2013 r. – 3040. Skarg kasacyjnych wpłynęło 2519 czyli o 345 więcej, zażaleń – 223, o 12 więcej, zagadnień prawnych - 35, o 13 więcej, odwołań od uchwał samorządów zawodowych - 10 (o 6 więcej) a od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa 90 (o 18 więcej) . Gdy chodzi o skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, ich wpływ nieznacznie wzrósł: z 35 w 2014 r. do 41 w 2015 r. Spraw wyborczych wpłynęło 171, podczas gdy w poprzednim roku (w 2014 roku przeprowadzono wybory do Parlamentu Europejskiego), spraw wyborczych było 72 czyli o blisko 100 mniej. Jedynie w zakresie skarg na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki wpływ zmniejszył się – aż o 191 spraw i wyniósł tylko 53.

Wśród spraw publicznych na oddzielną wzmiankę zasługują sprawy z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów oraz regulacyjne. Wpływ tych spraw zwiększył się z 66 w 2014 roku do 80 w 2015. Sprawy te charakteryzują się znacznym stopniem skomplikowania, silnymi związkami z prawem europejskim i ogromnym

znaczeniem społeczno - gospodarczym, nie tylko z uwagi na wielkie kwoty pieniężne, o które w nich chodzi.

Umacnia się przewaga spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych nad sprawami z zakresu prawa pracy. W omawianym roku wśród skarg kasacyjnych, które wpłynęły do Izby 1.534 zostały wniesione od orzeczeń zapadłych w sprawach ubezpieczeniowych a 905 w sprawach pracowniczych. Wśród zażaleń proporcja ta wyniosła 144 „UZ” do 72 „PZ”. Zwiększył się wpływ zażaleń w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i regulacyjnych. Podczas gdy w poprzednim roku wpłynęło tylko jedno, w 2015 r. – było ich 7. Wśród wpływających zażaleń znaczną liczbę stanowią zażalenia na uchylenie wyroku przez sąd drugiej instancji wniesione na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. W jednym z Wydziałów stanowiły one około 1/3 wpływu a w drugim około 13 %.

Gdy chodzi o skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – 22 dotyczyły spraw ubezpieczeniowych a 15 - pracowniczych.

W porównaniu z rokiem 2014 odwróciły się proporcje obu tych rodzajów spraw we wpływie zagadnień prawnych, w ubiegłym roku przeważały zagadnienia z zakresu ubezpieczeń społecznych. Wpłynęło ich 18 wobec 10 z zakresu prawa pracy. Poprzednio przeważały zagadnienia „pracownicze” (13 do 5). Gdy chodzi o zagadnienia skierowane do rozpoznania przez skład powiększony proporcja przedstawia się następująco: 3 zagadnienia dotyczyły problematyki prawa pracy a 6 prawa ubezpieczeń społecznych.

W ostatnim roku, podobnie, jak w latach ubiegłych, nie wpłynęła żadna sprawa do rozstrzygnięcia przez Kolegium Arbitrażu Społecznego.

3. Analizę spraw załatwionych trzeba rozpocząć od stwierdzenia kolejnego spadku ich liczby: z 2.661 w 2014 r. do 2.373 w 2015 r. Spadek dotyczy przede wszystkim skarg kasacyjnych (z 1.955 do 1.810) oraz zażaleń (z 209 do 167). Przyczyn tego stanu rzeczy należy upatrywać we wspomnianym wyżej zaangażowaniu Izby w rozpatrywanie protestów wyborczych a ponadto w orzekaniu w okrojonym składzie ze względu na długą procedurę obsadzania wakatów na stanowiskach sędziowskich.

Struktura załatwień przedstawia się następująco: spośród ogółem 2.373 załatwionych spraw – 1.810 to skargi kasacyjne (1.010 w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, 754 w sprawach pracowniczych i 46 w sprawach z zakresu ochrony

konkurencji i regulacyjnych), 167 to zażalenia (52 w sprawach pracowniczych, 110 - ubezpieczeniowych i 5 w sprawach „konkurencyjnych”), 40 orzeczeń zapadło w wyniku rozpoznania skarg na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, 34 w sprawach o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (22 w sprawach z zakresu prawa pracy a 12 w sprawach ubezpieczeniowych). Tyle samo, co w poprzednim roku rozpoznano odwołań od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa (86) a o 3 więcej odwołania od uchwał samorządów zawodowych (10 w porównaniu do 7 w 2014 roku). Gdy chodzi o protesty wyborcze, rozpoznano ich 168 a w 2014 roku 71.

Podobnie, jak w 2014 roku rozpoznano 26 zagadnień prawnych. Podjęto ogółem 26 uchwał, z czego 9 w składach powiększonych. Odmówiono podjęcia uchwały w 6 przypadkach. Trzy sprawy przejęto do rozpoznania, z czego jedną w składzie powiększonym. W składach powiększonych rozpoznano 9 zagadnień, z czego 3 w sprawach z zakresu prawa pracy a 6 w sprawach ubezpieczeniowych.

Podobnie, jak w odniesieniu do wpływu zagadnień, wśród podjętych uchwał przeważały kwestie z zakresu ubezpieczeń społecznych. Trzy uchwały (podjęte w składzie zwykłym) dotyczyły zagadnień z zakresu prawa ochrony konkurencji i regulacyjnych.

Na wstępnym etapie badania skarg kasacyjnych w 1.101 przypadkach zapadło postanowienie o odmowie przyjęcia ich do rozpoznania. Jest to zbliżona liczba do dotyczącej 2014 roku (wówczas było to 1.086 postanowień), z tym, że należy odnotować w kolejnym roku wzrost odsetka postanowień o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w ogólnej liczbie załatwionych skarg. Obecnie wyniósł on około 60,8 % i był o 5% wyższy niż w 2014 roku.

Pozamerytorycznie załatwiono 525 spraw, z czego najwięcej (267) skarg kasacyjnych.

Gdy chodzi o sposób rozpoznania skarg kasacyjnych, oddalono 228 a uwzględniono (uchylono wyrok i przekazano sprawę do ponownego rozpoznania albo rozstrzygnięto merytorycznie) - 221. Utrzymuje się zbliżona liczba obu typów rozstrzygnięć skarg kasacyjnych. Pozwala to na podtrzymanie tezy, że w sprawach należących do kognicji Izby, zasadniczym motywem przyjmowania skarg kasacyjnych do rozpoznania jest waga (także społeczna) zagadnień prawnych w nich występujących a nie wada zaskarżonego orzeczenia.

W odniesieniu do zażaleń, 81 oddalono a 53 uwzględniono. Trudno pokusić się o analizę sposobu załatwień zażaleń, skoro znaczną ich liczbę stanowią zażalenia na uchylenie wyroku sądu pierwszej instancji przez sąd odwoławczy.

W 2015 roku, podobnie jak w 2014 roku, Sąd Najwyższy w dwóch sprawach rozpatrywanych w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniami prejudycjalnymi. Pytania zostały przedstawione w sprawach regulacyjnych, jedno z nich dotyczyło pomocy publicznej.

4. Liczba spraw pozostałych do załatwienia na koniec ubiegłego roku wyniosła 2447 i była aż o 806 większa od pozostałości na koniec roku 2014. Tak duży wzrost pozostałości można wytłumaczyć trzema przyczynami: wzrostem wpływu spraw, zaangażowaniem sędziów w rozpoznawanie spraw wyborczych oraz orzekaniem w niepełnym składzie. Wśród spraw pozostałych do rozpoznania przeważają skargi kasacyjne: 1.204 skargi przedstawione w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, 649 w sprawach pracowniczych i 85 w sprawach z zakresu ochrony konkurencji i regulacyjnych. Pozostało do rozpoznania 99 zażaleń, w tym 27 „PZ”, 70 „UZ” i 2 „SZ” (z zakresu prawa ochrony konkurencji i regulacyjnego). Pozostało do rozpoznania 12 zagadnień prawnych, po cztery z każdego z wymienionych rodzajów spraw. Wśród spraw pozostałych do rozpoznania wciąż znaczną grupę stanowią odwołania sędziów od decyzji Ministra Sprawiedliwości o przeniesieniu na inne miejsce służbowe mające związek z tzw. reformą Gowina (299). Sprawy te oczekiwały na orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie wniosku Sądu Najwyższego (przedstawionego w jednej z tych spraw) o zbadanie zgodności z Konstytucją przepisu Prawa o ustroju sądów powszechnych. Po umorzeniu postępowania w Trybunale Konstytucyjnym odwołania te są sukcesywnie rozpoznawane.

5. W 2015 roku w Zbiorze Urzędowym opublikowano 169 orzeczeń zapadłych w Izbie Pracy, Ubezpieczeń i Spraw Publicznych. Wśród nich były 3 uchwały podjęte w składach powiększonych, 12 uchwał podjętych w składach zwykłych, 138 wyroków i 15 postanowień wydanych w składach zwykłych oraz jedno wydane w składzie powiększonym.

6. Orzeczenia wydawane w Izbie cieszą się szerokim zainteresowaniem mediów tradycyjnych i elektronicznych. Są omawiane i komentowane zarówno na bieżąco, jak i w zestawieniach obrazujących tak zwane linie orzecznicze. Dotyczy to między innymi swego rodzaju poradników opracowywanych w zakresie problematyki interesującej pracodawców i pracowników. W 2015 roku opublikowano 47 glos do orzeczeń wydanych w Izbie, co oznacza wzrost o 7 w porównaniu z poprzednim rokiem.

7. Sędziowie orzekający w Izbie zajmują się też działalnością naukową, dydaktyczną i publicystyczną. Uczestniczyli w licznych konferencjach naukowych, często w charakterze referentów i moderatorów. Są niezwykle cenionymi wykładowcami szkolącymi sędziów i aplikantów (nie tylko sądowych lecz także przygotowujących się do wykonywania innych zawodów prawniczych). Pani sędzia Katarzyna Gonera z wielkim zaangażowaniem uczestniczy w pracach Krajowej Rady Sądownictwa i z jej ramienia jest aktywnym członkiem zarządu Europejskiej Sieci Rad Sądownictwa. Jest też członkiem Rady Programowej Krajowej Szkoły Sądownictwa I Prokuratury.

8. W maju 2015 roku odbyła się w Radziejowicach konferencja sędziów Sądu Najwyższego orzekających w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych. W konferencji wzięła udział prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, kilku sędziów w stanie spoczynku do niedawna orzekających w naszej Izbie, Dyrektor Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego dr hab. Krzysztof Ślęzak i prof. dr hab. Krzysztof Rączka. Obrady obejmowały problematykę kwalifikacji prawnej umowy o dzieło w orzecznictwie Sądu Najwyższego, czasu pracy lekarzy oraz wybranych zagadnień koordynacji zabezpieczenia społecznego. W czasie konferencji zostały też omówione glosy do orzeczeń zapadłych w naszej Izbie. Uczestnicy konferencji brali żywy udział w dyskusji i wymianie poglądów.

9. Praca Izby i jej wyniki zależą nie tylko od wysiłku sędziów ale w znacznym stopniu również od zaangażowania i kompetencji pracowników sekretariatów i obsługi a także asystentów sędziów. Za wysiłek i zaangażowanie wszystkich

pracowników w 2015 r. należą się wyrazy uznania i podziękowania. Bardzo dobrze układała się też współpraca Izby z Biurem Studiów i Analiz.

II. Uchwały składów powiększonych podjęte w celu udzielenia odpowiedzi na pytania prawne.

1. Sprawy z zakresu prawa pracy.

W 2015 r. w odniesieniu do tej problematyki Sąd Najwyższy w składzie siedmioosobowym podjął jedną uchwałę, która rozstrzygnęła wątpliwości prawne w przedmiocie określenia zwrotu kosztów, jaki przysługuje sędziemu sądu powszechnego w razie konieczności dojazdu tego sędziego z miejsca zamieszkania do siedziby sądu, w którym pełni służbę (uchwała z dnia 17 grudnia 2015 r., **III PZP 5/15**, dotychczas niepublikowana). W tej sprawie skład powiększony Sądu Najwyższego wyraził zapatrywanie, że "sędziemu sądu powszechnego, który uzyskał zgodę prezesa sądu na zamieszkiwanie w innej miejscowości niż siedziba tego sądu oraz na korzystanie z prywatnego samochodu osobowego na przejazdy z miejsca zamieszkania do siedziby sądu, nie przysługuje zwrot kosztów przejazdów ponad kwotę ustaloną przez pracodawcę w wysokości niższej od stawek maksymalnych ryczałtów obowiązujących przy ustalaniu wysokości należności przysługujących z tytułu podróży służbowych, chyba że ustalona stawka ryczałtu nie gwarantuje zwrotu kosztów przejazdu w wysokości obejmującej cenę biletu na określone środki transportu (art. 95 § 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 133 ze zm. w związku z § 5 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na terenie kraju, Dz.U. Nr 236, poz. 1990 ze zm.)". Powyższa uchwała została podjęta w odpowiedzi na pytanie prawne przedstawione przez zwykły skład Sądu Najwyższego w związku z rozpoznawaniem skargi kasacyjnej strony pozwanej (sądu okręgowego) w sprawie z powództwa

sędziów sądu okręgowego (zamieszkałych w innej miejscowości niż będąca siedzibą tego sądu) o zwrot (wyrównanie) należności pieniężnych tytułem pokrycia kosztów dojazdu do siedziby sądu. Wątpliwości prawne wzbudziła kwestia, czy sędzia dojeżdżający do pracy (do siedziby sądu) prywatnym samochodem może domagać się zwrotu zryczałtowanych kosztów dojazdu w wysokości wyższej niż limit wyznaczony przez prezesa sądu, ale nieprzekraczającej maksymalnego pułapu, jaki określają przepisy powszechnie obowiązujące. Siedmioosobowy skład Sądu Najwyższego zaprezentował stanowisko, zgodnie z którym sędzia "zamiejscowy", który dysponuje zgodą przełożonego na zamieszkiwanie w innej miejscowości niż siedziba sądu, a do pracy dojeżdża własnym samochodem, nie może żądać zwrotu zryczałtowanych kosztów dojazdu w wysokości wyższej niż ustalona przez prezesa sądu. Wyjątkiem od tej reguły jest przypadek, w którym ustalona przez prezesa stawka ryczałtu nie pokrywałaby sędziemu zwrotu kosztów przejazdu w wysokości równej cenie biletu na określone środki transportu (kolej, autobus, samolot itp.). Jednak w tej sytuacji sędzia - jaka osoba wywodząca z tego faktu skutki prawne - jest zobowiązany do wykazania, że ryczałt ustalony przez prezesa sądu jest zbyt niski i nie rekompensuje pełnego zwrotu faktycznie poniesionych kosztów dojazdu do siedziby sądu (art. 6 k.c.).

W ramach prezentacji rozstrzygnięć wydanych w roku sprawozdawczym przez siedmioosobowe składy orzekające Sądu Najwyższego w sprawach z zakresu prawa pracy należy również odnotować, że postanowieniem z dnia 14 października 2015 r., **III PZP 1/15** (Biuletyn SN 2015 nr 10, s. 26) powiększony skład Sądu Najwyższego odmówił udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne przedstawione przez zwykły skład tego Sądu: "Czy pracodawca zatrudniający co najmniej 20 pracowników, mający zamiar wypowiedzenia warunków umowy pracownikom, których liczba odpowiada liczbie pracowników określonej w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 roku o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (...) ma obowiązek stosować procedury określone w przedmiotowej ustawie, a w szczególności w przepisach artykułów: 2, 3, 4 i 6?". Pytanie to zostało sformułowane w sprawie **I PZP 7/14** (postanowienie z dnia 11 lutego 2015 r., LEX nr 1663821), którą Sąd Najwyższy w składzie zwykłym rozpoznawał w następstwie przekazania mu przez sąd drugiej instancji w trybie art. 390 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego o treści identycznej, jak wyżej powołana. W sprawie, w której sąd pierwszej instancji oddalił

powództwa kilku pracowników szpitala o przywrócenie poprzednich warunków pracy i płacy, wątpliwości sądu odwoławczego wzbudziła kwestia, czy pracodawca zatrudniający co najmniej 20 pracowników, zamierzający dokonywać wypowiedzeń zmieniających pracownikom w liczbie wymienionej w art. 1 ust. 1 ustawy o "zwolnieniach grupowych", powinien uprzednio przeprowadzić stosowne konsultacje ze stroną związkową na zasadach obowiązujących w razie zamiaru dokonywania wypowiedzeń definitywnych. Te wątpliwości zwykły skład Sądu Najwyższego postanowił przekazać do analizy składowi powiększonemu. Siedmioosobowy skład orzekający Sądu Najwyższego odmówił podjęcia uchwały, gdyż doszedł do przekonania, że problem prawny przedstawiony do rozstrzygnięcia (choć rzeczywiście istotny) wymaga rozważenia ewentualnej kolizji prawa polskiego z prawem unijnym, co oznacza potrzebę zwrócenia się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym o wykładnię pojęcia "zwolnienia grupowe" zawartego w art. 1 ust. 1 lit. a dyrektywy Rady nr 98/59/WE z dnia 20 lipca 1998 r. w sprawie zbliżania ustawodawstw Państw Członkowskich odnoszących się do zwolnień grupowych.

2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Z tego zakresu Sąd Najwyższy w składach powiększonych wydał 5 uchwał. Nadto, w jednym przypadku - ze względów proceduralnych - nie udzielił odpowiedzi na pytanie prawne przedstawione przez zwykły skład Sądu Najwyższego, przejął sprawę do rozpoznania w postępowaniu kasacyjnym i wydał orzeczenie uchylające wyrok sądu drugiej instancji oraz przekazujące temu sądowi sprawę do ponownego rozpoznania. Co do uchwał składów powiększonych w pierwszej kolejności wypada zwrócić uwagę na uchwałę z dnia 17 czerwca 2015 r., **III UZP 2/15** (OSNP 2015 nr 12, poz. 163), w której stwierdzono, że "tytułem do podlegania ubezpieczeniom społecznym przez członka zarządu spółki akcyjnej, który zawarł z tą spółką umowę o świadczenie usług w zakresie zarządzania w ramach prowadzonej przez siebie pozarolniczej działalności gospodarczej, jest umowa o świadczenie usług". Uchwale tej nadano moc zasady prawnej oraz - co szczególnie istotne - zastrzeżono, że przedstawiona w niej wykładnia wiąże od dnia podjęcia uchwały. Uchwała zapadła w sprawie, w której płatnik składek (spółka akcyjna) wystąpił do organu rentowego z wnioskiem o wydanie pisemnej interpretacji przepisów prawa ubezpieczeń społecznych

odnoszących się do oskładkowania przychodów uzyskiwanych przez członków zarządu tej spółki z tytułu wykonywania na rzecz spółki czynności menedżerskich w oparciu o umowy o świadczenie usług zarządzania zawierane w ramach działalności gospodarczej prowadzonej przez menedżerów. Spółka - w przeciwieństwie do organu rentowego - prezentowała stanowisko, że takiej sytuacji tytułem podlegania ubezpieczeniom społecznym przez członka jej zarządu jest prowadzenie działalności pozarolniczej (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych; dalej o s.u.s.) a nie umowa o świadczenie usług (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o s.u.s.). Tego poglądu nie podzielił sąd apelacyjny i prawomocnie oddalił odwołanie spółki od decyzji organu rentowego uznającej stanowisko płatnika za nieprawidłowe. Zwykły skład Sądu Najwyższego, który rozpoznawał skargę kasacyjną spółki wniesioną od wyroku sądu drugiej instancji stwierdził, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych istnieją rozbieżności w kwestii ustalenia właściwego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym przez menedżerów spółek kapitałowych świadczących usługi zarządcze na podstawie umów cywilnoprawnych (kontraktów menedżerskich) i dlatego zwrócił się ze stosownym pytaniem do powiększonego składu Sądu Najwyższego. Powiększony skład Sądu Najwyższego, przesądzając, że w takim przypadku tytułem do podlegania ubezpieczeniom społecznym jest umowa o świadczenie usług zawarta między członkiem zarządu a spółką kapitałową, nie zaś prowadzona przez menedżera działalność gospodarcza, wyszedł z ogólnego założenia, iż kontrakt menedżerski (będący umową cywilnoprawną) nie może przekazywać członkom zarządu spółek kapitałowych uprawnień do zarządzania spółką. Taki kontrakt ma jedynie znaczenie w sferze ustalenia wynagrodzenia za wykonywanie funkcji w zarządzie, a także obowiązków dotyczących zarządzania spółką, zakazów konkurencji oraz podejmowania innej działalności (akcesoryjnych wobec regulacji prawa spółek). Zważywszy że przedmiotem umów o zarządzanie jest wyznaczenie praw i obowiązków dotyczących procesu zarządzania, a więc przekazanie innemu podmiotowi uprawnień i obowiązków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej podmiotu zarządzanego (przejęcie zarządzania w znaczeniu funkcjonalnym), z takich umów o zarządzanie należy wyłączyć cywilnoprawne umowy o zatrudnienie członków zarządów spółek kapitałowych, gdyż ich prawa i obowiązki w zakresie prowadzenia spraw i reprezentacji spółki wynikają z powołania tych osób w skład zarządu i przyznania im mandatu do pełnienia tych funkcji. W przypadku piastunów organów osób prawnych

(a więc również członków zarządu spółek kapitałowych) nie można mówić o działaniu "we własnym imieniu", co wyklucza ich z grona przedsiębiorców. Ponadto w odniesieniu do piastunów tych organów brakuje podstawy do przypisywania im ponoszenia ryzyka związanego z działalnością. Działalność menedżera nie ma przymiotu samodzielności, skoro działa on w ramach struktury organizacyjnej zarządzanej spółki, w istocie nie ponosi kosztów swojej działalności, a jego wynagrodzenie nie jest uzależnione od ekonomicznego ryzyka podmiotu zarządzanego. Menedżer działa w imieniu i na rzecz zarządzanej spółki, a więc właściwie bez ryzyka co do popytu, konkurencji, czy ostatecznego rezultatu własnego przedsiębiorstwa. Powyższe oznacza - zdaniem powiększonego składu Sądu Najwyższego - że przedmiotem działalności gospodarczej może być zarządzanie, ale skoro mandat do pełnienia funkcji w spółce wynika z aktu powołania menedżera w skład zarządu, to w tak określonym przedmiocie usług (zarządzaniu), nie mieści się umowa (kontrakt menedżerski) zawarta przez członka zarządu spółki kapitałowej z tą spółką. Te same uwagi dotyczą również zachowania usługobiorcy, który wykonuje na rzecz spółki usługi zarządzania na podstawie umowy o świadczenie usług na warunkach zlecenia. Także i w tym przypadku wprost nie można przyjąć, że uprawnienia do zarządzania spółką wynikają z treści tej umowy, bo jej zawarcie nie powoduje przeniesienia na osobę zarządzającą (menedżera) uprawnień do samodzielnego podejmowania czynności faktycznych i prawnych dotyczących zarządzania przedsiębiorstwem. W takiej sytuacji prawa i obowiązki członków zarządów spółek kapitałowych w zakresie prowadzenia spraw i reprezentacji spółki, wynikają z ich powołania w skład zarządu i przyznania mandatu do pełnienia tych funkcji (z aktu korporacyjnego). Tym niemniej, skoro umowa o świadczenie usług najbardziej odpowiada faktycznym czynnościom wykonywanym przez usługobiorcę na rzecz spółki kapitałowej, to właśnie ta umowa, a nie prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej przez członka zarządu spółki, stanowi tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o s.u.s.). Siedmioosobowy skład Sądu Najwyższego wyraził przy tym stanowisko, że niejasności prawne w tym zakresie powinny być rozwiązane przez ustawodawcę w sposób zbliżony do regulacji z art. 6 ust. 1 pkt 22 ustawy o s.u.s. (na mocy tego przepisu członkowie rad nadzorczych pobierający wynagrodzenie z racji pełnienia tej funkcji zostali objęci wprost obowiązkiem ubezpieczeń społecznych). Przyjęcie odmiennego założenia - z powołaniem się na brak wyraźnej regulacji ustawowej - co prowadziłoby do

wyłączenia menedżerów (w ogóle) z obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym, co - w ocenie Sądu Najwyższego - nie zasługuje na aprobatę. Skoro więc wykonywanie przez członka zarządu spółki kapitałowej kontraktu menedżerskiego nie mieści się w przedmiocie zarejestrowanej przez niego działalności gospodarczej ("zarządzaniu"), bowiem zawarta przez niego ze spółką umowa nie może być potraktowana jako umowa o zarządzanie, należy przyjąć, że tytułem ubezpieczeń społecznych takiej osoby jest wykonywanie umowy o świadczenie usług na rzecz i w imieniu spółki, do której to umowy stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Dlatego menedżer, bez względu na nazwę umowy jaka łączy go ze spółką, jest objęty zakresem przedmiotowym art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o s.u.s. i na tej podstawie podlega ubezpieczeniom społecznym. Wyjaśniając motywy, dla których uchwałe nadano moc zasady prawnej od dnia jej podjęcia, Sąd Najwyższy w składzie powiększonym wywiódł, że - wobec dotychczas rozbieżnego orzecznictwa - chodzi o uniknięcie komplikacji, które mogłyby nastąpić na skutek powoływania się na wykładnię prawa przedstawioną w uchwale, przy ewentualnym wnoszeniu skarg o wznowienie postępowań sądowych zakończonych prawomocnymi orzeczeniami opartymi na odmiennej interpretacji.

Drugie - ważne z punktu widzenia praktyki stosowania prawa ubezpieczeń społecznych - zagadnienie prawne rozstrzygnięte w roku sprawozdawczym przez powiększony skład Sądu Najwyższego również odnosiło się do problematyki podlegania ubezpieczeniom społecznym, przy czym kwestią sporną było ustalenie, jakiemu systemowi ubezpieczeń społecznych (powszechnemu, czy rolniczemu) podlega osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, która jednocześnie jest właścicielem (posiadaczem) gospodarstwa rolnego (uchwała z dnia 17 września 2015 r., III UZP 1/15, Biuletyn SN 2015 nr 9, s. 21). Problem dotyczył wykładni art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, który reguluje zbieg "rolniczego" tytułu ubezpieczeniowego z tytułem podlegania ubezpieczeniom społecznym w ramach powszechnego systemu ubezpieczeniowego, wynikającym z prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, że "brak indywidualnego pouczenia ubezpieczonego przez organ rentowy o wynikającym z art. 5a ust. 3 i 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (...) obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku dochodowego od przychodów z prowadzonej

pozarolniczej działalności gospodarczej nie powoduje uchylecia określonego w art. 5a ust. 6 tej ustawy skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników". Uchwała usunęła rozbieżność w orzecznictwie co do zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej przez osoby będące właścicielami (posiadaczami) gospodarstwa rolnego. Siedmioosobowy skład Sądu Najwyższego (ze zdaniem odrębnym) przesądził, że samo niepouczenie właściciela (posiadacza) gospodarstwa rolnego (rolnika) przez rolniczy organ rentowy o nowych obowiązkach, jakie zostały nałożone w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (znowelizowanym w 2004 r.), nie miało i nie ma wpływu na istnienie (nieistnienie) obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników. Zdaniem Sądu Najwyższego, jeśli rolnik nie został pouczony (uprzedzony) o zmianach ustawowych, jakie zostały wprowadzone w życie od maja 2004 r. (czyli o obowiązku składania w KRUS dokumentów wymaganych dla kontynuowania ubezpieczenia rolniczego) i z tej przyczyny nie złożył w terminie ustawowym odpowiednich dokumentów (w szczególności nie przedłożył zaświadczenia z urzędu skarbowego), to taki rolnik (osoba dotychczas podlegająca ubezpieczeniu rolniczemu) z mocy prawa tracił tytuł podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników. Uzasadniając ten pogląd Sąd Najwyższy wyszedł z założenia, że żaden przepis ustawy nie nakładał na rolniczy organ rentowy obowiązku indywidualnego informowania każdego rolnika (osoby podlegającej ubezpieczeniu rolniczemu) z osobna o zmianach legislacyjnych dotyczących nowego brzmienia art. 5a ustawy z 1990 r. Skutek niewykonania przez rolnika obowiązku, o którym mowa w art. 5a tej ustawy (w jego brzmieniu obowiązującym od maja 2004 r.) jest natomiast bezwzględny w tym znaczeniu, że niezłożenie przez rolnika stosownych dokumentów w wyznaczonym przez ustawę terminie powodowało z mocy prawa (a więc niezależnie od woli ubezpieczonego lub organu rentowego) ustanie obowiązku podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu. W tym przypadku nieznanie prawa (zmian legislacyjnych, jakie nastąpiły w 2004 r.) obciąża ubezpieczonego, a nie organ rentowy. Konsekwencją oceny, że rolnik prowadzący działalność pozarolniczą ex lege przestawał podlegać ubezpieczeniu rolniczemu, jest stwierdzenie, że po dacie ustania ubezpieczenia rolniczego, podlegał ubezpieczeniu w ramach powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych z tytułu wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej.

Kolejna uchwała Sądu Najwyższego podjęta w składzie powiększonym (z dnia 17 września 2015 r., **III UZP 7/15**, Biuletyn SN 2015 nr 9, s. 22) dotyczyła ustalania uprawnień do emerytury pomostowej. Została ona podjęta w odpowiedzi na pytanie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego "czy wykonywanie pracy rybaka morskiego, wymienionej w wykazie A załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (...) stanowi wykonywanie pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (...), ujętej w punkcie 22 załącznika nr 1 do tej ustawy?" Sąd Najwyższy w tej uchwale wyraził pogląd, że "członkom załogi statku rybackiego wykonującym prace w służbie pokładowej przysługuje prawo do emerytury pomostowej na podstawie art. 8 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (...) w związku z punktem 22 załącznika nr 1 do tej ustawy". Uchwała usunęła rozbieżność w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego w kwestii nabywania uprawnień do emerytury pomostowej przez ubezpieczonych, którzy w przeszłości wykonywali pracę rybaka morskiego. Rozbieżność dotyczyła wykładni pojęcia "prace rybaków morskich" zawartego w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych (obejmującym wykaz prac w szczególnych warunkach), a w szczególności tego, czy uprawnienia do emerytury pomostowej przysługują wszystkim (bez wyjątku) rybakom morskim (niezależnie od rodzaju stanowisk, na których wykonywali pracę), czy też przysługują tylko tym, którzy wykonywali (wykonują) pracę w ramach służby pokładowej (ale już nie tym, którzy świadczyli (świadczą) pracę w obrębie innych służb działających na statku np. mechanicznej, elektrycznej, obsługi chłodni itd.). Siedmioosobowy skład Sądu Najwyższego (przy dwóch zdaniach odrębnych) przyjął, że prawo do emerytury pomostowej na warunkach przewidzianych w art. 8 ustawy o emeryturach pomostowych (po osiągnięciu wieku wynoszącego co najmniej 50 lat - dla kobiet i 55 lat - dla mężczyzn, przy legitymowaniu się co najmniej dziesięcioletnim stażem pracy w charakterze rybaka morskiego) przysługuje członkowi załogi statku rybackiego, który wykonywał (wykonuje) na statku prace w ramach służby pokładowej. Tym samym powiększony skład Sądu Najwyższego przychylił się do stanowiska prezentowanego w części dotychczasowych orzeczeń, w których uznawano, że pracą w warunkach szczególnych - w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach

pomostowych - jest tylko praca o charakterze stricte "rybackim", a nie każda praca świadczona na morskim statku rybackim.

Problematyce ustalania uprawnień emerytalnych funkcjonariuszy służb "mundurowych" została poświęcona kolejna uchwała składu powiększonego Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r., **III UZP 8/15** (Biuletyn SN 2015 nr 10, s. 27). Uznano w niej, że "osoba, która pełniła w latach 1984-1990 służbę w Zarządzie Łączności Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Wydziałach Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, jest osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 15b ust. 1 ustawy z dnia 19 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (...) w związku z art. 2 ust. 1 pkt 5 i ust. 3 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów (...)". Uchwała została podjęta na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, wobec potrzeby usunięcia rozbieżności stwierdzonych w orzecznictwie sądów powszechnych w odniesieniu do spraw o przeliczenie emerytury na podstawie art. 15b ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji (...). Rozbieżności te dotyczyły sposobu kwalifikowania do celów emerytalno-rentowych jako służby w jednostkach Służby Bezpieczeństwa, pełnienia w latach 1984-1990 służby w Zarządzie Łączności MSW oraz Wydziałach Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, które w momencie utworzenia Urzędu Ochrony Państwa podlegały z mocy prawa rozwiązaniu. Skład powiększony Sądu Najwyższego stwierdził, że każda osoba (niezależnie od jej przynależności do konkretnej formacji mundurowej), która w latach 1984-1990 pełniła służbę w Zarządzie Łączności MSW i Wydziałach Łączności Wojewódzkich Urzędów Spraw Wewnętrznych, jest osobą, która "pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa" w rozumieniu aktualnie obowiązujących przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy służb "mundurowych". Konsekwencją tego jest stosowanie do tych osób art. 15b ust. 1 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r., według którego emeryturę "mundurową" za każdy rok służby w jednostkach organów bezpieczeństwa państwa wylicza się w wysokości po 0,7% podstawy wymiaru tego

świadczenia (podczas gdy za każdy rok służby w jednostkach niekwalifikujących się jako "organy bezpieczeństwa państwa" - po 2,6% podstawy wymiaru).

Ostatnie rozstrzygnięcie podjęte w roku sprawozdawczym przez powiększony skład Sądu Najwyższego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych również dotyczyło kwestii związanych z uprawnieniami emerytalnymi. Mianowicie w uchwale z dnia 18 listopada 2015 r., **III UZP 11/15** (Biuletyn SN 2015 nr 11, s. 28) - podjętej na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich o usunięcie rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych w zakresie sposobu wyliczania emerytur "mieszanych" w przypadku ubezpieczonych, którzy legitymowali się częściowo "górnictwem" stażem pracy - wyrażono pogląd, że "przy obliczaniu wysokości emerytury na podstawie art. 183 w związku z art. 53 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...) stosuje się przeliczniki za okresy pracy górniczej, o których mowa w art. 52 tej ustawy". Powiększony skład Sądu Najwyższego przychylił się do poglądu prezentowanego przez Rzecznika Praw Obywatelskich (korzystnego dla ubezpieczonych), że przy obliczaniu wysokości emerytury "mieszanej" (którą w okresie przejściowym ustala się częściowo według "starych" a częściowo według "nowych" zasad), stosuje się przeliczniki za okresy pracy górniczej, według których 1 rok rzeczywistej pracy górniczej wykonywanej przez ubezpieczonego pod ziemią stale i w pełnym wymiarze czasu pracy należy traktować do celów emerytalnych - na zasadzie fikcji prawnej - jako 1,5 roku takiej pracy (albo jako 1,8 roku w przypadku kwalifikowanej pracy górniczej). Sąd Najwyższy uznał, że zawarte w art. 183 ustawy o emeryturach i rentach z FUS odesłanie do sposobu obliczania emerytury na podstawie art. 53 tej ustawy, należy rozumieć jako odesłanie w ogólności do "starego" sposobu obliczania emerytury przewidzianego w tej ustawie, a skoro tak, to odesłanie odnosi się również do stosowania przeliczników górniczych przy ustalaniu wysokości emerytury.

Na zakończenie prezentacji rozstrzygnięć wydanych w roku sprawozdawczym przez siedmioosobowe składy orzekające Sądu Najwyższego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych należy wskazać, że powiększony skład Sądu Najwyższego nie podjął uchwały w odpowiedzi na pytanie prawne przedstawione przez zwykły skład: "Czy prowadzenie normalnej działalności w Polsce przez pracodawcę, który także deleguje pracowników do pracy w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej w rozumieniu art. 12 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/04 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów

zabezpieczenia społecznego (...), wymaga oceny wszystkich kryteriów charakteryzujących prowadzenie zazwyczaj znacznej części działalności w Polsce, innej niż działalność związana z samym zarządzaniem wewnętrznym, czy też "w najistotniejszym stopniu" zależy od ustalenia co najmniej 25% proporcji obrotu krajowego w porównaniu do wielkości obrotu uzyskiwanego z kontraktów i pracy delegowanych pracowników do pracy w innych państwach członkowskich UE?". Sąd Najwyższy w składzie powiększonym postanowił przejąć sprawę do rozpoznania i w tym celu odroczył posiedzenie (postanowienie z dnia 17 czerwca 2015 r., **III UZP 5/15**, Biuletyn SN 2015 nr 6, s. 14). Zgodnie z podziałem czynności sprawa podlegała rejestracji w Wydziale II Izby (**II UK 100/14**) a postępowanie kasacyjne zakończyło się w dniu 18 listopada 2015 r. wydaniem orzeczenia uchylającego wyrok sądu drugiej instancji i przekazującego mu sprawę do ponownego rozpoznania.

III. Uchwały podjęte w składach zwykłych w celu udzielenia odpowiedzi na pytania prawne.

1. Sprawy z zakresu prawa pracy.

Z tego zakresu Sąd Najwyższy w roku sprawozdawczym podjął 3 uchwały.

W uchwale z dnia 6 maja 2015 r., **III PZP 2/15** (OSNP 2015 nr 9, poz. 118) Sąd Najwyższy po raz kolejny zajął się problematyką następstw prawnych przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę. W sentencji uchwały Sąd Najwyższy wyraził zapatrywanie, że "artykuł 23¹ § 1 k.p. nie ma zastosowania do umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy (art. 101² § 1 k.p.), zawartej z poprzednim pracodawcą". W uzasadnieniu uchwały wywiedziono, że umowa o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy nie stanowi elementu składowego treści stosunku pracy, który podlegałby regulacji art. 23¹ k.p., wobec czego wynikające z tej umowy zobowiązanie byłego pracodawcy do wypłaty odszkodowania byłemu pracownikowi nie przechodzi na nowego pracodawcę. Tym samym Sąd Najwyższy przychylił się do stanowiska przeważającego w doktrynie prawa pracy i orzecznictwie, zgodnie z którym umowa o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy nie jest uzupełnieniem treści umowy o pracę. W ocenie Sądu Najwyższego, skoro skutek przejścia zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę określony w art. 23¹ k.p. nie obejmuje praw i obowiązków wynikających ze stosunków

prawnych innych niż stosunek pracy (choćby związanych ze stosunkiem pracy), to siłą rzeczy art. 23¹ k.p. nie ma zastosowania do umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy. Według Sądu Najwyższego za racjonalne należy uznać założenie, że nowy pracodawca powinien samodzielnie zdecydować o tym, czy przejęty przez niego pracownik, ma być w przyszłości (po ustaniu stosunku pracy) związany zakazem konkurencji. Wynika to z uwzględnienia, że przyczyny, które stanowiły podłoże zawarcia umowy o zakazie konkurencji z poprzednim pracodawcą, mogą nie mieć żadnego znaczenia dla nowego pracodawcy.

Z kolei, istotna kwestia prawna rozstrzygnięta w uchwale z dnia 2 lipca 2015 r., **III PZP 4/15** (Legalis nr 1260055) dotyczyła zależności występującej między trybem rozwiązania umowy o pracę a nabyciem przez pracownika uprawnień do odprawy pieniężnej przewidzianej w ustawie "o zwolnieniach grupowych". W tej uchwale Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że "rozwiązanie umowy o pracę przez pracownika na podstawie art. 55 § 1¹ k.p. z powodu ciężkiego naruszenia przez pracodawcę podstawowych obowiązków wobec pracownika uprawnia pracownika do nabycia prawa do odprawy pieniężnej, o której mowa w art. 8 w związku z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (...), jeżeli przyczyny te stanowią wyłączny powód rozwiązania stosunku pracy". Uzasadniając tę wykładnię, Sąd Najwyższy wywiódł, że rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn niedotyczących pracownika - warunkujące nabycie prawa do odprawy pieniężnej - niekoniecznie musi zostać dokonane bez udziału (woli) pracownika. Odprawa przysługuje pracownikowi także wówczas, gdy rozwiązanie stosunku pracy z przyczyn wskazanych w ustawie, nastąpiło z inicjatywy pracodawcy w drodze porozumienia stron, a pod określonymi warunkami odprawa należy się również, gdy stosunek pracy ustał wskutek uzasadnionej odmowy przyjęcia przez niego nowych warunków zatrudnienia przedstawionych przez pracodawcę w wypowiedzeniu zmieniającym. Według Sądu Najwyższego, treść art. 55 § 3 k.p. jednoznacznie świadczy o tym, że pracownik, który jednostronnie rozwiązuje umowę o pracę ze skutkiem natychmiastowym, nie może ponosić ujemnych skutków, jakie przepisy prawa wiążą z rozwiązaniem stosunku pracy przez pracownika. Tym niemniej regulacja ta nie stanowi samoistnej podstawy normatywnej uprawniającej pracownika do nabycia określonych świadczeń. Przepis art. 55 § 3 k.p. jedynie otwiera drogę do dochodzenia niektórych roszczeń, które mogą być uznane za skutki rozwiązania

umowy o pracę przez pracodawcę za wypowiedzeniem. Sąd Najwyższy zauważył, że wymieniony przepis nie przekształca trybu rozwiązania umowy o pracę (dokonanego przez pracownika bez wypowiedzenia) w rozwiązanie umowy o pracę za wypowiedzeniem przez pracodawcę i z tej przyczyny pracownik nie może dochodzić roszczeń ściśle związanych z cechami charakterystycznymi dla wypowiedzenia umowy o pracę. Jednak ciężkie naruszenie przez pracodawcę jego podstawowych obowiązków, prowadzące do rozwiązania przez pracownika stosunku pracy bez wypowiedzenia na podstawie art. 55 § 1¹ k.p., traktowane w zakresie skutków prawnych, jak wypowiedzenie umowy o pracę przez pracodawcę (art. 55 § 3 k.p.), może być uznane za przyczynę niedotyczącą pracownika w rozumieniu art. 10 ust. 1 ustawy o "zwolnieniach grupowych" i uzasadniać roszczenie o odprawę przewidzianą w art. 8 tej ustawy (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2009 r., III PZP 1/09, OSNP 2011 nr 3-4, poz. 32 i wyrok z dnia 20 listopada 2008 r., III UK 57/08). Skoro pracownik rozwiązuje umowę o pracę ze względu na ciężkie naruszenie przez pracodawcę jego podstawowych obowiązków, to czyni to z powodu bezprawnego zachowania pracodawcy, a więc z przyczyny niedotyczącej pracownika w rozumieniu art. 1 ustawy o "zwolnieniach grupowych". Gdy pracownik rozwiązuje z tej przyczyny stosunek pracy, to zrównanie skutków takiego rozwiązania ze skutkami wypowiedzenia umowy o pracę (art. 55 § 3 k.p.) powinno także obejmować prawo do odprawy z art. 8 ustawy o "zwolnieniach grupowych". W tej sytuacji nie dochodzi do zdublowania świadczeń należnych pracownikowi w następstwie rozwiązania przez niego stosunku pracy. Odprawa przewidziana w art. 8 ustawy o zwolnieniach grupowych ma charakter gratyfikacyjno-rekompensacyjny, natomiast odszkodowanie z art. 55 § 1¹ k.p. nosi cechy ustawowego odszkodowania i zadośćuczynienia za bezprawne działanie pracodawcy, czyli funkcje tych świadczeń są odmienne.

W ostatniej uchwale podjętej w składzie zwykłym (z dnia 10 grudnia 2015 r., **III PZP 7/15**, dotychczas niepublikowana) Sąd Najwyższy - w odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Okręgowego w Lublinie - przedstawił wykładnię, że "nieświadczenie przez pracownika - członka korpusu służby cywilnej pracy przez trwający dłużej niż jeden miesiąc okres nieobecności spowodowanej zastosowaniem wobec niego na podstawie art. 276 k.p.k. środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych nie może stanowić podstawy do rozwiązania z nim umowy o pracę na podstawie art. 53 § 1 pkt 2 k.p."

Należy odnotować, że w roku sprawozdawczym Sąd Najwyższy w dwóch przypadkach odmówił podjęcia uchwał, które miałyby rozstrzygać kwestie prawne z zakresu prawa pracy przedstawione przez sądy drugiej instancji. W obydwu sprawach chodziło o wyjaśnienie wątpliwości dotyczących ustalenia uprawnień ze stosunku służbowego sędziego sądu powszechnego. Mianowicie postanowieniem z dnia 7 maja 2015 r., **III PZP 3/15** (LEX nr 1771513) Sąd Najwyższy - powołując się na wadliwą konstrukcję pytania prawnego - odmówił udzielenia odpowiedzi na wątpliwości sądu odwoławczego w zakresie, "czy sędzia (kobieta urodzona do dnia 30 września 1973 r. lub mężczyzna urodzony do dnia 30 września 1953 r.), który przed upływem 6 miesięcy od ukończenia wieku określonego w art. 69 § 1a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (w brzmieniu nadanym art. 7 ustawy z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2012 r. poz. 637) nie oświadczył Ministrowi Sprawiedliwości woli dalszego zajmowania stanowiska i nie przedstawił zaświadczenia stwierdzającego, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego, przechodzi z mocy prawa - na podstawie art. 69 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych - w stan spoczynku z dniem osiągnięcia wieku określonego w art. 69 § 1a tej ustawy, czy też powinnośc złożenia stosownego oświadczenia i zaświadczenia o stanie zdrowia dotyczy jedynie sytuacji, w której sędzia ma zamiar nadal zajmować stanowisko po ukończeniu 67 lat życia?". Kierując się podobnymi względami Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 3 listopada 2015 r., **III PZP 6/15** (Biuletyn SN 2015 nr 11 s. 27) odmówił udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne: "Czy art. 91a § 3 Prawa o ustroju sądów powszechnych (...) należy interpretować w ten sposób, że uzasadnia on uwzględnienie we wskazanym w nim okresie pięcioletnim pracy na danym stanowisku sędziowskim, niezbędnym do nabycia przez sędziego prawa do wynagrodzenia zasadniczego w stawce bezpośrednio wyższej, również okresu sprzed dnia 1 stycznia 2009 r.?" Uzasadnieniem odmowy podjęcia uchwały w tej sprawie, było również stwierdzenie, że postawiony w pytaniu prawnym problem awansu płacowego sędziów sądów powszechnych (mający związek z wprowadzonym od 1 stycznia 2009 r. nowym sposobem ustalania wynagrodzeń sędziowskich), został dostatecznie wyjaśniony w orzecznictwie Sądu Najwyższego (w szczególności w wyrokach z dnia 7 października 2015 r., II PK 236/14, Legalis nr 1341806 i z dnia 20 października 2015 r., III PK 107/14, Legalis nr 1360073).

2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych.

W odniesieniu do tej problematyki w roku sprawozdawczym zapadły 4 uchwały, zaś w 4 przypadkach Sąd Najwyższy odmówił udzielenia odpowiedzi na pytania prawne sądów odwoławczych.

W ramach prezentacji w pierwszej kolejności należy przedstawić rozstrzygnięcie w przedmiocie zawieszenia uprawnień emerytalnych niezależnie od wielkości przychodu uzyskiwanego przez emeryta (art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS). W uchwale z dnia 7 maja 2015 r., **III UZP 3/15** (OSNP 2015 nr 10, poz. 137) Sąd Najwyższy stwierdził, że "przepis art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...) ma zastosowanie do osób, które przed dniem 8 stycznia 2009 r. nabyły prawo do emerytury w obniżonym wieku a następnie w okresie od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r. nabyły (i zrealizowały) prawo do emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego". W uzasadnieniu tej interpretacji Sąd Najwyższy wyszedł z założenia, że emerytura przyznana po osiągnięciu przez ubezpieczonego powszechnego wieku emerytalnego w sytuacji, gdy był on uprzednio uprawniony do wcześniejszej emerytury, jest nowym świadczeniem. Według Sądu Najwyższego, przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego w sprawie K 2/12, był art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS (obowiązujący dopiero od 1 stycznia 2011 r.), a więc skutki tego wyroku nie mogą dotyczyć osób, które przeszły na emeryturę w czasie, gdy obowiązywał art. 103 ust. 2a ustawy o emeryturach i rentach z FUS (uchylony z dniem 8 stycznia 2009 r.). Tej kategorii emerytów, którzy nabyli prawo do emerytury do dnia 8 stycznia 2009 r. powinien być znany (obowiązujący od 1 lipca 2000 r.) dodatkowy warunek umożliwiający wypłatę świadczenia w postaci obowiązku rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą. To samo dotyczy ubezpieczonych nabywających prawo do świadczeń emerytalnych po dniu 1 stycznia 2011 r., wobec których stosuje się art. 103a ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ubezpieczeni z obydwu tych grup byli w chwili nabywania prawa do emerytury jednakowo świadomi konieczności rozwiązania stosunku pracy, a skoro kontynuowali zatrudnienie, to decydowali się na zawieszenie prawa do emerytury. Nieobowiązywanie przez pewien czas (od 8 stycznia 2009 r. do 31 grudnia 2010 r.) tego warunku mogło co najwyżej stanowić dla nich "korzystne zaskoczenie". Z

punktu widzenia zasady ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, istotne jest, czy ubezpieczony złożył wniosek o emeryturę, a więc "przeszedł na emeryturę" (co można uczynić tylko raz w życiu), w stanie prawnym, w którym dla realizacji tego prawa było wymagane spełnienie warunku w postaci rozwiązania stosunku pracy z dotychczasowym pracodawcą. W takiej sytuacji ubezpieczony miał bowiem świadomość, że musi przerwać zatrudnienie, aby uzyskać wypłatę emerytury. Dlatego też w kontekście zasady ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa, w stanie prawnym obowiązującym w dacie "przejścia na emeryturę" - przez które należy rozumieć również nabycie prawa do emerytury w obniżonym wieku - decydujące znaczenie ma ocena, czy ubezpieczony był świadomy, że musi przerwać zatrudnienie, aby uzyskać świadczenie emerytalne.

Sąd Najwyższy po raz kolejny wypowiedział się odnośnie do kwalifikacji niezawodowej służby wojskowej do celów emerytalnych (uchwała z dnia 2 lipca 2015 r., **III UZP 4/15**, LEX nr 1747383). W uchwale tej wyrażono pogląd, że "okres zasadniczej lub okresowej służby wojskowej odbytej w czasie od 29 listopada 1967 r. do 31 grudnia 1974 r. zalicza się do okresu pracy w szczególnych warunkach wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) także w sytuacji, gdy ubezpieczony bezpośrednio przed powołaniem do służby wojskowej pracował w warunkach szczególnych oraz po zwolnieniu z tej służby podjął w innym zakładzie pracy zatrudnienie niestanowiące pracy w szczególnych warunkach, jeżeli zostały spełnione przesłanki, o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) oraz w § 2-5, 7 i 8 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. Nr 44, poz. 318, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.)". W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy wywiódł, że możliwe są przypadki, gdy ubezpieczonemu, który był zatrudniony w szczególnych warunkach (pozostawał w stosunku pracy i wykonywał pracę w szczególnych warunkach) a następnie został powołany do zasadniczej (okresowej) służby wojskowej, czas tej służby należy zaliczyć do okresu pracy w szczególnych warunkach, mimo że po zakończeniu służby wojskowej podjął w innym zakładzie (u innego pracodawcy)

pracę niekwalifikowaną jako wykonywana w szczególnych warunkach. Inaczej mówiąc, bezwzględny warunkiem takiego zaliczenia nie jest podjęcie pracy u tego samego pracodawcy oraz pracy w szczególnych warunkach, gdyż obowiązujące do 31 grudnia 1974 r. przepisy regulujące zasady odbywania zasadniczej (okresowej) służby wojskowej i przyznające żołnierzom szczególne uprawnienia z tego wynikające, przewidywały różne przypadki odstąpienia od spełnienia tych warunków (zachowania uprawnień, mimo niespełnienia tych przesłanek). Łączna analiza przepisów ustawy o powszechnym obowiązku obrony (w jej pierwotnym brzmieniu) oraz rozporządzenia wykonawczego do tej ustawy (rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin) prowadzi bowiem do wniosku, że w stanie prawnym obowiązującym przed 1 stycznia 1975 r. (bezwzględny) warunkiem zachowania wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem przez osobę, która przed dniem powołania do niezawodowej służby wojskowej świadczyła pracę na podstawie stosunku pracy (w tym w warunkach szczególnych w rozumieniu przepisów emerytalnych), nie było podjęcie przez osobę zwolnioną z tej służby zatrudnienia na tym samym stanowisku (w szczególnych warunkach), co przed powołaniem ani kontynuowanie przez tę osobę zatrudnienia u dotychczasowego pracodawcy. Na warunkach określonych w powołanych przepisach, po zakończeniu zasadniczej służby wojskowej, możliwe było podjęcie pracy u innego pracodawcy (w innym zakładzie pracy), a także pracy niekwalifikowanej jako wykonywana w szczególnych warunkach (u tego samego lub innego pracodawcy), zwłaszcza gdy żołnierz w trakcie odbywania zasadniczej (okresowej) służby wojskowej uzyskał kwalifikacje zawodowe inne lub wyższe niż posiadane przez niego uprzednio.

Kwestii ustalenia właściwej podstawy wymiaru świadczenia została poświęcona kolejna uchwała podjęta przez zwykły skład Sądu Najwyższego (z dnia 3 listopada 2015 r., **III UZP 13/15**, Legalis nr 1348900). W jej sentencji stwierdzono, że "w sprawie o ustalenie wymiaru wojskowej renty inwalidzkiej sąd ubezpieczeń społecznych jest związany prawomocną decyzją dowódcy jednostki wojskowej określającą wysokość uposażenia i innych należności pieniężnych, wydaną na podstawie art. 155 w związku z art. 104 k.p.a., w związku z art. 80 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 oraz art. 104 ust. 1 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (...)". Podłożem takiej tezy było przyjęte przez Sąd Najwyższy założenie, że decyzja administracyjna w postępowaniu cywilnym wiąże sąd, który nie

może badać prawidłowości decyzji, czy oceniać w świetle prawa materialnego istnienia przesłanek jej podjęcia. Sąd powszechny nie jest związany prawomocną decyzją administracyjną tylko wtedy, gdy decyzja ma charakter deklaracyjny i dotyczy stosunku "z istoty" cywilnoprawnego oraz gdy decyzja została wydana przez organ oczywiście niewłaściwy lub bez zachowania jakichkolwiek przepisów postępowania albo bez jakiegokolwiek podstawy prawnej. W konsekwencji sąd ubezpieczeń społecznych nie może rozstrzygać - należących do drogi administracyjnej - kwestii prawidłowości przyznania określonych składników uposażenia żołnierza zawodowego, a także nie może zastępować dowódcy jednostki wojskowej w kształtowaniu uprawnień płacowych żołnierza.

Przedmiotem uchwały z dnia 10 grudnia 2015 r., **III UZP 14/15** (dotychczas niepublikowanej) było określenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Sąd Najwyższy - udzielając odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Apelacyjnego w Poznaniu - przyjął w niej, że "pojęcie przychodu określone w art. 4 ust. 9 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (...) obejmuje wartość świadczeń ponoszonych przez pracodawcę z tytułu zakwaterowania pracowników i tym samym stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w rozumieniu art. 18 ust. 1 tej ustawy".

W odniesieniu do 4 spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych Sąd Najwyższy odmówił udzielenia odpowiedzi na pytania prawne sądów drugiej instancji. I tak postanowieniem z dnia 2 lipca 2015 r., **III UZP 6/15** (LEX nr 1755913) Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie o emeryturę, w której sąd odwoławczy zadał następujące pytania: 1) "Czy w świetle art. 4 ust. 1, art. 9 ust. 1 i art. 17 ust. 1 - Umowy o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w Warszawie dnia 16 stycznia 1958 r. (...) - sąd w postępowaniu z odwołania od decyzji organu rentowego odmawiającej prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach związany jest zaświadczeniem uprawnionej instytucji ubezpieczeniowej Federacji Bośni i Hercegowiny potwierdzającym wykonywanie pracy w szczególnych warunkach?" oraz 2) "W razie braku związania sądu przedmiotowym zaświadczeniem - czy do oceny charakteru pracy ubezpieczonego wykonywanej na terytorium byłej Jugosławii (następnie Bośni i Hercegowiny) sąd stosuje przepisy prawa miejsca jej wykonywania, czy też oceny takiej dokonuje w odniesieniu do Wykazu A stanowiącego załącznik do

rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (...)?". W uzasadnieniu postanowienia o odmowie podjęcia uchwały Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, że stosownie do art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS obywatel Bośni i Hercegowiny w celu udowodnienia okresu 15 lat pracy w szczególnych warunkach jest zobligowany na podstawie art. 4 ust. 1, art. 9 ust. 1, 2 i 3, art. 17 ust. 1 Umowy o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w Warszawie dnia 16 stycznia 1958 r. - poza przedstawieniem zaświadczenia o pracy w szczególnych warunkach na terenie byłej Jugosławii (niepodlegającego kwestionowaniu w postępowaniu sądowym) - do udowodnienia także co najmniej sześciomiesięcznego okresu pracy w szczególnych warunkach w Polsce.

Postanowieniem z dnia 6 października 2015 r., **III UZP 10/15** (Legalis nr 1336505) Sąd Najwyższy odmówił odpowiedzi na pytanie prawne Sądu Okręgowego w Tarnowie: "Czy pracownik samorządowy wobec którego bezpośrednio po okresie tymczasowego aresztowania, w którym na podstawie art. 35 ust. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (...) otrzymywał połowę dotychczasowego wynagrodzenia, zastosowano środek zapobiegawczy przewidziany w art. 276 k.p.k. i który od pierwszego dnia stosowania tego środka stał się niezdolny do pracy, a niezdolność ta trwała bez przerwy co najmniej 30 dni, nabywa prawo do zasiłku chorobowego na podstawie przepisów ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (...)?". Sprawa dotyczyła odmowy przyznania ubezpieczonemu (pracownikowi samorządowemu) prawa do zasiłku chorobowego w okresie niezdolności do pracy przypadającej w czasie, kiedy wobec pracownika zastosowano środek zapobiegawczy w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych. W uzasadnieniu postanowienia Sąd Najwyższy wywiódł w szczególności, że ustawa o pracownikach samorządowych (poza wyjątkami dotyczącymi skutków zmian w podziale administracyjnym państwa) nie zawiera ani unormowań dotyczących wygaśnięcia stosunku pracy pracownika samorządowego, ani regulacji odnoszących się do innych form ustania tego stosunku. Z tej przyczyny należy przyjąć, że art. 35 ustawy o pracownikach samorządowych, ingerujący w sferę ustania stosunku pracy, nie wyklucza zastosowania art. 66 § 1 k.p., stosownie do treści którego (w związku z

art. 43 ust. 1 ustawy o pracownikach samorządowych) umowa o pracę wygasa z upływem trzech miesięcy nieobecności w pracy spowodowanej tymczasowym aresztowaniem. Nadto, Sąd Najwyższy wywiódł, że kontekst systemowy ustawy o pracownikach samorządowych (także szerszy, obejmujący materię prawa urzędniczego), przemawia za stosowaniem jednolitej konstrukcji wygaśnięcia stosunku pracy pracownika samorządowego z upływem trzech miesięcy jego nieobecności w pracy spowodowanej tymczasowym aresztowaniem. W tej dacie ustaje zatem pracowniczy tytułu ubezpieczenia chorobowego, co ma znaczenie dla oceny, czy ubezpieczony - w trakcie obowiązywania środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych - na podstawie art. 7 pkt 1 ustawy "zasiłkowej" nabywa prawo do zasiłku chorobowego po ustaniu tytułu ubezpieczenia. W kolejnej sprawie (postanowienie z dnia 6 października 2015 r., **III UZP 9/15**, Legalis nr 1336504) Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały w sprawie o wysokość emerytury, w której przedstawiono następujące pytanie: "czy użyty w art. 25a ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...) zwrot: "składek na ubezpieczenie emerytalne zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego po dniu 31 stycznia roku, za który przeprowadzono ostatnią waloryzację, o której mowa w art. 25" oznacza, że przez ostatnią waloryzację, tzw. roczną należy rozumieć waloryzację składek przeprowadzoną w dniu 1 czerwca roku poprzedzającego rok, w którym następuje wypłata emerytury, a tym samym w przypadku emerytur wypłacanych od dnia 1 czerwca (i po tym dniu) nie przeprowadza się kolejnej waloryzacji, o której mowa w art. 25 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; czy też w przypadku wypłaty emerytury od dnia 1 czerwca danego roku (lub po tym dniu), "ostatnią" waloryzacją, o której mowa w art. 25, po myśli art. 25a ust. 1, jest waloryzacja dokonana 1 czerwca roku, w którym następuje wypłata emerytury, a w konsekwencji czy i w jakim zakresie należy przeprowadzać waloryzację składek w sposób określony w art. 25a ust. 2 punkty 1-4 w przypadku tych ubezpieczonych, którym emerytura wypłacana jest poczynając od dnia 1 czerwca lub po tym dniu?". W uzasadnieniu odmowy udzielenia odpowiedzi na tak sformułowane pytanie Sąd Najwyższy wywiódł, że składki na ubezpieczenie emerytalne gromadzone na indywidualnych kontach ubezpieczonych, nie są inwestowane, lecz są przeznaczone na bieżącą wypłatę świadczeń. Jednakże jako składnik podstawy obliczenia emerytury, podlegają procesowi waloryzacji, której istota polega na pomnożeniu zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego

składek przez wskaźnik waloryzacji. Następnie Sąd Najwyższy szczegółowo przedstawił ustawowy mechanizm waloryzacji składek na ubezpieczenie emerytalne a w podsumowaniu wywodów stwierdził, że w obowiązującym stanie prawnym pozostaje on w pewnej niezgodzie z literalnym brzmieniem art. 25 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który stanowi o - będącej podstawą obliczenia emerytury - kwocie składek na ubezpieczenie emerytalne z uwzględnieniem waloryzacji składek zaewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Literalnie rzecz ujmując, waloryzacji powinna podlegać kwota składek za wszystkie miesiące poprzedzające miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury. Tymczasem w rzeczywistości okazuje się, że regulacja zawarta w art. 25a ust. 1 ustawy wyłącza z procesu waloryzacji część miesięcy przypadających na ten okres. Ostatnia ze spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których Sąd Najwyższy odmówił podjęcia uchwały, również odnosiła się do problematyki obliczania wysokości emerytury. W postanowieniu z dnia 3 listopada 2015 r., **III UZP 12/15** (Biuletyn SN 2015 nr 11 s. 27) Sąd Najwyższy odmówił udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne sądu apelacyjnego "Czy do wyliczenia wysokości emerytury nabytej w drugim kwartale danego roku, przed 1 czerwca a realizowanej po 1 czerwca danego roku, ma zastosowanie przepis art. 25a ust. 2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (...)?".

3. Sprawy z zakresu ochrony konkurencji i konsumentów, regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego.

W 2015 r. Sąd Najwyższy podjął jedną uchwałę z zakresu prawa ochrony konkurencji, w której wywiódł, że "poszkodowany będący osobą fizyczną, nieprowadzącą działalności gospodarczej, dochodzący roszczenia od ubezpieczyciela w ramach odpowiedzialności gwarancyjnej z tytułu umowy obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych nie jest konsumentem w rozumieniu art. 24 w związku z art. 4 pkt 12 ustawy z dnia 17 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (...) w związku z art. 22¹ k.c." (uchwała z dnia 9 września 2015 r., **III SZP 2/15**, Legalis nr 1327341). Podstawową przesłanką tej wykładni było przyjęcie, że poszkodowany jest tylko beneficjentem obowiązkowego ubezpieczenia OC, ponieważ nie obciąża go

ryzyko braku po stronie sprawcy środków przeznaczonych na likwidację szkody. Interes poszkodowanego zabezpiecza bezpośrednie roszczenie wobec ubezpieczyciela, który uprzednio udzielił ochrony ubezpieczeniowej sprawcy szkody (*actio directa*). To roszczenie wzmacnia pozycję prawną poszkodowanego w złożonym stosunku prawnym, jaki powstaje w wyniku zawarcia umowy obowiązkowego ubezpieczenia OC między ubezpieczającym i ubezpieczycielem oraz wystąpienia szkody. *Actio directa* zwiększa szanse poszkodowanego na szybsze i pełniejsze zaspokojenie poniesionej szkody, choć odpowiedzialność gwarancyjna ubezpieczyciela nie zawsze prowadzi do pełnej rekompensaty szkody. Występująca między ubezpieczycielami na rynku obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej konkurencja nie jest rywalizacją o poszkodowanego i realizację jego interesów, bo poszkodowany nie nabywa usługi ubezpieczeniowej oferowanej przez ubezpieczyciela. Natomiast klientami, o których toczy się rywalizacja na rynku ubezpieczycieli, są ubezpieczający (potencjalni sprawcy szkody). Konkurencja w zakresie oferowania polis OC ma głównie charakter konkurencji cenowej, a nie konkurencji jakościowej w zakresie warunków i standardów obsługi osób poszkodowanych. Zdaniem Sądu Najwyższego, poszkodowany nie nabywa usługi ubezpieczeniowej oferowanej przez ubezpieczyciela, a więc nie konsumuje dóbr lub usług (nabywcą takiej usługi jest ubezpieczający). Wobec tego nie zachodzą podstawy, aby poszkodowanego, który dochodzi roszczenia od ubezpieczyciela na podstawie *actio directa*, kwalifikować jako konsumenta w znaczeniu przyjętym w prawie ochrony konkurencji (a więc jako finalnego nabywcę usługi).

4. Rozstrzygnięcia w kwestiach proceduralnych.

Problematyka o charakterze proceduralnym stanowiła przedmiot rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w jednej sprawie. Zagadnienia o istotnym znaczeniu praktycznym dotyczyła uchwała z dnia 6 sierpnia 2015 r., **III SZP 3/15** (Biuletyn SN 2015 nr 8, s. 18) wydana w sprawie z zakresu prawa ochrony konkurencji. Stwierdzono w niej, że "na postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie - sądu ochrony konkurencji i konsumentów oddalające lub uwzględniające zażalenie na - niezamieszczone w decyzji kończącej postępowanie - postanowienie Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów rozstrzygające o kosztach postępowania wydane na

podstawie art. 75 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 ze zm.; obecnie na podstawie art. 80 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów, jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 184) przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji". W uzasadnieniu tego poglądu Sąd Najwyższy wyszedł z założenia, że postępowanie przed sądem ochrony konkurencji i konsumentów, wszczęte wniesieniem zażalenia na postanowienie Prezesa UOKiK, jest postępowaniem pierwszoinstancyjnym, a to oznacza, że zażalenie (tak jak odwołanie od decyzji tego organu) spełnia rolę pozwu. Skoro tak, to kończące postępowanie orzeczenie sądu pierwszej instancji, rozstrzygające o zasadności zażalenia, powinno - co do zasady - podlegać zaskarżeniu do sądu wyższej instancji (w szczególności art. 78 Konstytucji RP). Sąd Najwyższy zauważył, że w postępowaniu sądowym zainicjowanym wniesieniem takiego zażalenia przedmiotem rozpoznania sądu powszechnego - rozpoznającego sprawę w pierwszej instancji - jest wyłącznie ocena zasadności tego zażalenia w zakresie oceny, czy prawidłowe było rozstrzygnięcie Prezesa UOKiK o kosztach postępowania administracyjnego. Postępowanie sądowe nie ma żadnego innego przedmiotu a rozstrzygana jest jedynie (wyłącznie) zasadność zażalenia jako środka prawnego wszczynającego postępowanie przed sądem pierwszej instancji. W konsekwencji rozstrzygnięcie sądu ochrony konkurencji i konsumentów (sądu pierwszej instancji) uchylające lub zmieniające (w całości lub w części) postanowienie Prezesa UOKiK albo oddalające zażalenie ma charakter merytoryczny, czyli rozstrzygający sprawę co do jej istoty (a nie charakter formalny). Takie postanowienie nie może być kwalifikowane jako incydentalne (wpadkowe). Z tej przyczyny podstawy normatywnej oceny dopuszczalności zaskarżenia (zażaleniem) do sądu odwoławczego postanowienia sądu pierwszej rozstrzygającego merytorycznie o zasadności zażalenia na postanowienie Prezesa UOKiK nie może w ogóle stanowić art. 394 § 1 k.p.c. Skoro od wyroku sądu ochrony konkurencji i konsumentów rozstrzygającego odwołanie od decyzji Prezesa UOKiK stronie przysługuje apelacja do sądu wyższej instancji (art. 367 § 1 k.p.c.), to taką regulację (dotyczącą odwołań od decyzji Prezesa UOKiK) należy stosować odpowiednio do zażalenia na postanowienie Prezesa UOKiK, a więc podstawę wniesienia do sądu drugiej instancji zażalenia (w miejsce apelacji) na postanowienie sądu ochrony konkurencji i konsumentów wydane w wyniku rozpatrzenia zażalenia na postanowienie Prezesa UOKiK niezamieszczone w decyzji kończącej postępowanie

stanowi art. 367 § 1 w związku z art. 479³² § 2 k.p.c. Odpowiednie stosowanie do tego zażalenia przepisów o odwołaniu od decyzji oznacza, że sąd pierwszej instancji wydaje postanowienie (a nie wyrok), rozpoznaje sprawę na posiedzeniu (jawnym lub niejawnym według reguły art. 148 § 1 k.p.c., a nie na rozprawie) oraz od postanowienia sądu pierwszej instancji przysługuje zażalenie (a nie apelacja).

IV. Wyroki i postanowienia w sprawach z zakresu prawa pracy i w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

1. Sprawy z zakresu prawa pracy.

1.1. Źródła prawa pracy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego w roku 2015, podobnie jak w latach ubiegłych, wiele też dotyczyło charakteru prawnego, uchwalania i stosowania pozaustawowych źródeł prawa pracy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego powróciła kwestia kwalifikacji porozumień zbiorowych jako źródeł prawa pracy. W wyroku z dnia 8 września 2015 r., **I PK 270/14**, Sąd Najwyższy stwierdził, że porozumienia zbiorowe, a zwłaszcza tzw. „pakiety socjalne” czy „umowy społeczne”, mogą być swoistymi źródłami prawa pracy, których dotyczy art. 9 k.p., lub mieć charakter wyłącznie obligacyjny. Wobec tego należy je oceniać *in concreto*, a o tym, czy pakiet socjalny jest źródłem prawa pracy, nie decyduje wola stron tego porozumienia. O możliwości uznania określonego porozumienia lub innego aktu za akt zawierający przepisy prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p. decyduje to, czy spełnia on kryteria wskazane w tym przepisie, tj. czy jest oparty na ustawie i określa prawa i obowiązki stron stosunku pracy. Od dokonania tej oceny zależy ustalenie, czy dany akt, z którego strona wywodzi roszczenia, ma charakter normatywny (zawiera przepisy prawa pracy stanowiące prawo materialne), czy też jedynie obligacyjny (ustala tylko wzajemne obowiązki jego stron), a w związku z tym, czy strona opiera swoje roszczenia na przepisach prawa materialnego. Oceny tej może dokonać jedynie sąd. Sąd jest też zobowiązany do jej dokonania, ponieważ od tego zależy kwalifikacja prawna

będącego przedmiotem sporu stosunku prawnego lub prawa oraz ustalenie podstawy prawnej rozstrzygnięcia.

W wyroku z dnia 9 lipca 2015 r., **I PK 216/14**, Sąd Najwyższy przyjął, że dopuszczalne jest zawarcie porozumienia zbiorowego między pracodawcą a działającymi u niego organizacjami związkowymi w przedmiocie podjęcia wspólnych działań celem uwolnienia się od stosowania ponadzakładowego układu zbiorowego pracy. W razie przyznania w tym porozumieniu świadczeń na rzecz pracowników należy przyjąć, że te postanowienia porozumienia zbiorowego mają charakter normatywny – określają bowiem prawa i obowiązki stron stosunku pracy. Powyższa teza została podtrzymana w kolejnym wyroku z dnia 22 lipca 2015 r., **I PK 254/14**. W wyroku z dnia 8 października 2015 r., **I PK 10/15**, Sąd Najwyższy przyjął możliwość uzupełniania porozumień pracodawcy ze związkami zawodowymi indywidualnymi porozumieniami pracodawcy z pracownikami, warunkującymi całość zobowiązania do wypłaty rekompensaty za wyjście pracodawcy z ponadzakładowego układu zbiorowego pracy.

Sąd Najwyższy poddał także analizie zagadnienie wypowiedzania przez pracodawcę pozaustawowych źródeł prawa pracy. W wyroku z dnia 5 listopada 2015 r., **III PK 26/15**, przyjęto, że dopuszczalne jest usprawiedliwione obiektywnymi przyczynami wypowiedzenie porozumienia kończącego zakładowy spór zbiorowy (na podstawie art. 365¹ k.c. w związku z art. 300 k.p., wynikającej z postanowień rozwiązanego porozumienia zbiorowego, lub *per analogiam* do art. 241⁷ k.p.), a w konsekwencji legalne i usprawiedliwione jest dokonywanie indywidualnych wypowiedzeń warunków pracy i płacy, które były oparte lub wynikały z rozwiązanego z upływem okresu wypowiedzenia zbiorowego porozumienia prawa pracy inkorporowanego do treści indywidualnych umów o pracę. Ponadto, skoro legalne jest wypowiedzanie nazwanych źródeł zakładowego prawa pracy, w tym układów zbiorowych pracy, to zasada wolności kontraktowania nienazwanych zbiorowych porozumień prawa pracy nie wyklucza ich wypowiedzania na podstawie 365¹ k.c. w związku z art. 300 k.p., jeżeli w sprawach niezgodzonych w zbiorowym porozumieniu prawa pracy jego strony przewidziały odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego, lub według *argumentum a similitudine* z art. 241⁷ k.p. z przyczyn obiektywnie usprawiedliwionych w razie niezyskania konstruktywnego stanowiska związków zawodowych w zakresie innych sposobów uzdrowienia sytuacji

finansowej dla zapobieżenia potencjalnej upadłości pracodawcy i utrzymania dotychczasowego stanu zatrudnienia.

1.2. Równe traktowanie w stosunkach pracy i zakaz dyskryminacji.

W okresie objętym sprawozdaniem Sąd Najwyższy rozstrzygał także kwestie dotyczące zasady równego traktowania w stosunkach pracy i zakazu dyskryminacji

W wyroku z dnia 3 marca 2015 r. **I PK 176/14**, Sąd Najwyższy sformułował tezę, w myśl której wybranie przez pracownika ze względu na jego interes jednej z przysługujących mu rozłącznie opcji, z których każda kształtuje w różny sposób prawa tej samej grupy pracowniczej, wyklucza uznanie, że wynikająca z tego wyboru dyferencjacja uprawnień w zakresie warunków wynagradzania jest wynikiem zastosowania przez pracodawcę niedozwolonego (dyskryminującego) kryterium.

Za niestanowiące kryterium dyskryminacyjnego uznano również przejście zakładu pracy na nowego pracodawcę w trybie art. 23¹ k.p. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 listopada 2015 r., **II PK 36/15**, stwierdził, że zróżnicowanie w zakresie wynagradzania pracowników przejmowanych i pracowników dotychczas zatrudnianych przez pracodawcę przejmującego może istnieć po przejściu zakładu pracy lub jego części na innego pracodawcę, co wcale nie uzasadnia tezy, że regulacja dotycząca zmiany pracodawcy w trybie art. 23¹ k. p. stanowi kryterium dyskryminacji z art. 11³ k.p. lub art. 18^{3a} § 1 k.p. W aspekcie roszczenia powoda odwołującego się do naruszenia zakazu dyskryminacji, powodzenia żądania wyrównania wynagrodzenia do średniego wynagrodzenia w jego grupie zawodowej nie można zasadnie łączyć tylko z samą zmianą pracodawcy w trybie art. 23¹ k.p.

Z kolei w wyroku z dnia 8 lipca 2015 r., **II PK 11/15**, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, zgodnie z którym art. 11³ k.p. zakazuje wszelkiej dyskryminacji w zatrudnieniu, między innymi ze względu na zatrudnienie pracownika w niepełnym wymiarze czasu pracy. Przydzielanie wolnych godzin zajęć tylko nauczycielom zatrudnionym w pełnym wymiarze czasu pracy, bez uwzględnienia, że równe prawa w tym względzie przysługują nauczycielom zatrudnionym w niepełnym wymiarze godzin, może stanowić dyskryminację.

1.3. Mobbing i ochrona dóbr osobistych pracownika.

Kilka orzeczeń wydanych w 2015 r. dotyczyło problematyki szeroko pojętej ochrony dóbr osobistych pracownika, w tym zjawiska mobbingu. Należy jednak dostrzec zmniejszającą się z roku na rok liczbę wyroków Sądu Najwyższego dotyczących zjawiska mobbingu, co może świadczyć o ukształtowaniu się linii orzecznictwa dotyczącej wykładni art. 94³ k.p.

W wyroku z dnia 24 czerwca 2015, **II PK 207/14**, Sąd Najwyższy przypomniał, że dobra osobiste osoby zatrudnionej nie stanowią odrębnej kategorii prawnej, lecz są uznawane za dobra osobiste w rozumieniu powszechnego prawa cywilnego. Kodeks pracy w art. 11¹ k.p. nie definiuje w sposób szczególny dóbr osobistych pracownika ani też nie stanowi o ich odrębności, jedynie nakazuje ich ochronę. Definicje doktrynalne pojęcia „dobro osobiste” stworzone na użytek prawa cywilnego odnoszą się również do „dóbr osobistych osoby zatrudnionej”. Koniecznym elementem wyłączenia bezprawności działania naruszającego dobra osobiste jest prawdziwość twierdzeń co do faktów. Jego bezprawności nie uchyla nawet dochowanie należytej staranności i rzetelności w sprawdzaniu i wykorzystaniu danych, na których zarzut się opiera. Natomiast w wyroku z dnia 9 września 2015 r., **III PK 156/14**, zwrócono uwagę na możliwość naruszenia dóbr osobistych pracownika w związku z niezgodnym z prawem rozwiązaniem przez pracodawcę stosunku pracy bez wypowiedzenia z winy pracownika. W orzeczeniu Sąd Najwyższy stwierdził, że rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, które prawomocnym wyrokiem sądowym zostało uznane za naruszające przepisy o rozwiązywaniu umów o pracę w tym trybie, może naruszać chronione dobra osobiste pracownika (art. 11¹ k.p.), ale tylko wtedy, gdyby pismo rozwiązujące stosunek pracy zawierało zwroty oczywiście naruszające jego godność lub inne dobra osobiste, a w szczególności gdyby ewidentnie bezprawne i bezpodstawne zwolnienie z pracy podważało reputację lub renomę zawodową pracownika w sposób prowadzący do utraty zaufania wymaganego do dalszego wykonywania określonego zatrudnienia lub wykorzystania posiadanych kwalifikacji zawodowych do prowadzenia innej działalności gospodarczej albo zawierało zwroty znieważające, obraźliwe, oczywiście nieprawdziwe, poniżające, ośmieszające lub upokarzające pracownika nielegalnie pozbawionego zatrudnienia z zamiarem zawinionego i niezgodnego z prawem

(bezprawnego) naruszenia jego chronionych dóbr osobistych, wyrządzenia mu szkody materialnej lub krzywdy niemajątkowej.

Relacji między zachowaniem godzącym w dobra osobiste pracownika a mobbingiem poświęcony był wyrok z dnia 22 kwietnia 2015 r., **II PK 166/14**. Sąd Najwyższy przyjął, że naruszanie godności pracownika w stosunkowo krótkim okresie w czasie wykonywania pilnych i stresujących zadań nie powinno być utożsamiane z mobbingiem – zwłaszcza gdy nie prowadzi do izolacji pracownika i jego obniżonej samooceny (art. 94³ k.p.).

Mimo braku przesłanek mobbingu, pracownik poddany zachowaniu godzącemu w jego dobra osobiste nie jest pozbawiony ochrony, na co zwrócono uwagę w wyroku z dnia 22 kwietnia 2015 r., **II PK 157/14**. Bezpodstawny sprzeciw wobec wypowiedzenia umowy o pracę przez pracownicę zatrudnioną na kierowniczym stanowisku pracy, odmowa udzielenia jej urlopu wypoczynkowego w okresie wypowiedzenia, zastraszanie co do braku możliwości znalezienia nowego zatrudnienia oraz bezprawne natychmiastowe zwolnienie z pracy na podstawie art. 52 § 1 pkt 1 k.p., którym towarzyszyło ostentacyjne wyprowadzenie pracownicy poza siedzibę pracodawcy, to zachowania, które mogą być zakwalifikowane jako umyślnie naruszające godność oraz inne dobra osobiste pracownika w rozumieniu art. 11¹ k.p. w stopniu wystarczającym do usprawiedliwionego rozwiązania umowy o pracę z winy pracodawcy na podstawie art. 55 § 1¹ k. p., choćby nie nosiły znamion mobbingu, wskazanego jako przyczyna rozwiązanego w takim trybie stosunku pracy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiły się również orzeczenia dotyczące prewencji mobbingowej. W wyroku z dnia 22 stycznia 2015 r., **III PK 65/14**, wskazano na obowiązki pracodawcy w zakresie przeciwdziałania mobbingowi, stwierdzając, że zawinione nieprzeciwdziałanie mobbingowi przez przełożonych mobbera, które „współprzyczynia się” do ujawnionego rozstroju zdrowia spowodowanego mobbingiem, powinno być ocenione jako zdarzenie zwiększające lub potęgujące poczucie krzywdy pracownika poddanego mobbingowi, która wymaga zrekompensowania przez zasądzenie jednego adekwatnego zadośćuczynienia pieniężnego (art. 94³ § 3 k.p.), a nie sumy dwóch tego typu świadczeń przysługujących od mobbera oraz od jego przełożonych. Prewencji mobbingowej dotyczył także wyrok z dnia 21 kwietnia 2015 r., **II PK 149/14**, w którym sprecyzowano, że obowiązek przeciwdziałania mobbingowi nie polega jedynie na

działaniach dotyczących przypadków wystąpienia tego zjawiska, ale również na działaniach zapobiegawczych, które powinny być realne i efektywne.

1.4. Rozwiązanie umowy o pracę.

W wyroku z dnia 14 kwietnia 2015 r., **II PK 140/14**, Sąd Najwyższy stwierdził, że w przypadku wskazania kilku przyczyn utraty zaufania do pracownika, o ich zasadności nie decyduje czynnik ilościowy, lecz jakościowy, który obliguje do oceny, czy wszystkie łącznie wskazane podstawy uzasadniają wypowiedzenie umowy o pracę, chociażby każda ze wskazanych przyczyn oddzielnie nie stanowiła dostatecznej przesłanki rozwiązania stosunku pracy.

Kryteriów doboru pracowników do zwolnienia dotyczył wyrok z dnia 11 marca 2015 r., **III PK 115/14**, w którym przyjęto, że pracodawca może wprawdzie w wyjątkowych sytuacjach, gdy jest to motywowane szczególnymi okolicznościami, odstąpić od przyjętych wcześniej kryteriów doboru pracowników do zwolnienia, ale powinien przekonująco uzasadnić to odstępstwo, a zastosowane, w miejsce dotychczasowych, nowe kryteria oceny powinny być obiektywne i niedyskryminacyjne dla zwalnianego pracownika (art. 45 § 1 k.p.).

W kontekście ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych Sąd Najwyższy analizował zachowanie pracownika prowadzące do naruszenia art. 100 § 1 pkt 4 k.p. W wyroku z dnia 22 kwietnia 2015 r., **II PK 158/14**, przyjął, że jeżeli strony stosunku pracy nie zawarły umowy o zakazie konkurencji, to naruszenie „szczególnej zasady lojalności pracownika względem pracodawcy” i związana z tym utrata zaufania do pracownika uzasadniają rozwiązanie umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika (art. 52 § 1 pkt 1 k.p.) z powodu podjęcia działalności konkurencyjnej wobec pracodawcy tylko wtedy, gdyby doszło do kwalifikowanego naruszenia istotnych interesów pracodawcy, które mogło narazić go na powstanie szkody i pod warunkiem objęcia takich zarzutów wskazanymi pracownikowi przyczynami natychmiastowego rozwiązania stosunku pracy.

Problem spożywania alkoholu przez pracowników w miejscu pracy pojawił się w wyroku z dnia 24 września 2015 r., **I PK 120/15**, w którym zaznaczono, że udział pracowników w prywatnym spotkaniu okolicznościowym lub pożegnalnym innych pracowników zorganizowanym za zgodą pracodawcy po godzinach pracy oraz po

godzinach funkcjonowania zakładu pracy w wydzielonej części (pomieszczeniu socjalnym) siedziby pracodawcy, połączony ze spożywaniem za przyzwoleniem pracodawcy niewielkich ilości alkoholu, nie stanowi ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych (art. 52 § 1 pkt 1 k.p.), chyba że doszło do naruszenia porządku i spokoju w miejscu pracy lub porządku publicznego.

Przyczyną rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia może być nieusprawiedliwiona nieobecność pracownika w pracy. W wyroku z dnia 20 października 2015 r., **III PK 8/15**, Sąd Najwyższy, oceniając zasadność rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika, zaznaczył, że czym innym jest opuszczenie pracy bez usprawiedliwienia (nieusprawiedliwienie faktycznej nieobecności pracownika w miejscu pracy), a czym innym niepowiadomienie (nieuprzedzenie) pracodawcy (w terminie) o przyczynie nieobecności w pracy i przewidywanym czasie jej trwania. Skoro nieusprawiedliwienie w terminie nieobecności w pracy i opuszczenie pracy bez usprawiedliwienia stanowią odmienne rodzajowo naruszenia obowiązków pracowniczych, to pracownikowi, który usprawiedliwił nieobecność w pracy z opóźnieniem, nie można zasadnie zarzucić opuszczenia pracy bez usprawiedliwienia.

Konsekwencji prawnych nieobecności pracownika w pracy dotyczył również wyrok z dnia 20 października 2015 r., **I PK 287/14**, w którym stwierdzono, że ustalenie rzeczywistej przyczyny nieobecności pracownika w pracy – np. przez skierowanie go na badania lekarskie – ma znaczenie dla wyboru trybu zwolnienia z pracy: albo neutralnego dla pracownika (art. 53 § 1 pkt 1 k.p.), albo niekorzystnego dla niego (art. 52 § 1 pkt 1 k.p.). W sytuacji, gdy pracodawca ma uzasadnione przesłanki do przyjęcia, że pracownik jest nieobecny w pracy z powodu przedłużającej się niezdolności do pracy na skutek choroby, może zastosować tryb zwolnienia przewidziany w art. 53 § 1 pkt 1 k.p. bez wcześniejszego poddawania pracownika badaniom lekarskim. Zakaz rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia po stawieniu się pracownika do pracy w związku z ustaniem przyczyny nieobecności (art. 53 § 3 k.p.) nie ma zastosowania, jeżeli pracownik jest nadal niezdolny do pracy wskutek choroby powodującej tę niezdolność. Pracodawca nie ma obowiązku skierowania pracownika na badania w celu uzyskania orzeczenia lekarskiego stwierdzającego zdolność do pracy (art. 229 § 4 k.p.), jeżeli pracownik po upływie okresu ochronnego (przewidzianego w art. 53 § 1 pkt 1 lit. b k.p.) nie stawia

się do pracy w związku z ustaniem przyczyny nieobecności (odzyskaniem zdolności do pracy w następstwie ustania choroby).

W kwestii zastosowania art. 52 § 1 pkt 2 k.p. Sąd Najwyższy przypomniał, w wyroku z dnia 2 lipca 2015 r., **III PK 144/14**, że w sprawie o roszczenia pracownika z tytułu wadliwego rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z powodu popełnienia przez pracownika przestępstwa w czasie trwania umowy o pracę, sąd pracy powinien ocenić, czy w dacie złożenia oświadczenia o rozwiązaniu umowy przestępstwo to było dla pracodawcy oczywiste. To oznacza, że pracodawca już w tej dacie musi mieć pełną znajomość znamion przestępstwa i prawidłowo odnieść je do zaistniałych i w pełni mu znanych okoliczności faktycznych zdarzenia, które kwalifikuje jako przestępstwo.

W wyroku z dnia 4 listopada 2015 r., **II PK 283/14**, uznano, że niedopełnienie przez pracownika czynności związanych z wdrożeniem procedury uzyskania na dalszy okres tzw. poświadczenia bezpieczeństwa nie stanowi zawinionej utraty uprawnień w rozumieniu art. 52 § 1 pkt 3 k.p. i nie daje podstaw do rozwiązania łączącego strony stosunku pracy w trybie tego przepisu.

W wyroku z dnia 21 października 2015 r., **II PK 278/14**, orzeczono, że w sytuacji, gdy pracodawca nie wypowiada pracownicy powracającej z urlopu wychowawczego ani umowy o pracę, ani jej warunków, należy przyjąć, że dysponuje takim stanowiskiem, na które powinna być ona dopuszczona do pracy zgodnie z art. 186⁴ k.p. (dotychczasowym, równorzędnym lub odpowiadającym jej kwalifikacjom). Niedopuszczenie do pracy w takiej sytuacji musi być kwalifikowane jako wypełniające hipotezę art. 55 § 1¹ k.p., bowiem obowiązek pracodawcy dopuszczenia pracownika do świadczenia umówionej pracy ma charakter podstawowy, co wynika bezpośrednio z art. 22 § 1 k.p.

1.5. Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy.

Zagadnienie ustawowych uprawnień zakładowej organizacji związkowej było przedmiotem oceny w wyroku z dnia 25 sierpnia 2015 r., **II PK 214/14**, w którym zwrócono uwagę na skutek uchybienia obowiązkowi, o którym mowa w art. 25¹ ust. 2 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych, wskazując na możliwość rozwiązania stosunku pracy przez pracodawcę bez uzyskiwania zgody organizacji

związkowej, nieposiadającej co najmniej 10 członków. Zaznaczono jednakże, że rozwiązanie stosunku pracy bez zgody, o której mowa w art. 32 ust. 1 pkt 1 ustawy o związkach zawodowych, może naruszać art. 8 k.p., jeżeli mimo niedopełnienia przez organizację związkową obowiązku z art. 25¹ ust. 2 ustawy o związkach zawodowych, pracodawca wystąpił do tej organizacji z wnioskiem o wyrażenie zgody na rozwiązanie stosunku pracy z imiennie wskazanym pracownikiem, traktując ją jako mającą uprawnienia zakładowej organizacji związkowej.

Ustania stosunku pracy i ochrony jego trwałości dotyczył także wyrok z dnia 25 lutego 2015 r., **II PK 101/14**, w którym Sąd Najwyższy orzekł, że ogólna klauzula zawarta w art. 69 pkt 1 k.p. o wyłączeniu trybu postępowania właściwego przy rozwiązywaniu umów o pracę w odniesieniu do pracowników zatrudnionych na podstawie powołania nie ma zastosowania do pracowników będących radnymi. Artykuł 25 ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym jednoznacznie obejmuje ochroną w nim przewidzianą wszystkich pracowników, w tym i tych, którzy stali się pracownikami w następstwie powołania. W konsekwencji, odwołanie ze stanowiska pracownika zatrudnionego na podstawie powołania, będącego radnym, powodujące rozwiązanie stosunku pracy, bez zgody rady gminy, stanowi naruszenie art. 25 ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym i jako niezgodne z prawem daje pracownikowi odwołanemu prawo dochodzenia roszczeń określonych w art. 45 k.p. Z kolei w wyroku z dnia 26 sierpnia 2015 r., **I PK 93/15**, Sąd Najwyższy poddał analizie kwestię szczególnej ochrony pracowników w wieku przedemerytalnym, przypominając, że pojęcie wieku emerytalnego, o którym mowa w art. 39 k.p., należy utożsamiać nie tylko z tzw. powszechnym wiekiem emerytalnym (wynoszącym 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn), lecz także z obniżonym wiekiem emerytalnym (wynoszącym odpowiednio 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn), przewidzianym dla niektórych grup ubezpieczonych.

Ochrona przed ustaniem stosunku pracy szczególnej grupy pracowników była także przedmiotem wyroku z dnia 24 września 2015 r., **II PK 274/14**, zgodnie z którym ochrona wynikająca z art. 186¹ § 1 k.p. rozpoczyna się od złożenia wniosku o udzielenie urlopu wychowawczego spełniającego formalne wymagania określone w § 2 i 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 września 2013 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania urlopu wychowawczego (Dz.U. 2013, poz. 1139).

1.6. Roszczenia przysługujące pracownikowi.

Liczną grupę stanowiły orzeczenia dotyczące roszczeń przysługujących pracownikom w związku z nieuzasadnionym lub niezgodnym z prawem rozwiązaniem umowy o pracę.

Z przywróceniem do pracy łączy się wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy. W wyroku z dnia 21 kwietnia 2015 r., **II PK 151/14**, Sąd Najwyższy przypomniał, że wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy to odszkodowanie za szkodę, jaką poniósł pracownik w wyniku utraty wynagrodzenia za pracę wskutek niezgodnego z prawem rozwiązania przez pracodawcę stosunku pracy. Stąd też wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy powinno odpowiadać wynagrodzeniu za pracę, jakie otrzymywałby pracownik, gdyby w tym czasie pozostawał w stosunku pracy. Powyższą kwestię precyzuje wyrok z dnia 14 lipca 2015 r., **II PK 46/14**, w którym przypomniano, że okres pobierania zasiłku chorobowego i świadczenia rehabilitacyjnego podlega wyłączeniu z okresu, za który przysługuje wynagrodzenie za cały czas pozostawania bez pracy (art. 47 *in fine* k.p.) także wówczas, gdy pracownik, po rozwiązaniu z nim umowy o pracę (ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego), pobierał te świadczenia w wysokości wynikającej z ograniczenia przewidzianego w art. 46 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (tekst jednolity: Dz.U. z 2014, poz. 159 ze zm.). Natomiast w wyroku z dnia 21 października 2015 r., **I PK 308/14**, powtórzono tezę, że zgłoszenie przez pracownika gotowości niezwłocznego podjęcia pracy po uprawomocnieniu się orzeczenia o przywróceniu do pracy na poprzednich warunkach pracy i płacy reaktywuje stosunek pracy, jeżeli pracodawca kieruje przywróconego do pracy pracownika na profilaktyczne badania lekarskie, a po ich odbyciu zwalnia go, choćby przejściowo, z obowiązku wykonywania zatrudnienia. Ponadto w wyroku z dnia 21 października 2015 r., **I PK 306/14**, Sąd Najwyższy orzekł, że pracownikowi, któremu przysługuje ochrona zatrudnienia przed wypowiedzeniem stosunku pracy na podstawie art. 15 ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji, w przypadku rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia i przywrócenia do pracy, przysługuje wynagrodzenia przewidziane w art. 57 § 1 k.p.

Przedmiotem analizy Sądu Najwyższego była również kwestia roszczenia odszkodowawczego z tytułu wadliwego rozwiązania stosunku pracy. W wyroku z dnia

18 marca 2015 r., **I PK 190/14**, stwierdzono, że przy braku bliższego określenia przez ustawodawcę kryteriów, jakimi powinien kierować się sąd orzekając o wysokości odszkodowania na podstawie art. 47¹ k.p., należy brać pod uwagę funkcję tego świadczenia. Przede wszystkim jego funkcję kompensacyjną, co uzasadnia uwzględnianie rozmiarów szkody wyrządzonej pracownikowi wadliwym wypowiedzeniem umowy o pracę. Dodatkowo trzeba zaś wziąć pod uwagę funkcję socjalną świadczenia (zapewnienie pracownikowi określonych środków utrzymania, chociażby w pierwszym okresie po utracie miejsca pracy) i represyjną (kara za wadliwe rozwiązanie umowy o pracę w tym trybie), co z kolei przemawia za kierowaniem się takimi przesłankami, jak z jednej strony sytuacja osobista i majątkowa pracownika, a z drugiej – charakter naruszeń przez pracodawcę przepisów o rozwiązaniu umów o pracę. Zbliżonej problematyki dotyczył także wyrok z dnia 22 kwietnia 2015 r., **II PK 176/14**, w który stwierdzono, że odszkodowanie z art. 47¹ k.p. przysługuje w wysokości wynagrodzenia za ustawowy okres wypowiedzenia, jeżeli umowne przedłużenie okresu wypowiedzenia nastąpiło bez wyraźnego rygoru przyznania odszkodowania w wysokości wynagrodzenia za wydłużony okres wypowiedzenia.

W wyroku z dnia 11 lutego 2015 r., **I PK 152/14**, przyjęto, że jest możliwe skuteczne dochodzenie przywrócenia jedynie niektórych warunków pracy lub płacy, które zostały bezprawnie zmienione na niekorzyść pracownika wykonującego pracę na nowych warunkach zaproponowanych w wypowiedzeniu zmieniającym. Przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego był również problem zmiany warunków płacy *ipso iure*, w związku z wprowadzeniem nowego rozporządzenia w sprawie warunków płacowych w jednostce budżetowej. W wyroku z dnia 13 sierpnia 2015 r., **II PK 234/14**, podtrzymano tezę, że nowe rozporządzenie może z mocy prawa, czyli bez zastosowania przez pracodawcę trybu z art. 42 k.p., powodować zmianę wynagrodzenia pracownika, nawet gdy nie przewiduje się w nim już określonego dodatku do wynagrodzenia.

W wyroku z dnia 18 lutego 2015 r., **III PK 83/14**, Sąd Najwyższy orzekł, że w sytuacji, gdy przyczyną odpadnięcia prawnej podstawy świadczenia jest wyrok sądowy, zasadniczo najwcześniejszą datą skierowania do dłużnika żądania zwrotu nienależnie spełnionego świadczenia jest dzień uprawomocnienia się tego orzeczenia. W przypadku wyroków przywracających pracownika do pracy, orzeczona restytucja stosunku pracy ma jednak warunkowy charakter, gdyż uzależniona jest od

spełnienia tej przesłanki z art. 48 § 1 k.p. (lub 48 § 1 k.p. w związku z art. 57 § 4 k.p.), jaką jest zgłoszenie przez pracownika gotowości niezwłocznego podjęcia pracy w ciągu 7 dni od przywrócenia rozumianego jako uprawomocnienie się wyroku sądowego. Jest to zatem najwcześniejsza data wezwania dłużnika do zwrotu nienależnego świadczenia (odprawy związanej z rozwiązaniem stosunku pracy).

Istotnej kwestii powrotu pracownika do pracy po wygaśnięciu stosunku pracy dotyczył wyrok z dnia 12 sierpnia 2015 r., **I PK 256/14**, w którym Sąd Najwyższy postawił tezę, że zastosowanie art. 66 § 2 k.p. jest ograniczone w odniesieniu do umów zawartych na czas określony do tych umów, których okres obowiązywania nie upłynąłby jeszcze w dniu, w którym pracownik zgłosił swój powrót do pracy po wyroku uniewinniającym go od zarzutu popełnienia przestępstwa.

1.7. Wynagrodzenie za pracę i inne świadczenia związane z pracą.

Orzeczenia zapadłe w przedmiocie wynagrodzeń i innych świadczeń związanych z pracą cechują się kazuistyką. Dotyczą bowiem konkretnych składników wynagrodzenia bądź konkretnych świadczeń, w każdej sprawie innych.

Stałym zagadnieniem w tym przedmiocie jest kwestia premii. W wyroku z dnia 28 stycznia 2015 r., **I PK 163/14**, Sąd Najwyższy przyjął, że może być uznane, w okolicznościach danej sprawy, za sprzeczne z zasadą uczciwości i lojalności oraz ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa do wynagrodzenia premiowego (art. 8 k.p.) żądanie dodatkowej korzyści w postaci premii regulaminowej, gdy doszło do zrealizowania zasady ekwiwalentności za wykonaną pracę przez wypłatę premii uznaniowej, a pracownik świadomie wykorzystuje przekonanie pracodawcy co do zmiany warunków płacy w zakresie rodzaju świadczenia premiowego. Natomiast w wyroku z dnia 14 kwietnia 2015 r., **II PK 144/14**, podtrzymano pogląd, że ustalenie przez pracodawcę regulaminu premiowania, który w stosunku do dyrektorów jednostek organizacyjnych nie wymaga dokonania oceny ich pracy, wskazuje na uznaniowy charakter świadczenia w obrębie tej grupy zawodowej. W wyroku z dnia 22 kwietnia 2015 r., **II PK 164/14**, powróciła kwestia roszczeniowego charakteru prawa do premii. Sąd Najwyższy przyjął, że pracownik zachowuje prawo do uzgodnionej w umowie o pracę premii „regulaminowej rocznej” także wtedy, gdy pracodawca zaniechał wydania regulaminu premiowania, a niewypłacenie premii pracownikom zatrudnionym na stanowiskach kierowniczych uzasadniał trudną

sytuacją finansową oraz brakiem spodziewanych wyników gospodarczych (oczekiwanego zysku) z działalności gospodarczej.

W wyroku z dnia 8 września 2015 r., **I PK 297/14**, Sąd Najwyższy, analizując zagadnienie odprawy rentowej, stanął na stanowisku, że rozwiązanie stosunku pracy z wyboru na skutek wygaśnięcia mandatu pozostaje w związku z przejściem na rentę z tytułu niezdolności do pracy, jeżeli pracownikowi niepozostającemu w żadnym innym stosunku pracy przyznano prawo do renty po nieprzerwanym okresie pobierania zasiłku chorobowego z tytułu niezdolności do pracy powstałej w czasie trwania zatrudnienia.

1.8. Obowiązki pracodawcy.

W wyroku z dnia 6 sierpnia 2015 r., **III PK 4/15**, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, zgodnie z którym art. 229 § 4 k.p. (nakładający obowiązek skierowania pracownika na badania lekarskie) dotyczy tylko pracodawcy, a nie podmiotu występującego w roli prowadzącego nabór pracowników na potrzeby innych podmiotów zatrudniających.

1.9. Zakaz konkurencji.

W wyroku z dnia 15 września 2015 r., **II PK 242/14**, Sąd Najwyższy uznał dopuszczalność stosowania klauzul generalnych z art. 8 k.p. w odniesieniu do umów o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy.

1.10. Czas pracy i podróże służbowe.

Wśród wyroków zapadłych w roku 2015 znaczące miejsce zajmują te dotyczące rekompensat należnych pracownikom z tytułu podróży służbowych.

W wyroku z dnia 28 stycznia 2015 r., **I PK 154/14**, Sąd Najwyższy orzekł, że przed 3 kwietnia 2010 r. podróże kierowców w transporcie międzynarodowym nie stanowiły podróży służbowych w rozumieniu art. 77⁵ § 1 k.p. Natomiast w wyroku z dnia 22 lipca 2015 r., **I PK 95/15**, przyjął, że wyrażony w orzecznictwie pogląd, zgodnie z którym zwiększone koszty utrzymania kierowcy w czasie wykonywania zadań poza miejscem zamieszkania powinny być rekompensowane także przed 3 kwietnia 2010

r., choćby przez analogiczne stosowanie rozporządzeń o podróżach służbowych, znajduje również zastosowanie w sytuacji, gdy w regulaminie wynagradzania obowiązującym u pracodawcy wyraźnie zastrzeżono, że pracownikom nie przysługuje ryczałt za noclegi. W cytowanym orzeczeniu wyjaśniono także istotę „ryczałtu” jako świadczenia kompensacyjnego, która polega na tym, że świadczenie takie z założenia jest oderwane od rzeczywistej kwoty poniesionych kosztów i nie pokrywa w całości wszystkich wydatków z określonego tytułu.

W kwestii trybu i sposobu ustalenia należności z tytułu podróży służbowej, Sąd Najwyższy, w wyroku z dnia 15 września 2015 r., **II PK 248/14**, przyjął stanowisko, zgodnie z którym, nie jest trafna argumentacja, że mając na względzie treść art. 77 § 3 k.p. pracodawca nie mógł w umowie o pracę uregulować kwestii należności z tytułu podróży służbowych. Zastrzeżenie, że nie określa się ich w umowie o pracę, gdy pracodawca jest zobowiązany do ustalenia regulaminu wynagradzania, nie powoduje nieważności takich umownych ustaleń, a jedynie stanowi gwarancję dla pracownika. W myśl art. 9 k.p., stanowiącego o hierarchii źródeł prawa, regulamin wynagradzania nie może być mniej korzystny niż ustawa, czyli jego postanowienia w przedmiocie należności przysługujących tytułem podróży służbowych nie mogą być mniej korzystne niż regulacje wynikające z art. 77 § 4 k.p. w związku z rozporządzeniami Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości i warunków ustalania należności przysługujących w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju i za granicą (Dz.U. Nr 236, poz. 1990 i 1991 ze zm.). Powyższa teza została podtrzymana w wyroku z dnia 7 października 2015 r., **II PK 252/14**, zgodnie z którym nie można uznać postanowień umowy o pracę dotyczących uregulowania należności z tytułu podróży służbowej za nieważne tylko dlatego, że kwestia ta powinna zostać ustalona w regulaminie wynagradzania, zgodnie z treścią art. 77⁵ § 3 k.p.

W wyroku z dnia 11 sierpnia 2015 r., **III PK 152/14**, Sąd Najwyższy poddał analizie pojęcie czasu pracy, wyrażając pogląd, zgodnie z którym, w sytuacji gdy pracodawca nie zorganizował dla pracownika żadnego miejsca pracy („biura”), które mogłoby być traktowane jako filia jego siedziby i taką funkcję spełniało mieszkanie pracownika, pracownik już od momentu opuszczenia mieszkania rozpoczyna bezpośrednie czynności przygotowawcze do wykonania zasadniczego zadania służbowego (np. wizyty u klientów). Jeżeli taki pracownik po odbyciu wizyt w celach zawodowych powraca do swojego mieszkania i w nim sporządza dzienny raport oraz dokonuje

jeszcze innych czynności, to czas po powrocie do mieszkania, po zakończeniu zasadniczego zadania pracowniczego, jest także czasem pracy.

1.11. Urlopy.

Przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego były również kwestie związane z powrotem pracownika do pracy po zakończeniu urlopu wychowawczego. W wyroku z dnia 24 kwietnia 2015 r., **I PK 230/14**, Sąd Najwyższy stwierdził, że dopuszczenie pracownika, po zakończeniu urlopu wychowawczego, do pracy na stanowisku równorzędnym lub innym odpowiadającym jego kwalifikacjom może nastąpić w drodze polecenia pracodawcy lub uzgodnienia z pracownikiem stanowiska, które ma zająć. Jeśli pracodawca w takiej sytuacji wybierze metodę uzgodnienia, to za moment dopuszczenia do pracy należy uznać chwilę, w której przedstawił pracownikowi propozycję wykonywania pracy na stanowisku spełniającym wymagania art. 186⁴ k.p. Oceniając powyższą kwestię z perspektywy pracownika manifestującego własną gotowość do pracy, wskazano, że może to nastąpić przez różne, znane pracodawcy, zachowania pracownika (lub osób działających w jego imieniu), z których dostatecznie jasno wynika jego wola niezwłocznego podjęcia pracy w chwili, gdy zostanie do niej dopuszczony. Zależnie od okoliczności, różna może być też częstotliwość potwierdzania gotowości. Nie można zatem ogólnie i *a priori* wskazać, w jaki sposób i jak często pracownik powinien uzewnętrzniać (demonstrować) swoją gotowość do pracy. Natomiast w wyroku z dnia 27 października 2015 r., **III PK 13/15**, Sąd Najwyższy wypowiedział się na temat skutków prawnych niepodjęcia przez pracownika pracy na wyznaczonym przez pracodawcę stanowisku po powrocie z urlopu wychowawczego. W uzasadnieniu zaznaczono, że niepodjęcie przez pracownicę pracy na stanowisku równorzędnym lub odpowiadającym jej kwalifikacjom, za wynagrodzeniem nie niższym niż przysługujące w dniu podjęcia pracy na stanowisku zajmowanym przed urlopem, musi być kwalifikowane jako wypełniające hipotezę art. 52 § 1 pkt 1 k.p., ponieważ obowiązek pracownika świadczenia umówionej pracy ma charakter podstawowy, co wynika z art. 22 § 1 k.p. Niepodjęcie pracy jest odstępstwem od reguły wynikającej z art. 22 § 1 k.p. Jeżeli pracownik odmawia wykonywania pracy, to działa wbrew swojemu zobowiązaniu i w tym znaczeniu jego zachowanie jest bezprawne. Brak jest też podstaw do przyjęcia, że pracownik, który po powrocie z urlopu wychowawczego

nie podejmuje pracy, choć zaproponowane mu przez pracodawcę stanowisko odpowiada obowiązującym przepisom, nie działa z winy umyślnej bądź na skutek rażącego niedbalstwa.

1.12. Przedawnienie roszczeń.

W wyroku z dnia 24 lutego 2015 r., **II PK 88/14**, wyrażono pogląd, zgodnie z którym wezwanie pracownika do próby ugodowej przez pracodawcę ekonomicznego przerywa bieg przedawnienia także przeciwko pracodawcy wewnętrznemu w przypadku dochodzenia roszczeń uzupełniających z tytułu wypadku przy pracy (art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w związku z art. 442¹ § 3 k.c.).

1.13. Zatrudnienie w spółkach prawa handlowego.

W roku 2015 Sąd Najwyższy kilkakrotnie wypowiedział się na temat zasad i warunków nabywania akcji pracowniczych. W wyroku z dnia 17 lutego 2015 r., **I PK 160/14**, stwierdzono, że z treści art. 38b ust. 1 ustawy z 1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji wynika, iż uprawnieni pracownicy spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, w przypadkach wskazanych w tym przepisie, zachowują prawo do nieodpłatnego nabycia akcji Skarbu Państwa, w tym także akcji w nowo powstałym podmiocie (które aktualizuje się w momencie ich zbycia). Uprawnienie do nieodpłatnego nabycia akcji dotyczy zatem nie tylko akcji Skarbu Państwa w spółce powstałej w wyniku komercjalizacji, ale też akcji Skarbu Państwa objętych w nowo powstałym podmiocie na skutek zdarzeń wskazanych w art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. W konsekwencji, na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji, prawo uprawnionych pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji dotyczy: najpierw akcji spółki, których właścicielem stał się Skarb Państwa w wyniku komercjalizacji, później także akcji innej spółki, które objął Skarb Państwa w wyniku połączenia spółki powstałej w wyniku komercjalizacji z inną spółką, podziału tej spółki, jej przekształcenia lub wniesienia przez Skarb Państwa jej akcji do innej spółki. W kolejnym orzeczeniu (wyrok z dnia 17 lutego 2015 r., **I PK 161/14**) Sąd Najwyższy podkreślił ponadto, że uprawnienia pracowników do nieodpłatnego nabycia akcji Skarbu Państwa są pierwotnie wywodzone z akcji spółki powstałej w wyniku komercjalizacji, a następnie idą w ślad za obejmowanymi przez

Skarb Państwa akcjami w spółkach przekształconych w sposób opisany w art. 38b ust. 1 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji. Sąd Najwyższy wyraził także pogląd, że nie narusza zasady niedyskryminowania (art. 11² oraz 11³ k.p.) wobec byłego pracownika, który nabył prawo do akcji z mocy prawa, przyznanie przez spółkę prawa do akcji pracownikom, którzy nie nabyli tego prawa na podstawie ustawy (wyrok z dnia 22 czerwca 2015 r., **I PK 240/14**).

W wyroku z dnia 9 lipca 2015 r., **I PK 266/14**, przyjęto, że niedopełnienie przez pracownika przewidzianego w przepisach rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 29 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania tych akcji przez uprawnionych pracowników (Dz.U. Nr 35, poz. 303 ze zm.) fakultatywnego trybu reklamacji nie może wyrzeć skutku w postaci utraty przez niego prawa do nieodpłatnego nabycia akcji, prawa do żądania wydania akcji w liczbie przysługującej mu z uwagi na okres zatrudnienia, a w wypadku gdy wydanie to stało się niemożliwe z uwagi na rozdysponowanie akcji – do żądania odszkodowania z tego tytułu.

1.14. Stosunek pracy nauczycieli i nauczycieli akademickich.

Podobnie jak w poprzednich latach wiele orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w 2015 roku dotyczyło stosunków zatrudnienia nauczycieli, którzy stanowią liczną (kilkusettyśięcną) grupę zawodową.

W wyroku z dnia 9 lipca 2015 r., **I PK 241/14**, przedmiotem analizy Sądu Najwyższego była możliwość zatrudnienia nauczyciela na podstawie umowy na czas określony. Sąd wyraził pogląd, że przewidziany w art. 10 ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 191) wyjątek dopuszczający zatrudnienie na podstawie tego typu umowy wymaga zaistnienia jednej z dwóch określonych w tym przepisie przesłanek – potrzeby wynikającej z organizacji nauczania lub potrzeby zastępstwa nieobecnego nauczyciela. Przepis ten nie wymaga ani wskazania w umowie terminowej przyczyny (celu), dla której została zawarta, ani nawet wyjaśnienia przez pracodawcę przy zawieraniu takiej umowy z nauczycielem, jakie konkretnie przesłanki zadecydowały o konieczności nawiązania z nim umownego stosunku pracy na czas określony, zamiast na czas nieokreślony.

Istotne jest to, aby jedna z przesłanek określonych w art. 10 ust. 7 faktycznie zachodziła, gdyż w przeciwnym wypadku umowę zawartą na czas określony należy traktować jako zawartą na czas nieokreślony.

Sąd Najwyższy wypowiedział się także w kwestii kwalifikacji nauczyciela do zajmowania stanowiska, podkreślając w wyroku z dnia 25 lutego 2015 r., **II PK 95/14**, że nauczyciel, który nie ma aktualnych kwalifikacji do zajmowania stanowiska, zachowuje kwalifikacje uprzednio nabyte w trybie uznania ukończonego kierunku studiów za zbliżony do nauczanego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć na stanowisku zajmowanym w chwili wejścia w życie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 50, poz. 400 ze zm.; obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1207 ze zm.).

Wśród spraw „nauczycielskich” rozpatrywanych przez Sąd Najwyższy dominowały te dotyczące ustania stosunku pracy nauczyciela. Charakteryzują się one daleko idącą kazuistyką.

Wielokrotnie przedmiotem analizy był art. 20 Karty Nauczyciela, określający skutki likwidacji lub reorganizacji szkoły. W wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r., **III PK 51/14**, zaznaczono, że przy ocenie wystąpienia przesłanki wynikającej z art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela, odnoszącej się do zmiany planu nauczania uniemożliwiającego dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć, decydujące znaczenie ma formalna zmiana tego planu (porównanie arkuszy organizacyjnych za poprzedni i dany rok szkolny), bo z niej wynika liczba finansowanych przez organ prowadzący szkołę godzin do rozdysponowania między nauczycieli. Podobny pogląd wyrażono w wyroku z dnia 7 maja 2015 r., **III PK 138/14**, precyzując, że podjęcie się przez nauczycieli prowadzenia nieodpłatnie (dodatkowo) obowiązkowych zajęć nie oznacza, że zajęcia te wchodzą w plan nauczania w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela. Przesłanką stosowania art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela jest faktyczne (rzeczywiste) dokonanie zmiany organizacyjnej w szkole, powodującej zmianę planu nauczania, uniemożliwiającą dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć. Czynności, na podstawie których dochodzi do takich zmian, powinny być zgodne z prawem (legalne), a więc dokonane w ramach obowiązującego porządku prawnego.

Nie oznacza to jednak, że sąd pracy, który rozpoznaje spór między pracownikiem a pracodawcą, oparty na zmianach organizacyjnych pracodawcy, powinien oceniać we własnym zakresie czy czynności leżące u podstaw tych zmian (w szczególności uchwała właściwego organu gminy o likwidacji etatu w świetlicy szkolnej) były zgodne z odpowiednimi przepisami i merytorycznie uzasadnione. Ocena, czy uchwała rady gminy dotycząca takiej likwidacji (mająca charakter publicznoprawny) jest zgodna z prawem oraz dokonywana jest we właściwym trybie, należy do kognicji sądów administracyjnych.

W wyroku z dnia 8 lipca 2015 r., **II PK 11/15**, poddano analizie art. 27 Karty Nauczyciela, stwierdzając, że nie dotyczy on wypowiedzenia zmieniającego, lecz rozwiązania stosunku pracy. Zawarte w nim wymaganie, aby rozwiązanie umowy o pracę zawartej z nauczycielem na czas nieokreślony następowało z końcem roku szkolnego, za trzymiesięcznym wypowiedzeniem, nie odnosi się do wypowiedzenia zmieniającego.

Natomiast w wyroku z dnia 10 marca 2015 r., **II PK 120/14**, Sąd Najwyższy sprecyzował, że w świetle art. 23 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela podstawę rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem mianowanym stanowi niezdolność nauczyciela do wykonywania dotychczasowej pracy, stwierdzona orzeczeniem lekarskim, a nie samo orzeczenie lekarskie o istnieniu takiej niezdolności, które jest jedynie dowodem podlegającym ocenie sądu. Stwierdzenie w § 5 ust. 4 rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy, że orzeczenie wydane w przewidzianym w nim trybie jest ostateczne, nie wyłącza sądowej kontroli prawidłowości tego orzeczenia.

Przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego była również wzajemna relacja między rozwiązaniem stosunku pracy a przeniesieniem w stan nieczynny. W wyroku z dnia 13 stycznia 2015 r., **II PK 67/14**, stwierdzono, że w razie wystąpienia nauczyciela z pisemnym wnioskiem o przeniesienie w stan nieczynny, złożone wcześniej oświadczenie dyrektora szkoły o wypowiedzeniu stosunku pracy staje się bezskuteczne z mocy prawa (art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela), co zasadniczo powinno prowadzić do umorzenia postępowania sądowego o uznanie bezskuteczności tego wypowiedzenia nawet w przypadku niecofnięcia przez

pracownika odwołania od wypowiedzenia. Wypłacone nauczycielowi w stanie nieczynnym wynagrodzenie za okres do wygaśnięcia stosunku pracy w trybie art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela oraz ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany urlop wypoczynkowy nie są świadczeniami nienależnymi w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. także w sytuacji późniejszego uwzględnienia odwołania pracownika od wypowiedzenia. Powyższy pogląd podtrzymano w wyroku z dnia 5 listopada 2015 r., **III PK 25/15**, w którym stwierdzono, że prawna bezskuteczność dokonanego wypowiedzenia wywołuje jego „upadek” wskutek złożenia przez nauczyciela pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, co wyklucza („unicestwia”) rozwiązanie nauczycielskiego stosunku pracy za wypowiedzeniem z końcem danego roku szkolnego. Wszystko to sprawia, że bezpodstawne bądź zbędne staje się orzekanie o bezskuteczności wypowiedzenia unicestwionego wnioskiem o przeniesienie w stan nieczynny lub o przywróceniu do pracy z upływem bezskutecznego z mocy prawa wypowiedzenia, które nie doprowadziło do skutku rozwiązującego stosunek pracy z końcem danego roku szkolnego. Prawna bezskuteczność wypowiedzenia, od którego wniesiono odwołanie do sądu pracy, nie oznacza, że nauczyciel przeniesiony na wniosek w stan nieczynny traci możliwość zaskarżenia przeniesienia go w stan nieczynny lub wygaśnięcia stosunku pracy z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w takim stanie. Nie ma przeszkód prawnych, aby nauczyciel uchylił się od skutków własnego oświadczenia woli zawartego we wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, jeżeli złożył pracodawcy taki wniosek pod wpływem wad prawnych tego oświadczenia woli wywołanych przez pracodawcę (art. 82-88 k.c. w związku z art. 300 k.p.).

W tezie wyroku z dnia 18 stycznia 2015 r., **III PK 155/14**, potwierdzono natomiast, że nauczycielowi odwołanemu bez wypowiedzenia ze stanowiska dyrektora szkoły, powierzonego na czas określony, z naruszeniem art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty, przysługuje na podstawie stosowanego odpowiednio art. 58 zdanie drugie w związku z art. 59 k.p. odszkodowanie w wysokości wynagrodzenia za pracę za czas, do którego powierzenie stanowiska miało trwać, nie więcej niż za 3 miesiące, a nie odszkodowanie w wysokości utraconych składników wynagrodzenia (dodatku funkcyjnego) za taki okres. Analogiczna teza została podtrzymana w wyroku z dnia 7 maja 2015 r., **III PK 130/14**. W wyroku z dnia 12 lutego 2015 r., **I PK 155/14**, Sąd Najwyższy wyraził natomiast pogląd, zgodnie z którym uchwała o odwołaniu dyrektora szkoły, która została unieważniona w trybie

sądowoadministracyjnym, nie reaktywuje „dyrektorskiego” statusu zatrudnienia, przeto odwołanemu, któremu sąd pracy zasądził odszkodowanie za niezgodne z art. 38 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty odwołanie z funkcji dyrektora szkoły, nie przysługuje już roszczenie z tytułu gotowości do wykonywania tej funkcji, której po odwołaniu nie pełnił, gdyż została ona powierzona nowemu dyrektorowi szkoły wybranemu w procedurze konkursowej.

W przedmiocie uprawnień urlopowych nauczycieli Sąd Najwyższy wypowiedział się w wyroku z dnia 13 stycznia 2015 r., **II PK 70/14**, stwierdzając, że nauczyciel ma prawo do pierwszego urlopu dla poratowania zdrowia po przepracowaniu co najmniej 7 lat w zawodzie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć, bezpośrednio przypadających przed datą rozpoczęcia urlopu dla poratowania zdrowia.

W wyroku z dnia 28 maja 2015 r., **III PK 143/14**, przyjęto, że w świetle art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 6, poz. 385 ze zm.), czasowe mianowanie na stanowisko profesora nadzwyczajnego osoby nielegitymującej się tytułem naukowym profesora, uprzednio zatrudnionej w tej samej uczelni na podstawie mianowania na czas nieokreślony na stanowisku starszego wykładowcy lub adiunkta, powodowało skutek prawny w postaci „zawieszenia” tego pierwotnego stosunku zatrudnienia na czas pełnienia funkcji profesora nadzwyczajnego.

1.15. Służba cywilna i pracownicy urzędów państwowych.

W wyroku z dnia 6 października 2015 r., **III PK 158/14**, Sąd Najwyższy stwierdził, że ustawa z dnia 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej zawiera odrębne od ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej i Kodeksu pracy pragmatyki normujące stosunek pracy inspektora kontroli skarbowej. Celem tej regulacji jest zapewnienie inspektorom kontroli skarbowej pełniej niezależności w prowadzonych postępowaniach kontrolnych. Jedną z gwarancji owej niezależności jest stabilność zatrudnienia tej kategorii pracowników korpusu służby cywilnej. Konsekwencją tego jest zawarcie w przepisach rozdziału 5 ustawy o kontroli skarbowej zamkniętego i generalnie korzystnego dla inspektorów kontroli skarbowej katalogu przyczyn i sposobów ustania stosunku pracy. Odwołanie inspektora kontroli

skarbowej z zajmowanego stanowiska następuje wyłącznie w razie zaistnienia któregokolwiek z sześciu przypadków enumeratywnie wymienionych w art. 42 ust. 1 ustawy o kontroli skarbowej.

Niektóre z orzeczeń dotyczyły przeniesienia osoby zatrudnionej w służbie cywilnej na inne stanowisko służbowe. Przesłankom przeniesienia służbowego poświęcony był wyrok z dnia 22 lipca 2015 r., **I PK 253/14**. Wynika z niego, że przygotowanie zawodowe w rozumieniu art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej, określającego przesłanki konieczne dla zgodnego z prawem przeniesienia, to przede wszystkim wykształcenie urzędnika, a także jego doświadczenie. Niezgodne z koniecznością uwzględnienia przygotowania zawodowego jest zarówno przeniesienie na stanowisko, na którym przygotowanie zawodowe urzędnika jest niewystarczające, jak i na takie, na którym wystarczają kwalifikacje niższe. Natomiast w wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., **II PK 200/14**, przyjęto, że przeniesienie na wyższe stanowisko w służbie cywilnej w trybie art. 193 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej nie jest równoznaczne z zachowaniem dotychczasowego wynagrodzenia po 31 grudnia 2009 r., w tym wysokości poprzedniego mnożnika kwoty bazowej.

W wyroku z dnia 25 sierpnia 2015 r., **II PK 223/14**, Sąd Najwyższy wypowiedział się w kwestii sądowej kontroli oceny pracowników służby cywilnej, wskazując, że ciężar udowodnienia przed sądem zasadności oceny „na poziomie oczekiwań” ciąży na powodzie (pracowniku), który powinien wykazać, że przysługiwała mu wyższa ocena (art. 6 k.c. w związku z art. 300 k.p. i art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej). Pracodawca nie jest zobowiązany do szczegółowego uzasadnienia oceny członka korpusu służby cywilnej „na poziomie oczekiwań”, co powinno determinować sądową weryfikację obiektywnych kryteriów oraz subiektywnej oceny spełnienia oczekiwań pracodawcy (art. 81 i 82 ustawy o służbie cywilnej oraz § 11 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 8 maja 2009 r. w sprawie warunków i sposobu przeprowadzania ocen okresowych członków korpusu służby cywilnej, Dz.U. Nr 74, poz. 633).

W wyroku z dnia 7 października 2015 r., **II PK 259/14**, Sąd Najwyższy stanął zaś na stanowisku, że rozwiązanie umowy o pracę z pracownikiem korpusu służby cywilnej zobowiązanym do składania oświadczeń o stanie majątkowym może nastąpić bez zachowania drogi dyscyplinarnej (art. 114 ust. 2 pkt 4 ustawy o służbie

cywilnej) w trybie art. 52 § 1 pkt 1 k.p. w związku z art. 9 ust. 1 oraz art. 3 pkt 1 i 3 ustawy o służbie cywilnej.

Przedmiotem analizy Sądu Najwyższego był również szczególny status pracowniczy osób zatrudnionych w urzędach państwowych. W wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., **II PK 22/14**, Sąd Najwyższy odniósł się do pojęcia „stanowiska równorzędnego pod względem płacowym” zawartego w art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (tekst jednolity: Dz.U. z 2006 r. Nr 216, poz. 1584). Sąd stwierdził, że stanowisko równorzędne pod względem płacowym to stanowisko zapewniające wynagrodzenie na takim samym poziomie płacowym, co nie oznacza, że relacja ta spełnia się tylko wtedy, gdy wynagrodzenia nie będą się różnić kwotowo.

1.16. Pracownicy samorządowi.

W roku 2015 Sąd Najwyższy poddał analizie niektóre zagadnienia statusu prawnego pracowników samorządowych. W szczególności wydane orzeczenia dotyczyły ustania stosunku pracy tej grupy zatrudnionych.

Zgodnie z wyrokiem z dnia 20 stycznia 2015 r., **I PK 149/14**, objęcie urzędnika samorządowego szczególną ochroną trwałości stosunku pracy ze względu na pełnienie funkcji społecznego inspektora pracy lub radnego nie stoi na przeszkodzie dokonaniu przeniesienia go na inne stanowisko w trybie art. 23 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r., poz. 1202 ze zm.). Zbliżony pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 kwietnia 2015 r., **I PK 217/14**, przyjmując, że w razie reorganizacji jednostki pracownika samorządowego zatrudnionego na stanowisku urzędniczym można przenieść na inne stanowisko odpowiadające jego kwalifikacjom także wówczas, gdy ze względu na członkostwo w zarządzie zakładowej organizacji związkowej podlega szczególnej ochronie trwałości stosunku pracy (art. 23 ustawy z 2008 r. o pracownikach samorządowych w związku z art. 5 ust. 5 pkt 3 i art. 10 ust. 1 ustawy z 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników i w związku z art. 32 ust. 1 *in fine* ustawy z 1991 r. o związkach zawodowych).

W wyroku z dnia 1 kwietnia 2015 r., **II PK 136/14**, odnosząc się do kwestii odprawy emerytalnej dla pracowników samorządowych, Sąd Najwyższy stwierdził, że związek czasowy lub funkcjonalny między rozwiązaniem stosunku pracy a przejściem na emeryturę zostaje zachowany w pewnych wypadkach także wtedy, gdy spełnienie wszystkich przesłanek nabycia prawa do emerytury nie nastąpiło przed rozwiązaniem stosunku pracy, lecz w niedalekiej przyszłości po tej dacie, a z okoliczności sprawy wynika, że rozwiązanie stosunku pracy doprowadziło do skorzystania przez pracownika z przysługujących mu uprawnień z ubezpieczenia społecznego – art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 1990 r. o pracownikach samorządowych (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1593 ze zm.) w związku z art. 92 k.p.

Natomiast w wyroku z dnia 8 października 2015 r. **I PK 313/14**, Sąd Najwyższy uznał, że wcześniejsze zawieszenie z mocy prawa stosunku pracy strażnika gminnego (art. 35 ust. 1 ustawy o pracownikach samorządowych) nie stoi na przeszkodzie wydaniu decyzji o zawieszeniu go w pełnieniu obowiązków pracowniczych na mocy art. 26a ust. 1 ustawy o strażach gminnych po ustaniu tymczasowego aresztowania. Uzasadnionym powodem zastosowania art. 26a ust. 3 ustawy o strażach gminnych może być skierowanie przeciwko strażnikowi aktu oskarżenia do sądu, przede wszystkim zaś ocenę zaistnienia uzasadnionego przypadku określonego w tym przepisie należy odnieść także do wagi zarzucanych czynów i okoliczności ich popełnienia, w tym ich związku z wykonywanymi czynnościami służbowymi, co może prowadzić do wniosku, że strażnik nie daje rękojmi należytego i zgodnego z prawem wykonywania obowiązków związanych z ochroną porządku publicznego na terenie gminy.

W wyroku z dnia 5 marca 2015 r., **III PK 50/14**, przyjęto, że strony stosunku pracy (także nawiązanego w sposób dorozumiany) mogą swobodnie ukształtować jego treść w zakresie rodzaju pracy (zakresu obowiązków). Z punktu widzenia prawa pracy nie ma więc przeszkód, aby zakres obowiązków pracownika instytucji kultury został ukształtowany w sposób odpowiadający obowiązkom jej dyrektora (w tym znaczeniu prawnopracowniczym jest to "p.o. dyrektora").

Sąd Najwyższy rozważał również, kto jest pracodawcą pracownika samorządowego. W wyroku z dnia 6 sierpnia 2015 r., **III PK 125/14**, stwierdził, że pracodawcą kierownika gminnego ośrodka pomocy społecznej jest ten ośrodek, a nie gmina (art. 2 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych,

jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 1202). Skoro kierownika gminnego ośrodka pomocy społecznej zatrudnia i zwalnia burmistrz gminy (art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych), to zgłoszenie chęci powrotu do pracy w trybie art. 53 § 5 k.p. dokonane wobec tego właśnie organu samorządu terytorialnego należy uznać za prawidłowe i skuteczne.

1.17. Zatrudnienie w wymiarze sprawiedliwości i prokuraturze.

Przedmiotem analizy Sądu Najwyższego były również wybrane zagadnienia stosunków służbowych sędziów, prokuratorów i innych pracowników resortu sprawiedliwości. Orzeczenia dotyczyły przede wszystkim wynagrodzeń za pracę.

W wyroku z dnia 7 października 2015 r., **II PK 236/14**, wyjaśniono, że wynagrodzenie zasadnicze prokuratora określa się w stawce bezpośrednio wyższej po upływie kolejnych 5 lat nienagannej pracy na danym stanowisku (art. 62 ust. 1eb ustawy z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze (tekst jednolity: Dz.U. z 2011 r. Nr 270, poz. 1599 ze zm.). Z tego względu wcześniejsze uzyskanie wyższej stawki wynagrodzenia zasadniczego na podstawie przejściowych przepisów art. 11 ust. 1 i art. 10 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 459) nie upoważnia pracodawcy służbowego do przyznania kolejnej stawki po upływie 5 lat od objęcia tego stanowiska a przed upływem kolejnych 5 lat pracy na tym stanowisku. Podobnie w wyroku z dnia 20 października 2015 r., **III PK 107/14**, stwierdzono, że na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o zmianie ustawy- Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 56, poz. 459) sędzia sądu okręgowego, który nie miał 5 lat pracy na tym stanowisku a posiadał ogólny staż pracy powyżej 15 lat, uzyskał po 1 stycznia 2009 r. jedynie szybciej piątą stawkę wynagrodzenia zasadniczego, natomiast prawo do szóstej stawki nabywał z upływem 10 lat pracy na tym stanowisku (art. 91a § 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r.- Prawo o ustroju sądów powszechnych, tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., poz. 427).

1.18. Zwolnienia grupowe (oraz indywidualne z przyczyn dotyczących pracodawcy).

Orzeczenia dotyczące zwolnień grupowych sprowadzały się zasadniczo do oceny prawa do odprawy należnej pracownikom objętym zwolnieniem.

W wyroku z dnia 25 sierpnia 2015 r., **II PK 211/14**, Sąd Najwyższy orzekł, że odszkodowanie za naruszenie przepisów o wypowiedaniu umów o pracę nie wyklucza prawa do odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy w ramach grupowego zwolnienia.

W wyroku z dnia 1 kwietnia 2015 r., **II PK 134/14**, dokonano analizy zagadnienia zwrotu nienależnie pobranej odprawy, stając na stanowisku, że prawo do odprawy na podstawie art. 8 ust. 1 w związku z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników związane jest ze zwolnieniem się pracodawcy z obowiązku zatrudniania pracownika. Jeżeli to zwolnienie się z zobowiązania staje się bezskuteczne w wyniku restytucji stosunku pracy, to odprawa staje się świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 410 § 2 k.c., podlegającym zwrotowi na warunkach określonych w art. 405-409 k.c. w związku z art. 410 § 1 k.c. Następnie odpadnięcie podstawy świadczenia (odprawy) na skutek prawomocnego orzeczenia o przywróceniu pracownika do pracy (art. 410 § 2 k.c.) wyklucza z góry zastosowanie art. 411 pkt 1 k.c.

Przedmiotem rozstrzygnięcia przed Sądem Najwyższym była także kwestia obowiązku ponownego zatrudniania pracownika, uprzednio zwolnionego w ramach zwolnień grupowych. W wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r., **III PK 52/14**, przyjęto, że niewykonanie przez pracodawcę obowiązku ponownego zatrudnienia pracownika (art. 9 ustawy z 13 marca 2003 r. o zwolnieniach grupowych) uzasadnia roszczenia o nawiązanie stosunku pracy oraz o odszkodowanie na podstawie art. 471 k.c. w związku z art. 300 k.p. Roszczenie o odszkodowanie przysługuje niezależnie od wygaśnięcia roszczenia o nawiązanie stosunku pracy ze względu na niezachowanie terminu z art. 264 § 3 k.p. Wśród orzeczeń dotyczących zwolnień grupowych znalazł się również wyrok z dnia 4 marca 2015 r., **I PK 184/14**, w którym przypomniano, że dla oceny, czy zastosowanie ma art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 13 marca 2003 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (co do liczby zwalnianych pracowników w stosunku do

reszty załogi), decydujące znaczenia ma chwila składania pracownikom oświadczeń o wypowiedzeniu, a nie data rozwiązania stosunków pracy.

1.19. Wypadek przy pracy – roszczenia uzupełniające.

W wyroku z dnia 22 kwietnia 2015 r., **II PK 170/14**, sprecyzowano, że odpowiedzialność pracodawcy na zasadzie winy za skutki wypadku przy pracy uwarunkowana jest wykazaniem przez pracownika w toku procesu, że w konkretnych okolicznościach faktycznych praca została zorganizowana nieprawidłowo, co w konsekwencji doprowadziło do wypadku, albo że istniejące realne zagrożenia przy jej wykonywaniu nie zostały rozpoznane przez pracodawcę, wobec czego pracownik nie miał o nich żadnej wiedzy, albo zagrożenia faktycznie rozpoznane nie zostały wyeliminowane przez pracodawcę, co naraziło na uszczerbek zdrowie pracownika.

Orzekając w przedmiocie odpowiedzialności odszkodowawczej pracodawcy za szkodę wyrządzoną pracownikowi Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lipca 2015 r., **I PK 243/14**, uznał, że nawet przy zastosowaniu systemowych metod wykładni, nie mówiąc już o wykładni gramatycznej, brak jest podstaw do przyjęcia, iż przewidziana w art. 444 § 2 k.c. przesłanka utraty całkowicie lub częściowo zdolności do pracy zarobkowej powinna być utożsamiana z legitymowaniem się przez poszkodowanego pracownika orzeczeniem lekarza orzecznika bądź komisji lekarskiej ZUS uznającym go za niezdolnego do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

W wyroku z dnia 14 lipca 2015 r., **II PK 86/14**, Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocny wyrok skazujący pracownika pozwanego pracodawcy, odpowiedzialnego za bezpieczeństwo i higienę pracy, uniemożliwia przyjęcie, że śmierć pracownika nastąpiła wyłącznie z uwagi na umyślne nieprzestrzeganie przez niego zasad BHP (art. 11 k.p.c.). Nie uchyla odpowiedzialności pracodawcy prowadzącego przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 k.c.) okoliczność, że wina może być przypisana również poszkodowanemu, jeżeli wystąpiły jeszcze inne przyczyny szkody w rozumieniu adekwatnego związku przyczynowego (art. 361 k.c.).

1.20. Instytucje prawa cywilnego w stosunkach pracy.

Wśród spraw rozstrzygniętych w 2015 r. na uwagę zasługuje wyrok z dnia 4 marca 2015 r., **I PK 182/14**, w którym Sąd Najwyższy dokonał interpretacji przesłanki obowiązku zwrotu nienależnego świadczenia (art. 410 k.c.) w kontekście wad oświadczeń woli (art. 84 k.c.), stwierdzając, że spełniający świadczenie nie wie, że jest do świadczenia zobowiązany, gdy działa pod wpływem błędu, to znaczy pozostaje w przekonaniu, że spełnia należne świadczenie, podczas gdy przekonanie to nie ma oparcia w okolicznościach lub jest wynikiem mylnego o nich wyobrażenia. Nie ma przy tym znaczenia, przez kogo błąd został wywołany i że spełniający świadczenie, przy dołożeniu należytej staranności, mógł się dowiedzieć, że do świadczenia nie jest zobowiązany, a nawet, że błąd został zawiniony przez spełniającego świadczenie.

W wyroku z dnia 8 lipca 2015 r., **II PK 93/14**, Sąd Najwyższy przyjął, że art. 505 pkt 3 k.c., zgodnie z którym nie mogą być umorzone przez potrącenie wierzytelności wynikające z czynów niedozwolonych, ma zastosowanie do odpowiedzialności pracownika za szkodę wyrządzoną z winy umyślnej w mieniu pracodawcy. Przepis art. 505 pkt 3 k.c. zapewnia ochronę interesów poszkodowanego czynem niedozwolonym. W szczególności zakaz potrącenia wierzytelności z czynów niedozwolonych zwiększa, przez wprowadzenie wymagania realnego spełnienia świadczenia odszkodowawczego, efektywność świadczenia odszkodowawczego należnego poszkodowanemu na skutek popełnienia czynu niedozwolonego. Zastosowanie tej regulacji do odpowiedzialności pracowniczej za szkodę wyrządzoną z winy umyślnej nie narusza zasad prawa pracy.

1.21. Zagadnienia procesowe.

Spośród orzeczeń dotyczących zagadnień procesowych warte odnotowania są następujące wyroki i postanowienia (ujęte hasłowo):

1.21.1 Dopuszczalność drogi sądowej.

Wyrok z dnia 13 stycznia 2015 r., **II PK 82/14**:

Przepis art. 111a zdanie drugie ustawy z 1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej nie ogranicza w żaden sposób wynikającej z art. 111a zdanie pierwsze tej ustawy dopuszczalności drogi sądowej przed sądami pracy do dochodzenia wszystkich roszczeń majątkowych o świadczenia pieniężne wynikające ze stosunku służby, choćby były to roszczenia oczywiście bezzasadne i pozbawione podstawy prawnej.

1.21.2. Właściwość rzeczowa sądu.

Wyrok z dnia 18 marca 2015 r. **I PK 191/14:**

Żądanie zapłaty sumy pieniężnej, bez względu na podstawę tego żądania, jest żądaniem procesowym majątkowym, a ściślej mówiąc – pieniężnym, między innymi z punktu widzenia wartości przedmiotu sporu oraz właściwości rzeczowej sądu. Określone w pozwie żądanie pieniężne (art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c.) jest obiektywną kategorią ekonomiczną. Tego charakteru procesowego nie może zmienić treść uzasadnienia pozwu. Dokładnie określone w *petitum* pozwu żądanie zasądzenia kwoty pieniężnej, bez względu na to, czy ma ona stanowić zadośćuczynienie pieniężne (satysfakcję), czy represję za naruszenie dobra osobistego (art. 24, art. 445, art. 448 k.c.), nie może być uznane za roszczenie niemajątkowe, innymi słowy – za dochodzenie prawa niemajątkowego. Osobie, której dobro osobiste zostało bezprawnie naruszone, przysługują żądania o charakterze niemajątkowym (art. 24 § 1 k.c.) i żądania typu majątkowego (art. 24 § 2, art. 445 i art. 448 k.c.). Może z nimi wystąpić w odrębnych procesach według właściwości rzeczowej dla każdego z tych żądań. Może też oba typy żądań zgłosić łącznie w jednym procesie. Tylko w tym ostatnim wypadku również żądanie zadośćuczynienia z art. 448 k.c. podlega z mocy art. 17 pkt 1 k.p.c. rozpoznaniu przez sąd okręgowy. Podobnie ma się rzecz, jeżeli łącznie z powództwem o ochronę dobra osobistego wystąpiono z żądaniem zasądzenia odszkodowania na podstawie art. 415 i nast. k.c. Roszczenie z art. 448 k.c. może być dochodzone także w odrębnym procesie przed sądem właściwym rzeczowo ze względu na wartość tego roszczenia. Przepis art. 17 pkt 1 k.p.c. daje jedynie możliwość, a nie stwarza obowiązku, dochodzenia tego roszczenia „łącznie” z prawami niemajątkowymi przed sądem okręgowym.

1.21.3. Skład sądu.

Wyrok z dnia 13 stycznia 2015 r., **I PK 136/14:**

Sprawy o dodatkowe odszkodowanie z tytułu wadliwie dokonanego przez pracodawcę wypowiedzenia warunków pracy i płacy, dochodzone na podstawie art. 415 k.c. w związku z art. 300 k.p., podlegają rozpoznaniu przez sąd w składzie określonym w art. 47 § 1 k.p.c. (w składzie jednego sędziego).

1.21.4 Wyłączenie sędziego.

Zarządzenie z dnia 20 maja 2015 r., **III PO 5/15:**

Wniosek o wyłączenie wszystkich sędziów sądu apelacyjnego rozpoznaje Sąd Najwyższy (art. 52 § 1 k.p.c.) i ma wówczas zastosowanie art. 87¹ § 1 k.p.c. a pismo procesowe zawierające taki wniosek sporządzone z naruszeniem art. 87¹ k.p.c. (bez zachowania przymusu adwokacko-radcowskiego) podlega zwrotowi bez wzywania do usunięcia braków (art. 130 § 5 k.p.c.).

1.21.5. Reprezentacja masy upadłości w postępowaniu rozpoznawczym.

Wyrok z dnia 1 kwietnia 2015 r., **III PK 128/14:**

Osoba powołana do wykonywania funkcji syndyka na podstawie art. 25 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o licencji syndyka (Dz.U. Nr 123, poz. 850 ze zm.), która nie uzyskała licencji syndyka do dnia 25 października 2010 r., nie traciła z tego powodu uprawnień do dalszego wykonywania funkcji syndyka w postępowaniu upadłościowym, w którym powierzono jej wykonywanie czynności. Sprawowanie przez taką osobę funkcji syndyka w postępowaniu upadłościowym obejmowało także uprawnienie do występowania w imieniu masy upadłości w postępowaniu sądowym, w tym w sprawach z zakresu prawa pracy.

1.21.6 Powództwo o ustalenie.

Wyrok z dnia 9 kwietnia 2015 r., **I PK 213/14:**

Gdy powód jasno definiuje cel, który chce osiągnąć w procesie (np. uzyskanie odszkodowania) przez ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. istnienia stosunku

prawnego lub prawa, sąd nie może uznać, że inne względy (korzyści) możliwe do osiągnięcia przez żądane ustalenie są ważniejsze i inaczej określić cel, który strona chce osiągnąć w drodze ustalenia.

1.21.7. Zmiany przedmiotowe powództwa.

Wyrok z dnia 11 lutego 2015 r., **I PK 123/14:**

Rozszerzenie powództwa polegające na ilościowej zmianie dochodzonej należności, jeżeli spełnia kryteria określone w art. 193 § 1 k.p.c., stanowi wyłącznie przedmiotową zmianę powództwa, pozostającą bez wpływu na ciągłość postępowania będącego w toku. Istota takiej zmiany, opierająca się na ciągłości postępowania, wyklucza bowiem możliwość przyjęcia, że może ona prowadzić do zamiany (zastąpienia) dotychczasowego powództwa nowym. Dlatego też, ze względu na to, że zmiana następuje w toku postępowania („w toku sprawy”), wywołuje ona, ale jedynie w zakresie nowo zgłoszonych roszczeń, skutki procesowe z chwilą doręczenia pozwanemu pisma procesowego zawierającego zmianę powództwa. Nie ulega wątpliwości, że pismo to jest wnoszone „w toku sprawy”, a zatem jeśli jego autorem jest profesjonalny pełnomocnik, to odpis takiego pisma powinien być doręczony przeciwnikowi procesowemu w sposób określony w art. 132 § 1 k.p.c., jeżeli i on jest reprezentowany przez jedną z osób wymienionych w tym przepisie.

1.21.8. Wezwanie do udziału w sprawie w charakterze pozwanego.

Wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., **II PK 182/14:**

Na podstawie art. 477 k.p.c. sąd pracy nie może dokonać z urzędu wezwania do udziału w sprawie pracodawcy, o którego wezwanie nie wniósł pracownik działający w procesie przez fachowego pełnomocnika, podtrzymując dokonany w pozwie wybór strony pozwanej nieposiadającej przymiotu pracodawcy.

1.21.9 Dopuszczenie przez sąd dowodu z urzędu.

Wyrok z dnia 21 stycznia 2015 r., **II PK 61/14:**

Zgodnie z art. 232 k.p.c. sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. Z uprawnienia tego sąd powinien jednak korzystać jedynie w wyjątkowych przypadkach z uwagi na zasadę równego traktowania stron. Z tego powodu zarzut naruszenia art. 232 k.p.c. może zostać uwzględniony w szczególnie uzasadnionych przypadkach nieskorzystania przez sąd z tego uprawnienia.

Wyrok z dnia 12 marca 2015 r., **II PK 114/14**:

Nieuprawniona jest teza, że to sąd ma wyprzedzać stanowiska stron i z urzędu prowadzić postępowanie dowodowe. Stałoby to w sprzeczności z zasadą kontradiktoryjności procesu. Zasada ta obowiązuje również przed sądem pracy, który także nie prowadzi postępowania dowodowego z urzędu.

1.21.10. Powaga rzeczy osądzonej.

Wyrok z dnia 21 kwietnia 2015 r., **II PK 147/14**:

Powaga rzeczy osądzonej (*res iudicata*) zaliczana jest do tzw. negatywnych przesłanek procesowych i oznacza niedopuszczalność prowadzenia drugiego procesu co do tego samego roszczenia (*ne bis in idem*), o którym orzeczono prawomocnie, pod rygorem nieważności postępowania (art. 379 pkt 3 k.p.c.). Granice przedmiotowe powagi rzeczy osądzonej obejmują nie to, co stanowiło granice powództwa, ale to, co stanowiło przedmiot i podstawę faktyczną rozstrzygnięcia w chwili wyrokowania w myśl zasady wyrażonej w art. 316 k.p.c. Mając na uwadze, że powagę rzeczy osądzonej mają zarówno wyroki uwzględniające, jak i oddalające powództwo, wskazać należy, że zwłaszcza w przypadku orzeczeń o treści negatywnej wystąpić może instytucja znana jako *causa superveniens*, która dotyczy wygaśnięcia powagi rzeczy osądzonej wskutek zmiany okoliczności faktycznych stanowiących podstawę faktyczną w chwili wyrokowania.

Postanowienie z dnia 22 lipca 2015 r., **I PK 213/14**:

Tożsamość roszczeń uzasadniająca na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k p c odrzucenie pozwu zachodzi wówczas, kiedy sąd ma w obu sprawach orzec o tym samym, dysponując tymi samymi faktami, które mają spowodować ocenę tego samego żądania.

1.21.11. Podstawy skargi kasacyjnej (zarzut naruszenia dyrektywy Unii Europejskiej).

Wyrok z dnia 26 lutego 2015 r., **III PK 101/14:**

Podnoszenie w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia dyrektywy Unii Europejskiej ma sens tylko wówczas, gdy łączy się z uzasadnionym twierdzeniem o braku implementacji lub nieprawidłowej implementacji wskazywanych przepisów dyrektywy do prawa polskiego. Ponadto, oparcie skargi kasacyjnej na zarzucie naruszenia przepisów dyrektywy może dotyczyć tylko przepisów bezpośrednio skutecznych i sytuacji, gdy pracodawcą jest organ (jednostka) państwa albo instytucja lub jednostka organizacyjna podlegająca władztwu lub nadzorowi państwa, których kompetencje wykraczają poza kompetencje wynikające z przepisów obowiązujących w stosunkach między jednostkami prywatnymi.

1.21.12. Gravamen.

Wyrok z dnia 16 lipca 2015 r., **II PK 169/14:**

Co do zasady pokrzywdzenie jako przesłanka dopuszczalności środka zaskarżenia ma zastosowanie w każdym postępowaniu cywilnym, w którym realizowana jest ochrona praw podmiotów prywatnych, bez względu na to czy i w jakim zakresie w postępowaniu tym obowiązuje zasada dyspozycyjności albo zasada oficjalności, zasada kontradiktoryjności albo zasada inkwizycyjności, w granicach, w których o zaskarżaniu orzeczeń decyduje inicjatywa podmiotów prywatnych albo podmiotów uprawnionych do działania na rzecz tych podmiotów prywatnych.

1.21.13. Odrzucenie skargi kasacyjnej.

Postanowienie z dnia 18 sierpnia 2015 r., **III PZ 6/15:**

Odrzucenie skargi kasacyjnej z uzasadnieniem, że jej zarzuty dotyczące naruszenia przepisów prawa materialnego mają charakter "czysto fasadowy" i tylko pozornie spełniają wymaganie, o którym mowa w art. 398³ § 1 k.p.c., jest możliwe tylko wówczas, gdy skarga została w istocie oparta wyłącznie na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów. Dokonanie takiej oceny należy do Sądu

Najwyższego a sąd drugiej instancji mógłby ją podjąć wyłącznie w przypadkach wyjątkowych i całkowicie oczywistych (jednoznacznych).

Nie ma przeszkód, aby w skardze kasacyjnej ponowić zarzuty naruszenia prawa materialnego podniesione w postępowaniu apelacyjnym, jeżeli skarżący uważa, że sąd drugiej instancji w ogóle się do nich nie odniósł lub błędnie uznał je za niezasadne. Wobec tego „wierne powtórzenie apelacji” w podstawach skargi kasacyjnej (powołanie się na obrazę tych samych przepisów prawa, które były przedmiotem apelacji) nie może być kwalifikowane jako nieprzytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.).

1.21.14. Zażalenie na wyrok.

Postanowienie z dnia 22 czerwca 2015 r., **I PZ 8/15:**

Nierozpoznanie istoty sprawy (art. 386 § 4 k.p.c.) ma miejsce także wówczas, gdy sąd pracy wydał wyrok w stosunku do podmiotu, któremu nie przysługuje legitymacja materialna i procesowa (art. 3 k.p., art. 460 k.p.c.) i nie skorzystał z możliwości wezwania do udziału w sprawie podmiotu, któremu legitymacja ta przysługuje (art. 477 k.p.c. w związku z art. 194 § 1 k.p.c.).

Postanowienie z dnia 22 lipca 2015 r., **I PZ 13/15:**

Brak uzasadnienia wydanego przez sąd pierwszej instancji postanowienia oddalającego wniosek o dopozwanie (na podstawie art. 194 § 3 k.p.c.) nie oznacza nierozpoznania istoty sprawy w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c.

Postanowienie z dnia 18 sierpnia 2015 r., **III PZ 5/15:**

Ocena prawna oraz wskazania co do dalszego postępowania zawarte w uchylającym wcześniejszy wyrok sądu drugiej instancji postanowieniu Sądu Najwyższego, wydanym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., stanowią wiążące dla sądu drugiej instancji zalecenie ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy po uprzednim ewentualnym uzupełnieniu materiału dowodowego, jego analizie i dokonaniu na tej podstawie ostatecznych, stanowczych ustaleń faktycznych. Sąd ten nie ma natomiast podstaw do ponownego wydania wyroku kasatoryjnego, zwłaszcza gdy nie doszło do zmiany stanu prawnego, nie zmieniły się też okoliczności faktyczne sprawy, skoro sąd drugiej instancji sam nie przeprowadził żadnego uzupełniającego postępowania dowodowego ani też nie dokonał na podstawie dotychczas zebranego materiału dowodowego własnych ustaleń faktycznych, odmiennych od ustaleń Sądu pierwszej

instancji, lecz jedynie zakwestionował prawidłowość tych ustaleń oraz poprzedzającą te ustalenia ocenę materiału dowodowego.

2. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych.

2.1. Sprawy o emeryturę.

W wyroku z dnia 13 stycznia 2015 r., **II UK 144/14**, Sąd Najwyższy orzekł, że hipotezą normy art. 136 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS objęte są wszystkie przypadki niezrealizowania świadczenia, bez względu na jego przyczynę, a zatem także wtedy, gdy powodem tego stanu rzeczy jest wstrzymanie wypłaty emerytury lub renty w trybie art. 134 ust. 1 pkt 5 ustawy, czyli wobec niemożności doręczenia świadczenia uprawnionemu. Przedmiotem rozpatrywanej sprawy było prawo córki do przysługujących jej ojcu świadczeń emerytalnych niezrealizowanych do dnia śmierci uprawnionego na skutek zaginięcia świadczeniobiorcy i wstrzymania z tego powodu ich wypłaty. Żądając wypłaty niezrealizowanego świadczenia osoby bliskie zmarłemu świadczeniobiorcy dochodzą wprawdzie swojego uprawnienia wynikającego z art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, ale uprawnienie to jest pochodną pierwotnego prawa zmarłego do emerytury lub renty. W drodze sukcesji ustanowionej powołanym przepisem nie może przejść na następców prawnych więcej uprawnień niż te, jakie przysługiwały zmarłemu emerytowi lub renciście. Zatem w razie wstrzymania wypłaty emerytury na podstawie art. 134 ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS uprawniony mógłby - z mocy art. 135 ust. 2 ustawy - żądać wznowienia realizacji świadczenia za maksymalny okres trzech lat wstecz od miesiąca zgłoszenia stosownego wniosku, to również w przypadku, gdy na skutek śmierci uprawnionego ostatecznie nie dochodzi do wznowienia wypłaty świadczenia, następcom prawnym zmarłego emeryta (rencisty) nie przysługuje prawo do niezrealizowanego świadczenia za okres dłuższy niż trzy lata wstecz od dnia śmierci świadczeniobiorcy, z którą to datą prawo ubezpieczonego do emerytury (renty) wygasa.

Kwestii prawa do świadczenia emerytalnego dotyczył także wyrok z dnia 5 lutego 2015 r., **III UK 100/14**. W rozpoznawanej sprawie, decyzją organu rentowego odmówiono ubezpieczonemu ustalenia prawa do emerytury nauczycielskiej wskazując, że na dzień 31 grudnia 2008 r. nie udowodnił minimalnego stażu emerytalnego (zarówno w wymiarze ogólnym jak i w zakresie pracy pedagogicznej), nie zaliczając ubezpieczonemu okresów pozostawania duchownym przypadających przed dniem 1 lipca 1989 r., gdyż nie opłacił on składek na ubezpieczenie społeczne duchownych należnych w okresie od 21 września 1993 r. do 31 grudnia 1993 r. Do nauczycielskiego stażu pracy nie zaliczono wnioskodawcy również okresu nieodpłatnego nauczania religii w szkole przypadającego przed 1 września 1997 r. Sąd Najwyższy uchylając wyrok sądu drugiej instancji wskazał, że okresy pozostawania duchownym przed dniem 1 lipca 1989 r., jako zaliczone do okresów ubezpieczenia społecznego duchownych, są okresami składkowymi, jeżeli ubezpieczony po tej dacie opłacał składki na ubezpieczenie duchownych, choćby za niektóre okresy nie opłacił ich w całości (art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawy o emeryturach rentach z FUS). Wyłączeniu z okresów uwzględnianych przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz obliczaniu ich wysokości podlegają tylko okresy, za które składka nie została opłacona. Ponadto nauczyciel religii, do którego miał zastosowanie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst; Dz.U. z 2014 r., poz. 191 ze zm.) był zatrudniony na podstawie stosunku pracy, choćby nie pobierał wynagrodzenia za pracę. W szczególności dotyczy to okresu od dnia 1 września 1992 r. (§ 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, Dz.U. Nr 36, poz. 155 ze zm.). Okres ten jest okresem pracy nauczycielskiej (pracy w szczególnym charakterze) w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Z kolei w wyroku z dnia 11 lutego 2015 r., **I UK 208/14**, przyjęto że emerytura wcześniejsza przyznana przez Prezesa ZUS w drodze wyjątku (art. 65 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.; obecnie art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) nie pozostaje w zbiegu z emeryturą powszechną (art. 24 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) gdyż prawo do emerytury przyznane w drodze wyjątku ustaje z chwilą nabycia emerytury powszechnej na podstawie 101 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej.

Prawa do emerytury policyjnej dotyczył wyrok z dnia 24 czerwca 2015 r., **II UK 247/14**, w którym Sąd Najwyższy uznał, że w przypadku prawomocnego skazania funkcjonariusza za przestępstwo określone w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 900), następuje nieodwracalna utrata prawa do zaopatrzenia emerytalnego na podstawie ustawy ze skutkiem od chwili prawomocnego skazania, nie zaś z chwilą wydania decyzji przez organ rentowy, przy czym ustawa nie przewiduje sytuacji „przywrócenia” prawa do świadczenia zaopatrzeniowego. W ocenie Sądu zatarcie skazania nie oznacza, że przestępstwo nie zostało popełnione, oznaczając jedynie, że od chwili zatarcia skazania (a więc na przyszłość), skazany ma status osoby niekaranej.

W przypadku byłych funkcjonariuszy, uzyskujących dodatkowe przychody w wysokości powyżej 130% przeciętnego wynagrodzenia, ich świadczenie ulega zmniejszeniu tylko o 25% wysokości, natomiast art. 104 ust. 7 ustawy emerytalnej stanowi, że prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w całości w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

W wyroku z dnia 8 lipca 2015 r., **II UK 309/14**, Sąd Najwyższy przyjął, że decyzja stwierdzająca, że decyzje o wydaleniu funkcjonariusza Straży Granicznej ze służby zostały wydane z naruszeniem prawa (art. 158 § 2 k.p.a.), nie stanowi podstawy do przywrócenia funkcjonariusza do służby na stanowisko równorzędne oraz nie daje możliwości zaliczenia okresu pozostawania poza służbą do wysługi emerytalnej i ustalenia podstawy wymiaru emerytury policyjnej na nowo przy uwzględnieniu uposażenia w kwocie należnej na datę wydania tej decyzji. W uzasadnieniu wyroku zwrócono uwagę, że skutkiem decyzji stwierdzającej, iż decyzję wydano z naruszeniem prawa jest to, że zaskarżona decyzja pozostaje w obrocie prawnym, natomiast stronie służy jedynie prawo do odszkodowania, którego może domagać się na drodze sądowej (art. 417 § 1 k.c.). Stwierdzenie wydania zaskarżonej decyzji z naruszeniem prawa oraz wskazanie okoliczności, z powodu których organ administracji publicznej nie stwierdził nieważności decyzji (art. 158 § 2 k.p.a.) daje

wyłącznie podstawę do wystąpienia z roszczeniem odszkodowawczym na drodze sądowej, ale nie stwarza fikcji prawnej przywrócenia do służby na stanowisko równorzędne z możliwością zaliczenia okresu pozostawania poza służbą do okresu służby i ustalenia na nowo należnego na tym stanowisku uposażenia.

Z kolei w innym wyroku, z dnia 8 lipca 2015 r., **II UK 217/14**, w sprawie o wysokość emerytury i ustalenie kapitału początkowego, oddalając skargę kasacyjną wnioskodawczynie, Sąd Najwyższy wskazał, że z możliwości obliczenia wysokości emerytury na podstawie art. 55 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, nie mogą korzystać ubezpieczeni urodzeni przed dniem 1 stycznia 1949 r., także kontynuujący ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w art. 27 ustawy wieku emerytalnego, którym przyznane zostały emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego przed końcem 2008 r. w wysokościach obliczonych według dotychczasowych zasad. Przepis art. 55 ustawy wyraźnie uzależnia stosowanie zasad obliczania świadczenia w nim wskazanych od wystąpienia przez ubezpieczonego z wnioskiem o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy po dniu 31 grudnia 2008 r. po raz pierwszy, a stanowiąc regulację szczególną, wymaga wykładni ścisłej.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., **II UK 278/14** uznał, że osoba, która przed dniem 1 stycznia 1991 r. przesiedliła się do Niemiec, miała w okresie obowiązywania w Polsce rozporządzeń 1408/71 i 574/72 (z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie - Dz.U. UE L 1972.74.1 ze zm.), prawo do ustalenia prawa do emerytury w Polsce z tytułu polskich okresów ubezpieczenia przypadających przed powyższą datą, chyba że zostały one uwzględnione dla celów ustalania prawa do emerytury w Niemczech na podstawie niemieckich przepisów znajdujących zastosowanie na podstawie art. 19 ust. 4 umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym sporządzonej w Warszawie dnia 8 grudnia 1990 r. (Dz.U. Nr 108, poz. 468 ze zm.). Ponadto w okresie obowiązywania rozporządzeń 883/2004 i 987/2009 osoba, która przed dniem 1 stycznia 1991 r. przesiedliła się do Niemiec, ma prawo do ustalenia prawa do emerytury w Polsce z tytułu polskich okresów ubezpieczenia

przypadających przed powyższą datą, chyba że w związku z miejscem zamieszkania zostały one uwzględnione dla celów ustalania prawa do emerytury w Niemczech.

2.2 Sprawy o rentę rodzinną.

W wyroku z dnia 18 marca 2015 r., **I UK 283/14**, Sąd Najwyższy uznał, że orzeczenie separacji, aż do chwili jej zniesienia przez sąd, wyklucza prawo wdowy do renty rodzinnej, chyba że miała ona w dniu śmierci męża prawo do alimentów z jego strony (art. 70 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Zgodnie bowiem z art. 61⁴ § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (k.r.o.), orzeczenie separacji ma skutki takie, jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej. Istnieje zatem generalna zasada, że separacja wywołuje skutki takie jak rozwód, wyjątkiem natomiast od tej zasady jest to, iż małżonkowie separowani nie mogą zawrzeć małżeństwa (art. 61⁴ § 2 k.r.o.). Do powrotu do stanu sprzed orzeczenia o separacji wymagane jest sądowe orzeczenie o zniesieniu separacji (art. 61⁶ § 1 i 2 k.r.o.), które to orzeczenie ma charakter konstytutywny. Orzeczenie separacji nie jest także prawnie obojętne dla stosunków majątkowych małżonków, bowiem powoduje powstanie między nimi rozdzielnosci majątkowej (art. 54 § 1 k.r.o.). Wreszcie zauważyć należy, że podstawą orzeczenia separacji jest zupełny rozkład pożycia (art. 61¹ § 1 k.r.o.). Orzeczenie separacji potwierdza istniejące uprzednio zerwanie faktycznych więzi małżeńskich, a z chwilą tego orzeczenia zerwane zostają także istotne więzi formalnoprawne, które niewątpliwie również składają się na pojęcie wspólności małżeńskiej.

Istotne stanowisko zostało zajęte również w wyroku z dnia 24 września 2015 r., **II UK 319/14**). Przyjęto w nim, że w sprawach z ubezpieczenia społecznego, dotyczących świadczeń emerytalno-rentowych materialnoprawną podstawę roszczenia restytucyjnego określonego w art. 415 zdanie pierwsze w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. stanowi art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS. W wyroku tym także stwierdzono, że ze względu na redakcję art. 6 i 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zaliczenie danego okresu do okresów składkowych bądź nieskładkowych wymaga jednoznacznego umieszczenia go w katalogu tych okresów, brak jest argumentów przemawiających za możliwością domniemywania, że dany okres ma charakter składkowy bądź nieskładkowy.

Warto przywołać wyrok z dnia 4 listopada 2015 r., **II UK 408/14** dotyczący prawa do renty rodzinnej żony zmarłego ubezpieczonego, któremu odmówiono prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, niezaskarżonego przez jego następczynię prawną. W uzasadnieniu tego wyroku zawarto szerokie rozważania w kwestii tzw. powagi rzeczy osądzonej (uwzględniające stanowisko orzecznictwa), zwracając uwagę, że w odniesieniu do spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych powaga rzeczy osądzonej ma walor szczególny, który w pewien sposób ogranicza jej praktyczne znaczenie. W sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wyrok nie ma powagi rzeczy osądzonej, jeżeli dotyczy odmowy przyznania świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a po jego uprawomocnieniu się organ rentowy wydał nową decyzję, opartą na nowych dowodach mających wpływ na ujawnienie rzeczywistego stanu faktycznego i jego prawidłową ocenę. Wydanie przez organ rentowy nowej decyzji, także co do świadczenia będącego przedmiotem wcześniejszej decyzji i postępowania wcześniej zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu wszczętego w wyniku wniesienia od niej odwołania - co do zasady - uprawnia ubiegającego się o świadczenie do wniesienia kolejnego odwołania do sądu a wszczęta w ten sposób sprawa cywilna nie jest sprawą o to samo świadczenie w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

2.3. Sprawy o świadczenie rehabilitacyjne oraz świadczenia z ubezpieczenia wypadkowego.

W wyroku z dnia 9 grudnia 2015 r., **I UK 526/14**, przyjęto że sąd rozpoznający odwołanie od decyzji odmawiającej prawa do renty w związku z wypadkiem przy pracy jest związany wcześniejszym prawomocnym wyrokiem oddalającym odwołanie od decyzji odmawiającej prawa do jednorazowego odszkodowania w zakresie dotyczącym wyłącznej winy pracownika jako przesłanki utraty prawa do świadczeń z ubezpieczenia wypadkowego.

2.4. Sprawy o objęcie ubezpieczeniem społecznym.

W roku objętym sprawozdaniem, odnotowano – podobnie jak w poprzednich latach - dosyć dużą liczbę spraw dotyczących różnych zagadnień związanych z objęciem ubezpieczeniem społecznym (w tym pracowniczym). W ogólności orzecznictwo przyjmuje, że decyzja organu rentowego o objęciu ubezpieczeniem społecznym ma

charakter deklaratoryjny, stwierdzający jedynie, że taki obowiązek, albo uprawnienie (przy ubezpieczeniu dobrowolnym) wynika z bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa.

Problematyki zawieranych przez uczelnie wyższe umów o dzieło, która doczekała się już szerokiego orzecznictwa dotyczył także wyrok z dnia 24 marca 2015 r., **II UK 184/14**. Sąd Najwyższy, oddalając skargę kasacyjną płatnika, wskazał, że wynagrodzenie (honorarium) z tytułu zawarcia umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych w sytuacji objętej hipotezą normy art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, jeżeli okoliczności faktyczne sprawy wskazują na stałe i systematyczne realizowanie tego prawa w ramach umowy (umów) o dzieło w rozumieniu art. 627 k.c. Treść przepisów art. 6 i 8 ustawy systemowej daje podstawy do twierdzenia, że ubezpieczeniu społecznemu podlegają osoby fizyczne, które wykonują pracę zarobkową. Należy również podkreślić, że prawo pracy i prawo ubezpieczeń społecznych posługują się odrębnymi definicjami pracownika, różniącymi się zakresem podmiotowym. W przepisie art. 8 ust. 2a ustawy systemowej wskazano, że za pracownika uważa się także osobę wykonującą pracę na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia lub innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, albo umowy o dzieło, jeżeli umowę taką zawarła z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy, lub jeżeli w ramach takiej umowy wykonuje pracę na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. O ile definicja pracownika zawarta w Kodeksie pracy nawiązuje do delimitacji zatrudnienia pracowniczego i cywilnoprawnego, o tyle ujęcie pracownika w prawie ubezpieczeń społecznych abstrahuje od tego podziału, gdyż spełnia inną funkcję. Kierując się zasadą powszechności ubezpieczenia społecznego orzecznictwo skłania się do wykładni rozszerzającej. Tak się dzieje w sprawie w wyniku przeniesienia autorskich praw majątkowych na podmiot zatrudniający. Przedstawione zapatrywanie daje podstawę do nadania ekstensywnego znaczenia ubezpieczeniowej definicji pracownika, zawartej w przepisie art. 8 ust 2 a ustawy systemowej.

Z powyższym koresponduje pogląd wyrażony w wyroku z dnia 8 października 2015 r., **I UK 450/14**, według którego wynagrodzenie ustalone w umowie zawartej przez szkołę wyższą ze swoim pracownikiem o stworzenie utworu (wykładu) dla słuchaczy studiów podyplomowych i przeniesienie autorskich praw majątkowych na

zamawiającego jest objęte hipotezą normy z art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne.

Osoba mająca ustalone prawo do renty i wykonująca pracę jako zleceniobiorca podlega obowiązkowo, a nie dobrowolnie, ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym (art. 6 ust. 1 pkt 4, art. 9 ust. 4a i art. 9 ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - tak w wyroku z dnia 5 marca 2015 r., **III UK 145/14**).

W wyroku z dnia 11 lutego 2015 r., **I UK 211/14**, orzeczono, że pozycja zarządu wobec walnego zgromadzenia w spółce z o.o. nie stanowi o „autonomicznym podporządkowaniu” pracownika pracodawcy i nie zastępuje umowy o pracę zgodnej z art. 210 § 1 k.s.h. Autonomiczne podporządkowanie pracownicze nie wynika z samej relacji zarządu do walnego zgromadzenia czy do rady nadzorczej spółki z o.o. Jest to pozycja (relacja) wynikająca z prawa handlowego, natomiast autonomiczne podporządkowanie pracownika jest elementem kierownictwa pracodawcy w stosunku pracy, z reguły w szczególnym stosunku pracy. Walne zgromadzenie spółki nie sprawuje kierownictwa wobec zarządu spółki, takiego jak w art. 22 k.p., czyli w relacji właściwej dla stosunku pracy. Walne zgromadzenie nie zbiera się i nie podejmuje uchwał dla sprawowania kierownictwa w takim rozumieniu. Zarząd ma swoją samodzielność w prowadzeniu spraw spółki (art. 201 § 1, art. 204 § 1 i 2 k.s.h.). Skoro walne zgromadzenie nie sprawuje kierownictwa, to również spółka nie sprawuje kierownictwa w rozumieniu art. 22 k.p. wobec zarządu. Oczywiście nie jest wykluczona umowa o pracę, bo tak wynika z regulacji ustawy (art. 203 § 1 k.s.h.).

Pobieranie wyłącznie bezpośrednich płatności obszarowych z odłogu lub ugoru całego gospodarstwa rolnego nie oznacza prowadzenia działalności rolniczej, polegającej na produkcji, hodowli, uprawach rolnych lub utrzymywaniu gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej zgodnej z ochroną środowiska, przeto nie uzasadnia objęcia pobierających dopłaty ani ich domowników rolniczym tytułem ubezpieczenia społecznego – tak w wyroku z dnia 28 października 2015 r., **I UK 460/14**.

Można też odnotować wyrok z dnia 24 września 2015 r., **I UK 490/14**, stwierdzający, że pozyskanie przez pracodawcę informacji o wykonywaniu na jego rzecz przez jego pracownika umowy zlecenia zawartej z innym podmiotem oraz o wysokości uzyskiwanego na podstawie tej umowy wynagrodzenia w celu obliczenia należnych składek na ubezpieczenia społeczne w sytuacji opisanej w art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie narusza ustawy o ochronie danych

osobowych (art. 23 ust. 1 pkt 5 ustawy o ochronie danych osobowych). Wyrażając to stanowisko Sąd Najwyższy wskazał, że celem, któremu służy przetwarzanie danych osobowych w rozpatrywanej sytuacji, było dopełnienie przez pracodawcę obowiązku opłacenia składek na fundusze ubezpieczeń społecznych, zaś prawidłowe wypełnianie przez płatników obowiązków składkowych, wymagające w sytuacji opisanej w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej przetwarzania danych osobowych zleceńbiorców, służy zarówno dobru publicznemu, jak i dobru tej osoby, której dane są przetwarzane, a także leży w żywotnym interesie samego płatnika, który tym samym nie naraża się na dotkliwe konsekwencje niewywiązywania się ze swoich powinności wobec ZUS.

2.5 Składki na ubezpieczenie społeczne oraz na Fundusz Emerytur Pomostowych.

Przy ustaleniu stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązującej następcę prawnego płatnika składek, organ rentowy uwzględni ustaloną dla jego poprzednika kategorię ryzyka wypadkowego w trzech kolejnych, ostatnich latach kalendarzowych poprzedzających rok składkowy, za który ustalana jest wysokość składki (art. 31 ust. 5 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych) - tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2015 r., **I UK 412/14**. W sprawie chodziło o rozstrzygnięcie, czy w ustalonym stanie faktycznym - spółka komandytowa może w kolejnych latach składkowych być traktowana jak płatnik, któremu ZUS ustalił kategorię ryzyka, czy też ma być traktowana jako nowy płatnik, któremu organ rentowy nie ustalił kategorii ryzyka i w związku z tym obowiązuje ją składka obliczona jak dla nowych płatników (art. 31 ust. 1 ustawy wypadkowej). Zasadniczą rolę w tej interpretacji odgrywa odpowiednio stosowany (art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) art. 93a § 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 613 ze zm.), dotyczący sukcesji uniwersalnej występującej po stronie płatnika składek w przypadku zmiany formy organizacyjno-prawnej przedsiębiorstwa w sposób przewidziany w tym przepisie. Zgodnie z wyżej powołanym przepisem Ordynacji podatkowej, spółka niemająca osobowości prawnej (tutaj: spółka komandytowa), do której osoba fizyczna wniosła na pokrycie udziału wkład w postaci swojego przedsiębiorstwa, wstępuje we wszelkie przewidziane w

przepisach prawa ubezpieczeniowego prawa i obowiązki dotychczasowego płatnika (osoby fizycznej).

W sprawie o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, w wyroku z dnia 17 marca 2015 r., **I UK 249/14**, Sąd Najwyższy wskazał, że szkoła niepubliczna, w której zatrudniony nauczyciel wykonuje za wynagrodzeniem obowiązki dyrektora, jest pracodawcą i płatnikiem składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe z tytułu tego „dodatkowego” zatrudnienia, chociażby organ prowadzący szkołę (zarząd stowarzyszenia) oraz nauczyciel, któremu powierzono stanowisko dyrektora szkoły „zgodnie wykluczali” stosunek pracy lub inny odpłatny zobowiązaniowy stosunek tego kierowniczego zatrudnienia prawnego jako podstawę sprawowania funkcji dyrektora szkoły (art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Płatnikiem składek za pracownika jest jego pracodawca (art. 4 pkt 2 lit. w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), niezależnie od tego, że dyspozycje art. 8 ust. 2a tej ustawy rozszerzają pojęcie pracownika na jego dalszą odpłatną aktywność zawodową na rzecz pracodawcy, którą dla celów i na potrzeby ubezpieczeń społecznych kwalifikuje się jako zatrudnienie pracownicze i adekwatny pracowniczy tytuł podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym. W konsekwencji, pracodawca - płatnik składek - w celu ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu stosunku pracy powinien sumować wynagrodzenie z nauczycielskiego stosunku pracy oraz wynagrodzenie za odpłatne wykonywanie przez ubezpieczoną stanowiska i obowiązków dyrektora Zespołu Szkół Społecznych.

W wyroku z dnia 24 września 2015 r., **II UK 288/14**, Sąd Najwyższy uznał, że instytucja podwyższenia składki na ubezpieczenie wypadkowe w trybie art. 36 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych ma penalny charakter, a jej celem jest ochrona życia i zdrowia pracowników przez wyeliminowanie bezpośrednich zagrożeń będących skutkiem nieprzestrzegania przez płatników składek przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy. Kara powinna być zatem adekwatna do skali naruszeń tychże przepisów (analizowanych z punktu widzenia zagrożeń dla życia i zdrowia pracowników) i stopnia zawinienia pracodawcy, przy tym analiza ta nie może abstrahować od specyfiki samego płatnika składek. W przypadku płatników będących dużymi jednostkami organizacyjnymi prowadzącymi działalność w wielu miejscowościach na

terenie całego kraju i mających strukturę przedsiębiorstwa wielozakładowego stwierdzone przez inspektora Państwowej Inspekcji Pracy w danym zakładzie nieprawidłowości w przestrzeganiu przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy mają ograniczony zakres przedmiotowy i podmiotowy. Naliczanie zwiększonej składki na ubezpieczenie wypadkowe za pracowników pozostałych zakładów przedsiębiorstwa jest nieproporcjonalne do skali stwierdzonych uchybień w przestrzeganiu przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy przez płatnika i rozmiarów płynących stąd zagrożeń dla zatrudnionych przezeń pracowników. Jest zatem sankcją zbyt dolegliwą, naruszającą Konstytucyjną zasadę proporcjonalności.

W wyroku z dnia 8 grudnia 2015 r., **I UK 535/14**, Sąd Najwyższy przyjął, że złożenie deklaracji rozliczeniowej z przekroczeniem terminu opisanego w art. 47 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r o systemie ubezpieczeń społecznych w przypadku równoczesnego opłacenia w terminie składek na ubezpieczenia społeczne nie daje podstaw, aby organ rentowy dokonał ustalenia podstawy wymiaru składek w minimalnej wysokości, o której mowa w art. 18 ust. 8 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W wyroku z dnia 21 kwietnia 2015 r., **I UK 330/14** orzeczono, że obowiązek opłacania składek na Fundusz Emerytur Pomostowych na podstawie art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach pomostowych dotyczy pracowników, którzy urodzili się po dniu 31 grudnia 1948 r. i wykonują prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, o których mowa w art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy, niezależnie od tego czy byli oni zatrudnieni przed dniem 1 stycznia 1999 r. bądź mają ustalone prawo do renty lub emerytury. Ponadto w tezie wyroku podkreślono, że składki na ten Fundusz mają charakter daniny publicznej, o której mowa w art. 217 Konstytucji RP, zaś emerytury pomostowe tworzą odrębny od powszechnego system finansowy. Obowiązek opłacania i finansowania składki w myśl art. 35 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych spoczywa na pracodawcach zatrudniających pracowników, którzy urodzili się po dniu 31 grudnia 1948 r. oraz wykonują prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze bez względu na to, czy pracownik, za którego jest ona opłacana został objęty ochroną przed ryzykiem zaprzestania wykonywania dotychczasowej pracy zawodowej przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego. Ustawodawca pozbawił bowiem składki na Fundusz Emerytur Pomostowych cechy wzajemności (odpłatności). Przyjmuje się, że

ma ona charakter przymusowy, celowy i bezzwrotny, a także pełni rolę opłaty celowej przeznaczonej na finansowanie emerytur pomostowych.

2.6. Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych (osób trzecich) za zobowiązania składkowe.

W wyroku z dnia 8 lipca 2015 r., II UK 6/15, Sąd Najwyższy stwierdził, że opracowanie i próba wdrożenia programu naprawczego (restrukturyzacji), który nie przyniósł spodziewanych efektów jest działaniem podejmowanym przez członka zarządu w ramach ryzyka prowadzonej działalności gospodarczej i nie oznacza braku winy członka zarządu w niezłożeniu we właściwym czasie wniosku o upadłość spółki (art. 116 § 1 pkt 1 lit. b ustawy - Ordynacja podatkowa). Pamiętać bowiem należy, że członek zarządu nie może się uwolnić od odpowiedzialności za zaległe zobowiązania składkowe nawet wskazując na sensowne działania podjęte w celu poprawy rentowności spółki, jeśli nie przyniosły one oczekiwanych efektów, skoro prowadząc działalność w trudnej sytuacji gospodarczej, jak również podejmując działania naprawcze mające na celu ratowanie spółki, organ zarządczy podejmuje działania należące do kategorii tzw. ryzyka gospodarczego, a zatem powinien liczyć się, z koniecznością ogłoszenia upadłości spółki w sytuacji, gdy podejmowane działania nie przyniosą zamierzonego rezultatu lub poniesieniem odpowiedzialności za nagromadzone długi.

2.7. Świadczenie nienależne.

Zasady zwrotu nienależnych świadczeń określa ogólnie art. 84 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a szczegółowo art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i art. 66 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, zaś art. 58 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych odsyła w tym przedmiocie do art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Tak przepis art. 84 ust. 2 ustawy systemowej, jak i przepis art. 138 ust. 2 ustawy emerytalnej definiują nienależnie pobrane świadczenia jako: 1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do

ich pobierania oraz 2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Zgodnie ze stanowiskiem zawartym w wyroku z dnia 25 lutego 2015 r., **II UK 127/14**, zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu ma nie tylko wyznaczony przepisami zakres podmiotowy i przedmiotowy, ale także swoje granice czasowe. Informuje bowiem o dotyczących osoby ubezpieczonego faktach istotnych dla ustalenia jego prawa do emerytury lub renty oraz wysokości świadczenia, jakie miały miejsce w oznaczonym w tym dokumencie przedziale czasu. Nie można zatem zasadnie zarzucać płatnikowi składek podania w zaświadczeniu nieprawdziwych danych i żądać zwrotu nienależnie wypłaconych świadczeń, jeśli owe dane (a raczej ich brak) dotyczą okresu wykraczającego poza wskazany w tym dokumencie (art. 84 ust. 6 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Natomiast w wyroku z dnia 24 czerwca 2015 r., **II UK 285/14**, Sąd Najwyższy uznał, że opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej nie musi być równoznaczne z zawiadomieniem organu rentowego o osiągnięciu przychodu jako przesłanki ograniczenia odpowiedzialności do 12 miesięcy z tytułu niezależnie pobranego świadczenia (art. 138 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS).

2.8. Kwestie proceduralne.

W postanowieniu z dnia 27 stycznia 2015 r., **II UZ 70/14** (w sprawie ze skargi o wznowienie postępowania), Sąd Najwyższy uznał, że prawomocny wyrok ustalający, wydany na podstawie art. 189 k.p.c. po zakończeniu postępowania w sprawie objętej skargą o wznowienie, stwierdzający okoliczności istniejące przed zakończeniem tego postępowania, może uzasadniać wznowienie postępowania w oparciu o art. 403 § 2 k.p.c. Sformułowanie tego przepisu wskazuje, że podstawą wznowienia mogą być takie okoliczności faktyczne lub środki dowodowe, które istniały przed wydaniem prawomocnego wyroku, lecz były stronie nieznane, lub strona nie miała do nich dostępu. W okolicznościach sprawy, nie można było jednak stwierdzić, że okoliczność na jaką powoływała się skarżąca - pozostawanie przez nią w stosunku pracy przez okres stwierdzony prawomocnym wyrokiem sądu, - powstała po

prawomocnym zakończeniu postępowania w sprawie objętej skargą o wznowienie, bowiem wyrok ustalający wywołuje skutek *ex tunc*, a nie skutek *ex nunc*. Choć zatem ustalający wyrok sądu wydany został po prawomocnym zakończeniu postępowania w sprawie objętej skargą o wznowienie, to potwierdzał okoliczność istniejącą już w toku tego postępowania - pozostawanie przez skarżącą w stosunku pracy - co mogło mieć wpływ na wynik sprawy.

Natomiast w postanowieniu z dnia 25 lutego 2015 r., **II UZ 78/14**, Sąd Najwyższy uznał, że skargę o wznowienie postępowania może wnieść tylko strona, która została wymieniona w prawomocnym wyroku, nie ma zaś takiego uprawnienia podmiot nieobjęty zaskarżonym wyrokiem (art. 399 k.p.c.). Zainteresowany, mający interes materialnoprawny uzasadniający udział w sprawie sądowej z zakresu ubezpieczeń społecznych lecz niewzwany do sprawy i niebiorący udziału w postępowaniu, nie jest stroną w procesowo-technicznym znaczeniu, a zatem nie można pozbawić go możliwości działania w procesie (art. 401 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 477¹¹ § 1 i 2 k.p.c.). Przedmiotem postępowania w tej sprawie było odwołanie ubezpieczonego od decyzji ZUS odmawiającej przyznania prawa do emerytury pomostowej a zdaniem Sądu Okręgowego, w postępowaniu zakończonym zaskarżonym wyrokiem pracodawca odwołującego się nie mógł być traktowany jako zainteresowany w rozumieniu art. 477¹¹ § 1 k.p.c. Skoro skargę o wznowienie postępowania może wnieść tylko strona, która została wymieniona w prawomocnym wyroku, pracodawca zaś nie miał takiego statusu, nie był podmiotem uprawnionym do złożenia skargi o wznowienie postępowania. Uprawnienie do podjęcia takiej czynności procesowej, może przysługiwać tylko temu, kto ma interes (tzw. *gravamen*) w doprowadzeniu do zmiany lub uchylenia niekorzystnego i naruszającego jego prawa rozstrzygnięcia zawartego w tym wyroku (art. 412 § 2 k.p.c.). W uzasadnieniu tego postanowienia wskazano, że w orzecznictwie Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych przeważa pogląd, zgodnie z którym obowiązkiem sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, wynikającym z art. 477¹¹ § 2 zdanie 2 k.p.c., jest wezwanie osoby zainteresowanej do udziału w postępowaniu toczącym się przed sądem, jeżeli osoba taka nie brała udziału w sprawie przed organem rentowym. Postępowanie, które toczyło się bez udziału osoby zainteresowanej wskutek niewypełnienia tego obowiązku (art. 379 pkt 5 k.p.c.), dotknięte jest nieważnością. Natomiast w uchwale składu powiększonego Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09 (OSNC 2010 nr 7-8, poz. 98), wpisanej do księgi zasad

prawnych, stwierdzono, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania. Wprawdzie uchwała ta dotyczyła udziału zainteresowanego w postępowaniu nieprocesowym, ale w jej uzasadnieniu Sąd Najwyższy przyjął, że pojęcie strony procesowej ma znaczenie techniczno-procesowe; stroną jest jedynie osoba uczestnicząca w procesie w tym charakterze, a nie osoba, która powinna lub może być stroną. Nieważność postępowania z powodu pozbawienia możliwości obrony praw zachodzi zatem tylko w stosunku do strony w znaczeniu prawno-technicznym, a nie w stosunku do podmiotu, który nie uzyskał przymiotu strony, choćby postępowanie bezpośrednio go dotyczyło.

Na koniec tej części rozważań trzeba zauważyć, że stanowisko zajęte w powoływanym postanowieniu, straciło na znaczeniu gdy się uwzględni zmianę art. 477¹¹ k.p.c. - z dniem 20 marca 2015 r. - przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 15 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. Według obecnego brzmienia § 2, zainteresowanym jest ten, czyje prawa lub obowiązki zależą od rozstrzygnięcia sprawy. Jeżeli zainteresowany nie bierze udziału w sprawie, sąd zawiadomi go o toczącym się postępowaniu, zaś zainteresowany może przystąpić do sprawy w ciągu dwóch tygodni od dnia doręczenia zawiadomienia.

Natomiast w wyroku z dnia 11 marca 2015 r., **III UK 149/14**, w sprawie o prawo do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy, Sąd Najwyższy wskazał, że bieg terminu przedawnienia prawa do jednorazowego odszkodowania określony w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych ulega zawieszeniu, jeżeli w tym sześciomiesięcznym terminie wnioskodawca wszczął postępowanie sądowe lub administracyjne, zmierzające do ustalenia precyzyjnej kwoty zaległości składkowych (w tym również zmierzające do ustalenia okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu) - do czasu prawomocnego zakończenia tych postępowań. W ocenie składu orzekającego relewantne znaczenie miało dodanie - od dnia 1 lutego 2004 r. - w art. 24 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ust. 5e, według którego bieg terminu przedawnienia należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne zawieszają się, jeżeli wydanie decyzji jest uzależnione od rozstrzygnięcia zagadnienia wstępnego przez inny organ lub sąd.

Należy zwrócić uwagę na stanowisko Sądu Najwyższego, wynikające z postanowienia z dnia 24 marca 2015 r., **II UZ 1/15**, w którym przyjęto, że sprawa o wydanie interpretacji w trybie art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 584 ze zm.) jest sprawą o prawa majątkowe w rozumieniu art. 398² § 1 k.p.c. zaś ocena, czy jest taką sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego powinna być dokonana na podstawie treści wniosku przedsiębiorcy występującego o interpretację. W kontekście tego stanowiska warto przytoczyć postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 września 2015 r., **II UZ 18/15** oraz z dnia 21 października 2015 r., **II UZ 24/15**. W pierwszym z nich Sąd Najwyższy uznał, że sprawa o wydanie zaświadczenia o podleganiu właściwemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych (wydanie zaświadczenia na formularzu A1), jako mająca wymiar majątkowy, przekładający się na wysokość należnych składek na obowiązkowe ubezpieczenie emerytalno-rentowe, jest sprawą o prawa majątkowe w rozumieniu art. 368 § 2 k.p.c. co uzasadniało wezwanie składającego apelację do określenia wartości przedmiotu zaskarżenia, w drugim zaś przyjęto, że sprawa o wydania zaświadczenia dotyczącego ustawodawstwa polskiego jako właściwego do objęcia pracownika ubezpieczeniem społecznym jest sprawą o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., stąd nie ma podstaw do wzywania skarżącego o stosowne uzupełnienie apelacji. W tej samej materii trzeba też wspomnieć o stanowisku zawartym w postanowieniu z dnia 8 grudnia 2015 r., **II UZ 34/15** (rozstrzygającym zażalenie w sprawie tych samych podmiotów). W jego uzasadnieniu zwrócono uwagę, że zgodnie z art. 126¹ § 1 k.p.c., w każdym piśmie należy podać wartość przedmiotu sporu lub zaskarżenia, jeżeli od tej wartości zależy właściwość rzeczowa sądu, wysokość opłaty lub dopuszczalność środka odwoławczego, a przedmiotem sprawy nie jest oznaczona kwota pieniężna. Obowiązek ten nie jest więc wymagany odnośnie do apelacji, która może uzyskać prawidłowy bieg bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia. Sąd Najwyższy zwrócił też uwagę, że każda sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego jest sprawą o prawa majątkowe, gdyż żądanie zmierza do realizacji prawa mającego bezpośredni wpływ na stosunki majątkowe ubezpieczonego, jednakże ustawodawca pomija wartość przedmiotu spraw o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia tylko w razie dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej, wskazując w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., iż skarga w tych sprawach jest zawsze

dopuszczalna, bez względu na wartość przedmiotu zaskarżenia. Warto dodać, że ta rozbieżność motywów nie dotyczy wydanych przez Sąd Najwyższy orzeczeń (we wszystkich tych sprawach uwzględniono zażalenie skarżących, uchylając postanowienia Sądu Apelacyjnego odrzucające apelacje).

W wyroku z dnia 5 marca 2015 r., **III UK 136/14**, Sąd Najwyższy wskazał, że art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. nie jest wystarczającą (samodzielną) podstawą do weryfikacji (unieważnienia) decyzji ostatecznej organu (zakładu) rentowego. W tym zakresie decyduje prawo materialne właściwe dla świadczenia. Nie można więc przyjąć, że oprócz decyzji rentowych (emerytalnych) w całości zgodnych albo niezgodnych z prawem istniałaby jeszcze trzecia kategoria takich decyzji, czyli niezgodnych z prawem ale w stopniu mniejszym niż rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. Zgodnie z art. 32 ust. 2 ustawy z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r. poz. 330 z zm.), decyzje ostateczne, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez wojskowy organ emerytalny zmienione, uchylone lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego. Wojskowa ustawa zaopatrzeniowa zezwala na unieważnienie decyzji ostatecznej przez stosowanie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. Można wprawdzie zauważyć pewien dysonans, gdyż w art. 32 ustawy z 10 grudnia 1993 r. nie ma regulacji takiej jak w art. 83a ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, stanowiącej, że przepisów ust. 1-3 z tego ostatniego przepisu (czyli między innymi unieważnienia decyzji ostatecznej na zasadach określonych w k.p.a.) nie stosuje się w postępowaniu o ustalenie uprawnień do emerytury i rent i ich wysokości. Problem ten dostrzeżono w orzecznictwie i wyjaśniono, że takie ograniczenie (jako regulacja niedoskonała – art. 83a ust. 4) może być sprzeczne z interesem ubezpieczonego, gdyż weryfikacja decyzji emerytalnych (rentowych) w szczególnym trybie nie może być *a priori* wyłączona. Weryfikacja ze względu na naruszenie prawa materialnego powinna działać w obie strony, czyli tryb unieważnienia wadliwej decyzji emerytalnej (rentowej) może być stosowany również na korzyść ubezpieczonego i dotyczyć – przykładowo - unieważnienia niekorzystnej dla niego decyzji.

W postanowieniu z dnia 24 czerwca 2015 r., **III UK 198/14**, Sąd Najwyższy uznał, że nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej wykluczająca z mocy art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. ponowne rozpoznanie wniosku o przeliczenie, w trybie art. 114 ust. 1

ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, emerytura przyznanej na podstawie art. 27 tej ustawy, mimo że stan prawny (art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy), w oparciu o który rozstrzygnięto prawomocnym wyrokiem poprzedni spór sądowy nie uległ zmianie. Tym bardziej, jeśli istotny z punktu widzenia przesłanek tego przeliczenia element stanu faktycznego, to jest kontynuowanie przez wnioskodawcę ubezpieczenia emerytalnego i rentowego po ukończeniu 65 roku życia, zapoczątkowany przed zakończeniem poprzedniego procesu, wykracza poza datę wyrokowania w tej sprawie i trwa nadal. W przedmiotowej sprawie chodziło o zweryfikowanie wysokości przyznanego ubezpieczonemu, na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, długoterminowego świadczenia emerytalnego i chociaż stan prawny (art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy), w oparciu o który rozstrzygnięto prawomocnym wyrokiem poprzedni spór sądowy, nie uległ zmianie (aczkolwiek od tamtej pory w judykaturze dokonano jednoznacznej wykładni tych przepisów), nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej wykluczająca z mocy art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. ponowne rozpoznanie wniosku o przeliczenie świadczenia.

Z kolei w postanowieniu z dnia 14 lipca 2015 r., **II UZ 10/15**, Sąd Najwyższy wskazał, że oddanie pisma procesowego w polskiej placówce pocztowej operatora niebędącego operatorem wyznaczonym w rozumieniu art. 3 pkt 13 i art. 178 ust. 1 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. - Prawo pocztowe (Dz.U. z 2012 r., poz. 1529) nie jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu (art. 165 § 2 k.p.c.).

W wyroku z dnia 15 października 2015 r., **II UK 346/14**, stwierdzono że w przypadku, gdy przyjęta przez sąd podstawa prawna zawieszenia postępowania nie odpowiadała rzeczywistej, sąd orzekający o umorzeniu postępowania powinien rozważyć podjęcie postępowania z urzędu na podstawie art. 180 k.p.c., zaś w postanowieniu z tej samej daty, **II UZ 23/15**, wskazano, że orzeczenie w wyroku sądu ubezpieczeń społecznych o przyznaniu renty od określonego dnia zawiera *implicite* rozstrzygnięcie o oddaleniu odwołania co do żądanych świadczeń przeszłych i w tym zakresie może być zaskarżone (art. 367 § 1 k.p.c.).

Podtrzymano również stanowisko Sądu Najwyższego (por. uchwałę z dnia 26 września 2000 r., III CZP 29/00 - OSNC 2001 nr 2, poz. 25), że sentencja wyroku niepodpisana przez skład sądu, nie istnieje, także wówczas gdy została ogłoszona, stąd też apelacja złożona od wyroku ogłoszonego, którego sentencji skład sądu nie

podpisał, jako niedopuszczalna, podlega odrzuceniu – tak w postanowieniu z dnia 22 października 2015 r., **II UZ 27/15**.

V. Orzeczenia w pozostałych sprawach.

1. Sprawy wyborcze i dotyczące sprawozdań finansowych.

1.1. Sprawy dotyczące ważności wyborów i referendum.

W 2015 r. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych trzykrotnie podejmował uchwały rozstrzygające o ważności wyborów i referendum ogólnokrajowego. Po raz pierwszy w roku sprawozdawczym Sąd Najwyższy w składzie całej Izby została podjęta uchwała z dnia 5 maja 2015 r., **III SW 5/15** (Dz.U. 2015, poz. 695), w której stwierdzono ważność wyborów uzupełniających do Senatu RP przeprowadzonych w dniu 8 lutego 2015 r. w województwie śląskim w okręgu wyborczym nr 75. W dniu 23 czerwca 2015 r. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby podjął uchwałę w sprawie **III SW 66/15** (Dz.U. 2015, poz. 952) stwierdzającą ważność dokonanego dnia 24 maja 2015 r. wyboru Andrzeja Sebastiana Dudy na Prezydenta RP. Z kolei w dniu 4 listopada 2015 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę w sprawie **III SW 89/15** (Dz.U. 2015, poz. 1920) dotyczącą ważności referendum ogólnokrajowego w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa, jakie zostało przeprowadzone w dniu 6 września 2015 r., w której: 1) unieważnił głosowanie w jednym z obwodów referendalnych zlokalizowanych na terenie kraju (w zakresie dotyczącym pytania nr 3), uznając, że nie miało to wpływu na wynik referendum oraz 2) stwierdził ważność referendum.

Jeśli chodzi o wybory uzupełniające do Senatu RP, to do Sądu Najwyższego nie wpłynął żaden protest przeciwko ważności wyborów lub ważności wyboru senatora. Natomiast w przypadku wyborów Prezydenta RP, Sąd Najwyższy w składach trzyosobowych rozpoznał 58 protestów wyborczych. W odniesieniu do 6 protestów wydano opinie, że protesty są uzasadnione w całości lub części, lecz stwierdzone naruszenia prawa nie miały wpływu na wynik wyborów. Co do 2 protestów uznano je za nieuzasadnione z powodu nieudowodnienia zarzutów lub nietrafnej interpretacji

przepisów Kodeksu wyborczego. Nadto, Sąd Najwyższy pozostawił bez dalszego biegu 50 protestów.

Co się tyczy referendum ogólnokrajowego, to do Sądu Najwyższego wpłynęło 13 protestów przeciwko ważności referendum, spośród których 2 uznano za uzasadnione, wyrażając opinię, że naruszenie przepisów ustawy o referendum ogólnokrajowym nie miało wpływu na wynik referendum. Zasadność jednego z tych protestów została uznana za podstawę unieważnienia głosowania w jednym z obwodów referendalnych w zakresie dotyczącym pytania referendalnego nr 3. Jako częściowo bezzasadny został oceniony 1 protest (w zakresie zarzutu zarządzenia jednodniowego głosowania oraz zarzutu dopuszczenia się przestępstw przeciwko referendum) a w pozostałym zakresie protest ten został pozostawiony bez dalszego biegu. Z kolei 10 protestów pozostawiono w całości bez dalszego biegu.

Z rozstrzygnięć podjętych w sprawach "protestowych" można zwrócić uwagę na postanowienia z dnia 26 maja 2015 r. (**III SW 12/15**, LEX nr 1710377 oraz **III SW 18/15**, LEX nr 1710378), w których stwierdzono, że protest złożony przed podaniem wyników wyboru Prezydenta RP do publicznej wiadomości jest przedwczesny (podlega pozostawieniu bez dalszego biegu) wówczas, gdy został wniesiony po pierwszym głosowaniu, w którym żaden z kandydatów nie uzyskał więcej niż połowy ważnie oddanych głosów (po tzw. pierwszej turze głosowania) a przed ponownym głosowaniem, po którym dopiero zostanie ogłoszony wynik wyborów (po drugiej turze). Natomiast w postanowieniu z dnia 8 czerwca 2015 r., **III SW 41/15** (dostępne w bazie Supremus) Sąd Najwyższy stwierdził z kolei, że operator pocztowy InPost S.A. nie jest "operatorem wyznaczonym" w rozumieniu Prawa pocztowego, a więc w przypadku nadania protestu wyborczego w placówce pocztowej tego operatora nie stosuje się art. 321 § 1 *in fine* Kodeksu wyborczego, a to oznacza, że złożenie protestu w takiej placówce nie jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego. W postanowieniu z dnia 10 czerwca 2015 r., **III SW 38/15** (dostępne w bazie Supremus) Sąd Najwyższy wyraził opinię, że zarzut naruszenia art. 75 § 1 Kodeksu wyborczego w postaci wadliwego ustalenia przez obwodową komisję wyborczą w protokole głosowania liczby wyborców głosujących na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania, bez wskazania, jaki to miało wpływ na liczbę głosów oddanych na poszczególnych kandydatów, nie daje podstaw do stwierdzenia, że naruszenie miało wpływ na wynik głosowania. W innej sprawie (w której wyrażono opinię o bezzasadności protestu) wywieziono, że ponowne głosowanie w wyborach

Prezydenta RP przeprowadza się na podstawie tego samego spisu wyborców, który został sporządzony przed pierwszym głosowaniem (postanowienie z dnia 17 czerwca 2015 r., **III SW 37/15**, LEX nr 1740743). Zatem, skoro osoby dopisane do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania w dniu pierwszego głosowania, w tym także w obwodzie głosowania za granicą, były ujęte w tym spisie wyborców również w ponownym głosowaniu, to wzięcie udziału w ponownym głosowaniu w innym obwodzie głosowania, w tym również właściwym dla miejsca stałego zamieszkania wyborcy, było możliwe wyłącznie po otrzymaniu zaświadczenia o prawie głosowania od konsula, który sporządził spis wyborców przed pierwszym głosowaniem. Według Sądu Najwyższego (postanowienie z dnia 16 czerwca 2015 r., **III SW 59/15**, LEX nr 1731119), przepisy art. 28 § 1 Kodeksu wyborczego oraz § 13 ust. 1 pkt 7 rozporządzenia wykonawczego (Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 29 grudnia 2014 r. w sprawie spisu wyborców) wydane na podstawie delegacji zawartej w art. 33 tego Kodeksu, są "przepisami dotyczącymi głosowania", których naruszenie może wpłynąć nie tylko na sam przebieg głosowania (przez pozbawienie udziału w nim osób uprawnionych), ale nawet mieć wpływ na wynik wyborów, gdyby skala naruszenia była duża i dotyczyła wielu wyborców. Nadto, Sąd Najwyższy uznał (postanowienie z dnia 17 czerwca 2015 r., **III SW 61/15**, LEX nr 1733678), że dopisanie wyborcy do spisu wyborców w obwodzie głosowania na obszarze gminy, w której czasowo przebywa, bez równoczesnego wykreślenia go ze spisu wyborców w obwodzie głosowania na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego zamieszkania, stanowi naruszenie art. 3, art. 26 § 2 i art. 31 Kodeksu wyborczego.

Jeśli chodzi o protesty zarzucające naruszenie przepisów o referendum ogólnokrajowym, to - zdaniem Sądu Najwyższego (postanowienie z dnia 7 października 2015 r., **III SW 80/15**, dostępne w bazie Supremus) - przeprowadzenie jednodniowego głosowania w referendum ogólnokrajowym nie narusza przepisów dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyniku wyborów i dlatego zarzut protestu przeciwko ważności referendum, jaki został sformułowany w tym przedmiocie, jest bezzasadny. Sąd Najwyższy podkreślił również (postanowienie z dnia 8 października 2015 r., **III SW 84/15**, LEX nr 1816572), że zakres jego kognicji w sprawie dotyczącej protestu przeciwko ważności referendum obejmuje wyłącznie kwestię oceny ważności już zarządzonego referendum, natomiast przedmiotem rozpoznania Sądu Najwyższego nie jest w ogóle analiza etapu wcześniejszego, czyli

okoliczności towarzyszących zarządzeniu referendum przez kompetentne organy państwowe wymienione w art. 60 ustawy o referendum ogólnokrajowym. W innej sprawie Sąd Najwyższy stwierdził, że ustawowy termin do wniesienia protestu przeciwko ważności referendum ogólnokrajowego (podobnie jak w przypadku protestu przeciwko ważności wyborów) nie jest zachowany, gdy protest referendalny został pierwotnie (w terminie ustawowym) wniesiony do sądu powszechnego, po czym wpłynął do Sądu Najwyższego już po upływie 7 dni od ogłoszenia wyniku referendum w Dzienniku Ustaw (postanowienie z dnia 8 października 2015 r., **III SW 88/15**, dostępne w bazie Supremus).

W związku z przeprowadzonymi w dniu 25 października 2015 r. wyborami do Sejmu RP i do Senatu RP, których wyniki zostały ogłoszone przez Państwową Komisję Wyborczą w obwieszczeniach z dnia 27 października 2015 r. (Dz.U. 2015, poz. 1731-1732), Sąd Najwyższy w roku sprawozdawczym, w składach trzyosobowych, rozpoznał wszystkie (77) protesty, jakie wpłynęły, z czego 44 postanowił pozostawić bez dalszego biegu, 6 protestów uznał za niezasadne, a w przypadku 27 postanowił wyrazić opinię o zasadności zarzutów w nich podniesionych i ocenił, że nieprawidłowości wskazane w tych protestach nie miały wpływu na wynik wyborów. Większość z uznanych za zasadne protestów dotyczyła nieprawidłowości związanych z liczeniem głosów w obwodowych komisjach wyborczych i polegała na nieuwzględnieniu głosów oddanych na konkretnych kandydatów w protokołach tych komisji. Uchwała całej Izby w sprawie ważności tych wyborów zostanie podjęta w kolejnym roku (sprawa została zarejestrowana pod sygnaturami **III SW 168/15** oraz **III SW 169/15**, a termin posiedzenia jawnego wyznaczono na dzień 19 stycznia 2016 r.).

1.2. Skargi na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdania finansowego.

W 2015 r. Sąd Najwyższy w składach siedmioosobowych rozpoznał 8 spraw, w których wniesiono skargi na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdania finansowego, z czego 4 sprawy dotyczyły odrzucenia sprawozdania finansowego partii politycznych (postanowienia z dnia 25 lutego 2015 r.: **III SW 74/14**, LEX nr 1738535; **III SW 1/15**, LEX nr 1749113; **III SW 2/15**, LEX nr 1711696 oraz **III SW 3/15**, dostępne w bazie Supremus), a pozostałe 4 - odrzucenia

sprawozdania finansowego komitetów wyborczych z wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 25 maja 2014 r. (postanowienie z dnia 5 maja 2015 r., **III SW 4/15**, LEX nr 1808503 oraz postanowienia z dnia 5 maja 2015 r.: **III SW 6/15** i **III SW 7/15**, a także postanowienie z dnia 10 czerwca 2015 r., **III SW 9/15** - dostępne w bazie Supremus). W odniesieniu do spraw dotyczących odrzucenia sprawozdania finansowego partii politycznych, Sąd Najwyższy oddalił skargi w 2 przypadkach, a w pozostałych 2 sprawach uznał skargi za zasadne (przy czym w odniesieniu do jednej z nich rozstrzygnięcie zapadło przy jednym zdaniu odrębnym). Z kolei jeśli chodzi o sprawy dotyczące odrzucenia sprawozdania finansowego komitetów wyborczych z wyborów do Parlamentu Europejskiego, to Sąd Najwyższy oddalił skargi w 2 przypadkach, a w 2 sprawach uznał skargi za zasadne. Podejmując rozstrzygnięcia w tych sprawach, Sąd Najwyższy w szczególności wyraził stanowisko (postanowienie z dnia 5 maja 2015 r., **III SW 4/15**, LEX nr 1808503), że nieodpłatne korzystanie przez koalicyjny komitet wyborczy z lokalu partii politycznej w czasie kampanii wyborczej w trybie art. 133 § 1 Kodeksu wyborczego, warunkuje posiadanie lokalu przez partię polityczną, zaś wypłata zadatku przez partię polityczną na wynajem lokalu przez koalicyjny komitet wyborczy, z pominięciem rachunku bankowego tego komitetu, stanowi niedozwoloną korzyść majątkową, uzasadniającą odrzucenie sprawozdania finansowego komitetu wyborczego. Sąd Najwyższy uznał również (postanowienie z dnia 5 maja 2015 r., **III SW 7/15**, dostępne w bazie Supremus), że prawidłowy obieg finansowy służący regulacji należności pieniężnych za zakupy dokonywane przez komitet wyborczy w formie gotówkowej, powinien przebiegać w ten sposób, że środki finansowe powinny być najpierw wypłacane z rachunku bankowego do kasy komitetu, a następnie przekazywane w formie zaliczek upoważnionym osobom w celu dokonania zakupów; wówczas takie osoby dysponowałyby środkami pieniężnymi komitetu (a nie ich własnymi), które podlegałyby rozliczeniu po dokonaniu zakupów.

1.3. Problematyka procesowa w sprawach wyborczych.

Na zakończenie przeglądu spraw wyborczych rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy w 2015 r. należy przywołać kilka orzeczeń odnoszących się do problematyki procesowej. W postanowieniu z dnia 9 października 2015 r., **III SW 90/15** (dostępne w bazie Supremus) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że od uchwały Państwowej

Komisji Wyborczej oddalającej odwołanie od uchwały okręgowej komisji wyborczej odmawiającej rejestracji kandydatów na posłów w okręgu wyborczym (ze względu na upływ terminu do uzupełnienia wykazu podpisów) nie przysługuje żaden środek prawny; zatem skarga wniesiona do Sądu Najwyższego w takiej sprawie podlega odrzuceniu. W identyczny sposób należy potraktować skargę komitetu wyborczego wyborców (utworzonego w celu zgłaszania kandydatów na posłów i/lub senatorów) na zawiadomienie Państwowej Komisji Wyborczej o rozwiązaniu komitetu wyborczego z mocy prawa, z powodu zmniejszenia się liczby wyborców tworzących komitet do poziomu nieprzekraczającego minimalnego limitu wyznaczonego przez ustawę (postanowienie z dnia 24 sierpnia 2015 r., **III SW 73/15**, dostępne w bazie Supremus). Odrzucenie skargi w takim wypadku jest konsekwencją tego, że czynność Państwowej Komisji Wyborczej polegająca na pisemnym zawiadomieniu komitetu wyborczego wyborców o jego rozwiązaniu z mocy prawa na podstawie art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego, nie jest "odmową przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego" (na co przysługuje skarga do Sądu Najwyższego), a przepisy Kodeksu wyborczego nie przewidują środka zaskarżenia na taką czynność. W ocenie Sądu Najwyższego (postanowienie z dnia 11 sierpnia 2015 r., **III SW 72/15**, dostępne w bazie Supremus), niedopuszczalny (podlega odrzuceniu) jest środek zaskarżenia ("protest") wniesiony na postanowienie Prezydenta RP o zarządzeniu wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP, gdyż zarządzenie tych wyborów jest czynnością publicznoprawną i żadne przepisy (w szczególności art. 194 Kodeksu wyborczego) nie przewidują możliwości jej zaskarżenia do sądu. Po raz kolejny Sąd Najwyższy wyraził też pogląd (podtrzymujący dotychczasową linię orzecniczą), że nie jest sądem właściwym w sprawach dotyczących wyborów do organów samorządu terytorialnego (postanowienia z dnia 12 czerwca 2015 r., **III SW 67/15**, dostępne w bazie Supremus; ze skargi komitetu wyborczego wyborców na postanowienie komisarza wyborczego w sprawie przyjęcia łącznego sprawozdania finansowego o źródłach pozyskanych funduszy oraz poniesionych wydatkach na cele wyborcze oraz z dnia 22 maja 2015 r., **III SW 8/15**, LEX nr 1683412; którym odrzucono skargę kasacyjną wyborcy od postanowienia sądu apelacyjnego oddalającego zażalenie na postanowienie sądu okręgowego pozostawiające bez rozpoznania protest wyborczy dotyczący wyborów samorządowych).

2. Sprawy z zakresu prawa ochrony konkurencji i konsumentów, regulacji energetyki, telekomunikacji i transportu kolejowego.

Spośród orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w 2015 r. w sprawach z zakresu prawa ochrony konkurencji i konsumentów należy przywołać na pierwszym miejscu wyrok z dnia 9 kwietnia 2015 r., **III SK 47/14** (LEX nr 1710375), zgodnie z którym sąd orzekający w sprawie z odwołania od decyzji Prezesa UOKiK przed zamknięciem rozprawy powinien poinformować strony o możliwości zmiany kwalifikacji prawnej zachowania przedsiębiorcy opisanego w sentencji decyzji i umożliwić im zajęcie stanowiska w tym zakresie. W innym orzeczeniu (wyrok z dnia 16 kwietnia 2015 r., **III SK 42/14**, LEX nr 1710374) - którego przedmiotem była ocena zachowania ubezpieczyciela naruszającego zbiorowe interesy konsumentów - Sąd Najwyższy wywiódł, że ubezpieczony niebędący ubezpieczającym w umowie grupowego ubezpieczenia na życie (umowy zawartej na cudzy rachunek), który złożył oświadczenie woli na podstawie art. 829 § 2 k.c. jest konsumentem w rozumieniu art. 22¹ k.c. Problematyki kryteriów kwalifikacji zachowania przedsiębiorcy jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumenta oraz wymiaru kary pieniężnej nakładanej na przedsiębiorcę stosującego takie praktyki dotyczy wyrok z dnia 16 kwietnia 2015 r., **III SK 24/14** (LEX nr 1747354), w którym stwierdzono, że wykładnia pojęcia "dobre obyczaje" na gruncie ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, musi uwzględniać "ducha" regulacji unijnej, z wykorzystaniem kryterium "profesjonalnej staranności", o którym mowa w dyrektywie 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym. W tym kontekście należy przyjąć, że każdy konsument składający reklamację działa w zaufaniu do przedsiębiorcy (profesjonalisty) oraz nawet przeciętny konsument - odpowiadający modelowemu wzorcowi określonymu w art. 2 pkt 8 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym - na skutek określonego zachowania przedsiębiorcy może zostać wprowadzony w błąd odnośnie do przysługujących mu uprawnień z tytułu reklamacji. Co do dyrektyw wymiaru kary pieniężnej wobec przedsiębiorcy stosującego nieuczciwe praktyki rynkowe, Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że sąd ochrony konkurencji i konsumentów nie może poprzestać na procentowej analizie

relacji między wymierzoną karą a przychodami przedsiębiorcy, gdyż nie tylko ona decyduje o represyjności nakładanej kary.

W roku sprawozdawczym zapadło kilka orzeczeń odnoszących się do problematyki regulacji rynku energetycznego. I tak w wyroku z dnia 20 stycznia 2015 r., **III SK 28/14** (LEX nr 1653760) Sąd Najwyższy potwierdził regułę, według której Prezes URE na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 6 Prawa energetycznego może samodzielnie ustalać i oceniać, czy przedsiębiorstwo energetyczne stosuje taryfę zgodnie z określonymi w niej warunkami. Jednocześnie Sąd Najwyższy przyjął, że bonifikata za niedotrzymanie parametrów jakościowych energii ma inny charakter niż bonifikata z tytułu niedostarczenia energii (z powodu przerw w jej dostawie). Kwestii nakładania przez organ regulacyjny kar pieniężnych w przypadku niewykonania przez przedsiębiorstwo energetyczne obowiązku stwierdzonego w decyzji Prezesa URE, ale niewynikającego bezpośrednio z przepisu prawa, dotyczy wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., **III SK 29/14** (LEX nr 1653761), w którym stwierdzono, że niedokonywanie przecinek drzew i krzewów w sposób przewidziany w standardach akceptowanych na rynku energetycznym, może uzasadniać nałożenie przez Prezesa URE kary pieniężnej na podstawie art. 56 ust. 1 pkt 10 Prawa energetycznego. Z kolei problematyka korygowania wysokości kosztów osieroconych była rozważana w wyroku z dnia 6 maja 2015 r., **III SK 87/13** (LEX nr 1712822), w którym uznano, że art. 33 ustawy z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej, nie stwarza podstawy prawnej do korygowania algorytmu obliczania kosztów osieroconych przez stosowanie "klucza mocowego", jakkolwiek może prowadzić do zwiększenia poziomu kosztów osieroconych u konkretnego wytwórcy energii przez pominięcie wyniku finansowego kolejnych zmodernizowanych jednostek wytwórczych.

W 2015 r. Sąd Najwyższy wydał również kilka orzeczeń z zakresu ochrony rynku usług telekomunikacyjnych, spośród których należy wymienić wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., **III SK 27/14** (LEX nr 1733677). Przyjęto w nim, że Prezes UKE na podstawie art. 29 Prawa telekomunikacyjnego może ingerować w treść umowy o dostępie telekomunikacyjnym, zawartej na podstawie oferty ramowej. Skoro zaś Prezes UKE działa w interesie publicznym, kierując się przesłankami wymienionymi w powołanym przepisie, to może zmienić umowę o dostępie telekomunikacyjnym, zarówno w ten sposób, że zmodyfikuje - względem oferty ramowej - układ praw i

obowiązków stron, jak i w sposób polegający na tym, że wprowadzi do umowy takie rozwiązania, które nie zostały przewidziane w ofercie ramowej. Problematyki związanej z koniecznością ponownego przeprowadzenia postępowania konsultacyjnego dotyczyły 2 wyroki: z dnia 5 marca 2015 r., **III SK 8/14** (LEX nr 1666027) oraz z dnia 23 kwietnia 2015 r., **III SK 50/14** (LEX nr 1712831). W pierwszym z nich przyjęto, że nie zachodzi potrzeba ponownego przeprowadzenia postępowania konsultacyjnego, gdy strony postępowania w sprawie wydania decyzji zmieniającej umowę zajmowały rozbieżne stanowiska w kwestii sposobu uregulowania konkretnego obowiązku, a w postępowaniu konsultacyjnym Prezes UKE zmienił projekt decyzji przez uwzględnienie zgłoszonego w toku konsultacji stanowiska tylko jednej ze stron. W drugim z powołanych orzeczeń stwierdzono z kolei, że ponowne przeprowadzenie postępowania konsultacyjnego na poziomie krajowym i unijnym nie jest konieczne, gdy Prezes UKE zniósł (po zakończeniu konsultacji) obowiązek, który nie wpływa na stosunki handlowe między państwami członkowskimi i który nie mógł być z przyczyn obiektywnych zrealizowany przez przedsiębiorcę telekomunikacyjnego posiadającego znaczącą pozycję rynkową. Zagadnienia nakładania kar pieniężnych na przedsiębiorców telekomunikacyjnych dotyczyły wyroki: z dnia 9 kwietnia 2015 r., **III SK 49/14** (LEX nr 1713026) oraz z dnia 20 maja 2015 r., **III SK 53/14** (Legalis nr 1351633). W pierwszym z nich Sąd Najwyższy uznał, że na przedsiębiorcę telekomunikacyjnego nie można nałożyć kary pieniężnej w oparciu o art. 209 ust. 1 pkt 1 Prawa telekomunikacyjnego, jeśli pierwotne żądanie przekazania informacji było nieprecyzyjne i zostało zmodyfikowane przez Prezesa UKE w reakcji na zastrzeżenia przedsiębiorcy telekomunikacyjnego. W drugim orzeczeniu wywiedziono natomiast, że w braku dodatkowych okoliczności, nałożenie na przedsiębiorcę kary pieniężnej nie ma oparcia w interesie publicznym, gdy to samo zachowanie było już objęte zakresem postępowania wyjaśniającego poprzedzającego inne postępowanie antymonopolowe prowadzone wobec tego przedsiębiorcy lub przedsiębiorców powiązanych z nim kapitałowo.

Kilka orzeczeń, jakie Sąd Najwyższy w roku sprawozdawczym wydał w sprawach "regulacyjnych", odnosiło się do problematyki proceduralnej. W szczególności Sąd Najwyższy (postanowienia: z dnia 11 sierpnia 2015 r., **III SZ 3/15**, dostępne w bazie Supremus oraz z dnia 18 sierpnia 2015 r., **III SZ 5/15**, LEX nr 1808594) uznał, że Prezes UKE nie może uchylić się od wydania decyzji rozstrzygającej spór między

przedsiębiorcami telekomunikacyjnymi (jeśli taki spór został poddany pod rozstrzygnięcie tego organu), z powołaniem się na trudności w gromadzeniu materiału dowodowego koniecznego dla rozstrzygnięcia sprawy. Problem zaskarżalności do Sądu Najwyższego postanowień sądu drugiej instancji wydawanych w postępowaniu zażaleniowym był analizowany w postanowieniach: z dnia 11 sierpnia 2015 r., **III SZ 4/15** oraz z dnia 15 września 2015 r., **III SZ 2/15** (obydwa dostępne w bazie Supremus). W pierwszym z tych orzeczeń przyjęto, że nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające zażalenie na postanowienie sądu pierwszej instancji uchylające postanowienie Prezesa URE w przedmiocie odmowy wydania świadectwa pochodzenia energii z kogeneracji, ponieważ sprawy tego rodzaju nie są sprawami kasacyjnymi w rozumieniu art. 394¹ § 2 k.p.c. W drugim postanowieniu stwierdzono natomiast, że postanowienie sądu drugiej instancji oddalające zażalenie przedsiębiorcy na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające odwołanie od decyzji organu regulacyjnego (z powołaniem się na to, że kwestionowany w odwołaniu akt działania organu regulacyjnego nie jest decyzją administracyjną), jest postanowieniem w przedmiocie odrzucenia pozwu w rozumieniu art. 398¹ § 1 k.p.c., czyli orzeczeniem, od którego przysługuje skarga kasacyjna.

3. Sprawy ze skargi na przewlekłość postępowania.

W sprawach ze skargi na przewlekłość postępowania w roku sprawozdawczym nie wydano orzeczeń, które w sposób istotny modyfikowałyby dotychczasową linię orzecznictwa. Można jednak wskazać, że w postanowieniu z dnia 20 stycznia 2015 r., **III SPP 234/14** (LEX nr 1652401) zwrócono uwagę, iż postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania cywilnego nie jest kontynuacją postępowania wznowianego (zakończonego prawomocnym wyrokiem) i dlatego skarga o stwierdzenie przewlekłości postępowania wniesiona w toku postępowania wznowieniowego podlega odrzuceniu w zakresie dotyczącym postępowania wznowianego. W innej sprawie (postanowienie z dnia 20 stycznia 2015 r., **III SPP 236/14**, LEX nr 1640260) Sąd Najwyższy wyraził stanowisko, że skoro badanie przesłanek przewlekłości postępowania odnosi się wyłącznie do czynności procesowych sądu wykonywanych w ramach sprawowania wymiaru sprawiedliwości, w których sąd realizuje funkcję jurysdykcyjną, to w trybie przewidzianym ustawą z

dnia 17 czerwca 2004 r. nie jest możliwe kwestionowanie rzekomej opieszałości sądu w zakresie rozpoznania wniosku zawierającego żądanie zwrotnej wypłaty kwoty uiszczonej przez stronę na rachunek depozytowy sądu tytułem zabezpieczenia (art. 742 k.p.c.), jeśli to żądanie zostało zgłoszone po wydaniu w sprawie prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji. Ponadto w kilku sprawach Sąd Najwyższy określił, jaki upływ czasu pozwala stwierdzić, że postępowanie jest prowadzone przewlekłe. I tak, przykładowo, w postanowieniu z dnia 18 lutego 2015 r. **III SPP 2/15** (LEX nr 1806463) przyjęto, że w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych zachodzi przewlekłość postępowania, jeśli w okresie 16 miesięcy nie zostały podjęte żadne czynności ukierunkowane na merytoryczne rozpoznanie apelacji. Natomiast o przewlekłości postępowania apelacyjnego w sprawie o naruszenie dóbr osobistych, w której powód dochodzi wyłącznie roszczeń majątkowych, nie można mówić, gdy oczekiwanie na termin rozprawy apelacyjnej wynosi 8 miesięcy, licząc od momentu usunięcia braków formalnych apelacji (postanowienie z dnia 28 stycznia 2015 r. **III SPP 239/14**, LEX nr 1648709). Tym bardziej znamion przewlekłości postępowania nie można dopatrzeć się w przypadku, gdy pierwszy wolny termin rozprawy apelacyjnej, jaki został wyznaczony tuż po wpływnięciu akt sprawy do sądu drugiej instancji, przypada po niespełna 3 miesiącach od daty wpływu (postanowienie z dnia 23 kwietnia 2015 r., **III SPP 8/15**, LEX nr 1683371), a nawet po 6 miesiącach od dnia wpływu (postanowienie z dnia 9 września 2015 r., **III SPP 20/15**, LEX nr 1794319). Co się tyczy ustalenia wysokości "odpowiedniej sumy pieniężnej", jaka należy się stronie w razie uwzględnienia skargi na przewlekłość postępowania, to w tym zakresie Sąd Najwyższy wypowiedział się w postanowieniu z dnia 28 maja 2015 r., **III SPP 10/15** (LEX nr 1740741), wyrażając stanowisko, że taka kwota pełni rolę swoistego zadośćuczynienia za stres i frustrację (krzywdę moralną), spowodowane przewlekłością postępowania sądowego, wobec czego jej wysokość powinna być proporcjonalna do okresu trwania przewlekłości w danej sprawie, jej przyczyn oraz stopnia dotkliwości dla skarżącego.

4. Sprawy z odwołań sędziów i prokuratorów.

Istotne rozstrzygnięcie w roku sprawozdawczym zapadło w sprawie **III KRS 34/12** (wyrok z dnia 8 października 2015 r., dostępny w bazie Supremus), w której uprzednio (postanowienie z dnia 23 maja 2013 r., LEX nr 1422057) Sąd Najwyższy

zwrócił się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym: "Czy art. 75 § 3 w związku z art. 75 § 2 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. - Prawo o ustroju sądów powszechnych (...) jest zgodny z art. 180 ust. 2 i 5 w związku z art. 180 ust. 1, art. 178 ust. 1, art. 179 i art. 186 ust. 1 oraz w związku z art. 173 i art. 10 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?". Przedmiotowa sprawa była pierwszą z kilkuset spraw, jakie na przełomie 2012 i 2013 r. - w związku z tzw. "reformą Gowina" - wpłynęły do Sądu Najwyższego z odwołaniami od decyzji Ministra Sprawiedliwości o przeniesieniu sędziego na inne miejsce służbowe. Odwołania wnieśli sędziowie sądów rejonowych, którzy uprzednio (przed 1 stycznia 2013 r.) orzekali w kilkudziesięciu jednostkach "zlikwidowanych" przez Ministra Sprawiedliwości w dniu 1 stycznia 2013 r. W odwołaniach sędziowie kwestionowali legalność decyzji o przeniesieniu ich na inne miejsca służbowe, przedstawiając wątpliwości co do konstytucyjności podstawy prawnej wskazanej w decyzji. Trybunał Konstytucyjny postanowieniem z dnia 22 lipca 2015 r., P 35/13, (Legalis nr 1303644) umorzył postępowanie w przedmiocie rozpoznania pytania prawnego ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku. W wyroku z dnia 8 października 2015 r. Sąd Najwyższy w pierwszej kolejności rozważył, czy w tym układzie procesowym może na użytek tej konkretnej sprawy oceniać zgodność z Konstytucją RP przepisów ustawowych, które stanowiły podstawę prawną decyzji Ministra Sprawiedliwości kwestionowanej w odwołaniu. W tym zakresie Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że każdy sąd - jeżeli jest to niezbędne do rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP) - może "odmówić zastosowania przepisów ustawy niezgodnych z Konstytucją RP" w przypadku, gdy przedstawił Trybunałowi Konstytucyjnemu odpowiednie pytanie prawne co do zgodności tych przepisów z Konstytucją (art. 193 Konstytucji RP), lecz nie doszło do jego rozstrzygnięcia. Po przyjęciu takiego wstępnego założenia, Sąd Najwyższy dokonał merytorycznej oceny zarzutów odwołania, w wyniku której stwierdził, że przepisy art. 75 § 3 w związku z art. 75 § 2 pkt 1 Prawa o u.s.p. są oczywiście sprzeczne z art. 180 ust. 5 w związku z art. 180 ust. 1, art. 178 ust. 1, art. 179 i art. 186 ust. 1 oraz w związku z art. 173 i art. 10 ust. 1 Konstytucji RP. Wobec tego Sąd Najwyższy uchylił zaskarżoną decyzję Ministra Sprawiedliwości jako wydaną bez podstawy prawnej. Jednocześnie Sąd Najwyższy wywiódł, że decyzja o przeniesieniu sędziego na inne miejsce służbowe, bez jego zgody, wydana na podstawie art. 75 § 3 w związku z art. 75 § 2 pkt 1 Prawa o u.s.p. jest skuteczna od chwili wydania do czasu jej uchylenia, co oznacza, że

sędzia w okresie przeniesienia na inne miejsce służbowe na podstawie tej decyzji, był uprawniony do orzekania w postępowaniach sądowych.

Należy odnotować, że w roku sprawozdawczym rozstrzygnięcia o identycznej treści zapadły również w 6 innych sprawach, których przedmiot rozpoznania był tożsamy z przedmiotem orzekania w sprawie III KRS 34/12.

Co do spraw zainicjowanych odwołaniami od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa o nieprzedstawieniu Prezydentowi RP kandydatur na wolne stanowisko sędziowskie, to Sąd Najwyższy - podtrzymując dotychczasowy dorobek orzeczniczy - stwierdził między innymi, że brak doświadczenia zawodowego w zakresie spraw karnych, nie jest przesłanką, która powinna w znacznej mierze determinować wybór kandydata pretendującego do objęcia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego, gdyż przy objęciu po raz pierwszy w życiu stanowiska sędziego sądu rejonowego trudno mówić o specjalizacji w określonej dziedzinie prawa a nadto na tym etapie rzeczą w praktyce normalną jest zmiana tej specjalizacji (wyrok z dnia 15 lipca 2015 r., **III KRS 28/15**, LEX nr 1771630). Na okoliczność, że dokonywana przez KRS ocena kwalifikacji kandydatów pretendujących do objęcia urzędu sędziego ma charakter całościowy (kompletny), zaś spełnienie minimalnych wymagań określonych w przepisach o ustroju sądownictwa danego szczebla stanowi jedynie minimum standardów dla osoby ubiegającej się o konkretne stanowisko sędziowskie, które jeszcze samo przez się nie przesądza określonej (pozytywnej lub negatywnej) oceny kwalifikacji kandydata, Sąd Najwyższy wskazał w wyroku z dnia 15 lipca 2015 r., **III KRS 31/15** (dostępny w bazie Supremus). Z tej przyczyny uchwała KRS o przedstawieniu wniosku o powołanie na wolne stanowisko sędziowskie w sądzie apelacyjnym wyróżniającego się pracownika naukowego, a nie wyróżniającego się sędziego sądu powszechnego, nie narusza prawa, w szczególności konstytucyjnych zasad równego traktowania oraz równego dostępu do służby publicznej (wyrok z dnia 23 kwietnia 2015 r., **III KRS 13/15**, dostępny w bazie Supremus). Sąd Najwyższy zwrócił ponadto uwagę, że postanowienia Europejskiej Karty o Statusie Sędziego (w szczególności pkt 4 ust. 1 tej Karty) w związku z art. 33 ust. 1 i 2 ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa nie mogą być podstawą żądania sformułowanego przez uczestnika postępowania nominacyjnego, aby Rada uzupełniła ocenę kwalifikacyjną innego kandydata ubiegającego się o obsadę stanowiska sędziowskiego, ale za to mogą stanowić uzupełnienie realizacji przez KRS zasady wszechstronnego rozważenia okoliczności sprawy obejmujących wszystkich kandydatów (wyrok z dnia

2 lipca 2015 r., **III KRS 27/15**, dostępny w bazie Supremus). Jeśli chodzi o wymagania formalne stawiane kandydatom aspirującym do objęcia urzędu sędziowskiego w sądzie okręgowym, to - zdaniem Sądu Najwyższego - warunek legitymowania się statusem sędziego sądu rejonowego pełniącego co najmniej czteroletnią służbę w tym sądzie (art. 63 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych) dotyczy wyłącznie osób piastujących urząd sędziego sądu rejonowego w dacie zgłoszenia kandydatury na stanowisko sędziego sądu okręgowego (wyrok z dnia 20 maja 2015 r., **III KRS 17/15**, LEX nr 1746870).

Ważny pogląd w sprawach dotyczących odwołań od uchwał KRS został wyrażony w wyroku z dnia 18 marca 2015 r., **III KRS 10/15** (LEX nr 1682548), w którym Sąd Najwyższy rozważał charakter terminu, o którym mowa w art. 57 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych (termin przewidziany na zgłoszenie kandydatury na wolne stanowisko sędziowskie). W ocenie Sądu Najwyższego, termin ten nie podlega przywróceniu, co jest konsekwencją braku regulacji normatywnych w tym zakresie i dlatego spóźnione zgłoszenie kandydata na urząd sędziego musi zostać pozostawione bez rozpatrzenia.

Co do problematyki przenoszenia sędziego w stan spoczynku, należy zwrócić uwagę na wyrok z dnia 15 września 2015 r., **III KRS 49/15** (dostępny w bazie Supremus), w którym stwierdzono, że jest uprawnieniem, a nie obowiązkiem sędziego, kontynuowanie czynnej służby, jeżeli orzeczono wobec niego umiarkowany stopień niepełnosprawności (przy utrwalonej dysfunkcji).

W roku sprawozdawczym Sąd Najwyższy zajmował się również problematyką ustalania kręgu uczestników postępowania sądowego w sprawie zainicjowanej wniesieniem odwołania od uchwały Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przeniesienia sędziego w stan spoczynku. W tym względzie należy przywołać postanowienie z dnia 24 czerwca 2015 r., **III KRS 22/15** (LEX nr 1747350), w którym stwierdzono, że stroną (uczestnikiem postępowania) w sprawie o przeniesienie sędziego sądu rejonowego w stan spoczynku jest prezes właściwego sądu okręgowego.

W zakresie spraw dotyczących stosunku służbowego prokuratorów Sąd Najwyższy w 2015 r. zajmował się pięciokrotnie badaniem zasadności odwołań od decyzji Prokuratora Generalnego odmawiających wyrażenia zgody na dalsze zajmowanie stanowiska prokuratorowskiego. W tych sprawach kontynuowano wypracowaną w ubiegłych latach linię orzeczniczą w zakresie ustalenia przesłanek uzasadniających

dalsze zajmowanie stanowiska przez prokuratora, który osiągnął wiek "spoczynkowy".

5. Sprawy ze skarg na uchwały organów samorządów zawodowych.

W 2015 r. rozpoznano 6 spraw, w których była kwestionowana legalność uchwał podejmowanych przez organy samorządów zawodowych adwokatów, notariuszy, komorników oraz aptekarzy. W 3 sprawach (wyroki z dnia 5 listopada 2015 r., **III ZS 7/15**, **III ZS 8/15** i **III ZS 9/15** - wszystkie dostępne w bazie Supremus) przedmiotem kontroli Sądu Najwyższego była ocena zgodności z prawem uchwał organów samorządu adwokackiego. W sprawie **III ZS 7/15** Minister Sprawiedliwości zaskarżył postanowienie uchwały Zgromadzenia Warszawskiej Izby Adwokackiej zobowiązujące Okręgową Radę Adwokacką w Warszawie, aby w okresie jednego miesiąca nie wyznaczała adwokatów zrzeszonych w tej Izbie do świadczenia pomocy prawnej z urzędu w postępowaniach cywilnych, administracyjnych i sądownoadministracyjnych. Sąd Najwyższy przychylił się do argumentacji skargi Ministra Sprawiedliwości i dlatego uchylił uchwałę w zaskarżonej części, wskazując, że sporne postanowienie pozostaje w sprzeczności z bezwzględnie obowiązującymi regulacjami Prawa o adwokaturze dotyczącymi świadczenia przez adwokatów pomocy prawnej z urzędu. Z kolei w sprawie **III ZS 8/15**, przedmiotem analizy była skarga na uchwałę Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej, która między innymi stanowiła, że "formą protestu Adwokatury będzie nieprzedstawienie przez Okręgowe Rady Adwokackie w terminie do dnia 31 lipca 2015 r. prezesom sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych, których obszar właściwości obejmuje zasięg terytorialny danej Izby wykazu pozostałych adwokatów uprawnionych do obrony w postępowaniu karnym według przepisów o ustroju adwokatury, mających siedzibę zawodową na obszarze właściwości danego sądu, o której mowa w § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 maja 2015 r. w sprawie sposobu zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy z urzędu". Również w tym przypadku Sąd Najwyższy przyznał rację Ministrowi Sprawiedliwości i uchylił zaskarżoną uchwałę w części obejmującej powyższe postanowienie. Trzecia sprawa obejmująca kontrolę legalności uchwał organów samorządu adwokackiego (**III ZS 9/15**), w której Sąd Najwyższy podzielił zarzuty Ministra Sprawiedliwości, także dotyczyła "wstrzymania przekazywania wykazów obrońców z urzędu do Prezesów właściwych

sądów", z tym, że przedmiotem zaskarżenia w tym przypadku była uchwała podjęta przez Okręgową Radę Adwokacką w Opolu.

Jedno rozstrzygnięcie w roku sprawozdawczym (wyrok z dnia 5 listopada 2015 r., **III ZS 6/15**, Legalis nr 1361492) zapadło w sprawie, w której Minister Sprawiedliwości zaskarżył uchwałę Rady Izby Notarialnej w Gdańsku o podziale czynności pomiędzy poszczególnych członków tej Rady, w zakresie, w jakim uchwała dopuszczała możliwość samodzielnego zarządzania i rozporządzania majątkiem Izby Notarialnej przez prezesa i wiceprezesa Rady Izby Notarialnej. Sąd Najwyższy przyznał rację Ministrowi Sprawiedliwości i uchylił kwestionowane postanowienia spornej uchwały, wskazując w uzasadnieniu rozstrzygnięcia, że z art. 35 pkt 4 Prawa o notariacie (zawierającego normę prawną o charakterze bezwzględnie obowiązującym) wynika, iż ustawowa kompetencja do sprawowania zarządu i rozporządzania mieniem izby notarialnej przysługuje wyłącznie radzie izby notarialnej (organowi kolegialnemu), wobec czego rada nie może przenieść tego uprawnienia na inne organy samorządu notarialnego ani scedować go na wybranych członków tej rady. W ocenie Sądu Najwyższego, ani ustawowa kompetencja rady izby notarialnej do dokonania na pierwszym posiedzeniu podziału czynności pomiędzy jej członków, ani kompetencja do uchwalenia regulaminu wewnętrznego urzędowania rady (art. 33 Prawa o notariacie), nie stanowi podstawy prawnej ani uzasadnienia do przekazania prezesowi i wiceprezesowi przysługujących wyłącznie radzie ustawowych kompetencji do zarządzania i rozporządzania jej majątkiem (art. 35 pkt 4 tego Prawa), a prezes i wiceprezes rady należą do ustawowego kręgu jej członków uprawnionych do składania oświadczeń majątkowych w imieniu i na rzecz samorządu notarialnego w wykonaniu uchwał rady (art. 34 § 1 i 2 tego Prawa).

Z kolei wyrok z dnia 15 grudnia 2015 r., **III ZS 10/15** (dotychczas niepublikowany) dotyczył oceny legalności uchwały Krajowej Rady Komorniczej podjętej w kwestii doliczania podatku VAT do opłat egzekucyjnych pobieranych przez komorników. W uchwale zaskarżonej przez Ministra Sprawiedliwości organ samorządu zawodowego komorników nie zgodził się z interpretacją ogólną Ministra Finansów, według której komornicy z dniem 1 października 2015 r. zostali zobowiązani do rozliczania podatku VAT od opłat egzekucyjnych. Krajowa Rada Komornicza opowiedziała się za tym, aby komornicy doliczali podatek VAT według aktualnie obowiązującej stawki do opłat egzekucyjnych pobieranych w związku z wykonywanymi przez nich czynnościami zawodowymi. Sąd Najwyższy przychylił się do stanowiska Ministra Sprawiedliwości,

który twierdził, że wykładnia przepisów podatkowych przedstawiona w uchwale Rady oznaczałaby konieczność podwyższenia opłat egzekucyjnych, a jej wykonanie doprowadziłoby w istocie do niezgodnego z prawem obciążenia stron dodatkowymi kosztami postępowania. Z tej przyczyny zaskarżona uchwała została uchylona.

W sprawie **III ZS 1/15**, przedmiotem analizy Sądu Najwyższego była ocena zgodności z prawem uchwały pozostającej w kompetencjach organów samorządu zawodowego aptekarzy (wyrok z dnia 16 kwietnia 2015 r., LEX nr 1745800). Sąd Najwyższy uwzględnił skargę Ministra Zdrowia na uchwałę Prezydium Okręgowej Rady Aptekarskiej w Białymstoku w przedmiocie wydania opinii o osobie ubiegającej się o pełnienie funkcji kierownika apteki i uchylił sporną uchwałę. W uzasadnieniu tego stanowiska Sąd Najwyższy stwierdził, że art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o izbach aptekarskich nie upoważnia okręgowej izby aptekarskiej do tego, aby izba w zakresie swojej właściwości mogła kwalifikować określone działania farmaceuty jako niezgodne z prawem. Zdaniem Sądu Najwyższego, organy samorządu zawodowego aptekarzy w ramach sprawowania pieczy i nadzoru nad wykonywaniem zawodu farmaceuty mają czuwać, aby zawód aptekarza był wykonywany zgodnie z przepisami prawa, w tym z respektowaniem ustawowego zakazu reklamy. Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy o izbach aptekarskich organom samorządu zawodowego przysługuje uprawnienie do składania wniosków o wszczęcie postępowania przed organami nadzoru farmaceutycznego. Na tej samej podstawie okręgowa rada aptekarska może poinformować członków samorządu aptekarskiego o zamiarze skierowania do okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej zawiadomienia o podejrzeniu naruszenia przez farmaceutę zasad etyki zawodowej, co dotyczy w szczególności przypadków związanych z użyciem w nazwie apteki zakazanej reklamy. Tym samym Sąd Najwyższy potwierdził stanowisko prezentowane w dotychczasowym orzecznictwie, zgodnie z którym podejmowanie przez organy samorządu zawodowego uchwał wskazujących, jakiego rodzaju zachowania członków tego samorządu są sprzeczne z zasadami etyki przyjętymi dla danego zawodu, stanowi naruszenie kompetencji organu, któremu ustawodawca przyznał wprost uprawnienie do opracowania i uchwalenia takich zasad (w samorządzie aptekarskim Krajowego Zjazdu Aptekarzy).

6. Sprawy przed Kolegium Arbitrażu Społecznego.

W 2015 r. nie została rozpoznana żadna sprawa z tego zakresu.

VI. Wnioski końcowe.

Oba wnioski zamieszczone w sprawozdaniu za rok 2014 muszą być podtrzymane. Stwierdzenie to spowodowane jest bezskutecznością postulatów w zakresie koniecznych zmian ustawodawczych.

Z całą mocą trzeba podkreślić, że utrzymanie wyjątkowo niskiej (10.000 zł) wartości przedmiotu zaskarżenia decydującej o dopuszczalności skarg kasacyjnych w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych spowoduje poważne kłopoty z liczbą niezłatwionych spraw z Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych i z czasem oczekiwania na rozpoznanie spraw w tej Izbie. Wartość ta jest nieproporcjonalnie niska w porównaniu do obowiązującej w pozostałych sprawach o prawa majątkowe rozpoznawanych na podstawie Kodeksu postępowania cywilnego (wynosi ona 50.000 zł). Praktycznie we wszystkich sprawach z zakresu prawa pracy i z zakresu ubezpieczeń społecznych (poza nielicznymi wyłączeniami przedmiotowymi) skargi kasacyjne są dopuszczalne. Powoduje to niepotrzebne zaangażowanie Sądu Najwyższego w rozpoznawanie spraw błahych ze szkodą dla ważnych społecznie kwestii powstałych w sprawach oczekujących nadmiernie długo na rozpoznanie.

Nie został też poddany nawet wstępnej analizie postulat przekazania do sądownictwa administracyjnego spraw dotyczących odpowiedzialności członków zarządów spółek handlowych i innych osób prawnych za zaległości składkowe rozpoznawanych na podstawie Ordynacji podatkowej (przez odesłanie zawarte w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych).

SSN Teresa Flemming - Kulesza